

ISSN : 23947748

SPROUT

**ANNUAL JOURNAL OF
SIPAJHAR COLLEGE TEACHERS' UNIT**

VOL. II, ISSUE I

YEAR : 2016 (MAY)

EDITOR

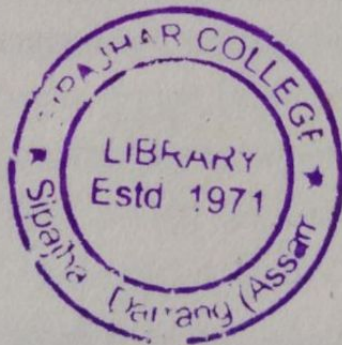
MUKUL KUMAR SAHARIA

Sprout

Yearly Journal # Volume : II, Issue : I # ISSN : 23947748

SIPAJHAR COLLEGE TEACHERS' UNIT
SIPAJHAR, DARRANG, ASSAM

Year : 2016 (May)

Editor

Mukul Kumar Saharia

SIPAJHAR COLLEGE LIBRARY
8-140
Accession No.
Class No.
Book No.

Sprout

An annual publication of Teachers' Unit of Sipajhar College, Sipajhar, Darrang (Assam) and published by the President and Secretary on behalf of the Sipajhar College and Edited by Mukul Kr. Saharia.
Yearly Journal (May, 2016) # Volume : II, Issue : I # ISSN : 23947748

Editorial Board Advisor

Dr. Pradip Ch. Deka, Principal
Mr. Jayanta Kr. Hazarika
Dr. Dibakar Ch. Das
Dr. Malini Nair

Editor

Mr. Mukul Kr. Saharia

Member

Dr. Dulendra Nath
Dr. Sultana Rezia

Cover Designed Devajit Nath

Price
₹ 100.00

Print

Multi Graphics, L. N. B. Road, Mangaldai

DISCLAIMER : The responsibility of the facts, quotations made, opinions expressed or conclusions arrived at is entirely that of the authors of the articles and neither the Editor, nor the Publisher or any of the Members of the Editorial and the Advisory Bodies accepts any responsibility for them.

সম্পাদকীয়

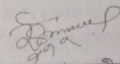
বৌদ্ধিক জগতখনক উৎকর্ষ সাধনৰ জৰিয়তে এক মাত্ৰা দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত উচ্চ শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ অৱদান উল্লেখযোগ্য। উচ্চ শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ প্ৰধান চালিকা শক্তি হ'ল মহাবিদ্যালয় আৰু বিশ্ববিদ্যালয়সমূহ। এই অনুষ্ঠানসমূহে বৌদ্ধিক জগতৰ বিশেষকৈ অধ্যয়ন, অধ্যাপনা আৰু গৱেষণা কাৰ্যৰ লেখিয়া বিদ্যায়তনিক দিশসমূহ পৰিচালনা কৰাৰ উপৰিও মূল্যবোধৰ বিকাশ সাধনতো অৰিহণা যোগায়। উচ্চ শিক্ষা বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰতবৰ্ষ প্ৰাচীন কালৰে পৰাই আগবঢ়ায়। খ্ৰীষ্টপূৰ্ব প্ৰথম শতিকামানৰ পৰাই ভাৰতত স্থাপন হোৱা তক্ষশীলা, নালন্দা, বিক্ৰমশীলা, উদাস্তপুৰী, শ্ৰীধ্যানকটক আৰু উজ্জয়িনী আদিৰ লেখীয়া, ইতিহাসে উনুকিওৱা বিশ্ববিদ্যালয়সমূহ তাৰ প্ৰমাণ। যাৰ সুদূৰ প্ৰসাৰী প্ৰভাৱ গোটেই এছিয়া মহাদেশতে পৰিছিল। বিশ্ববিদ্যালয়সমূহত ভাস্কৰ্য, স্থাপত্য, সাজসজ্জা, চিত্ৰাংকণ, আয়ুৰ্বেদ, অক্ষশাস্ত্ৰ, ব্যাকবণ, তৰ্কশাস্ত্ৰ, ন্যায়শাস্ত্ৰ, সাহিত্য, শিল্পবিদ্যা, সংগীত, নাটক, ব্যায়াম, দৰ্শনশাস্ত্ৰ আদিৰ উপৰিও মূল্যবোধ আৰু আধ্যাত্মিক শিক্ষা দিয়াৰ ব্যৱস্থা আছিল। য'ত ছাত্ৰ থাকিবৰ বাবে ছাত্ৰাবাস আৰু অধ্যয়নৰ বাবে পুথিভঁৰাল পৰ্যন্ত আছিল। এইফালৰ পৰা চাবলৈ গ'লে ভাৰতীয় শিক্ষা ব্যৱস্থা প্ৰাচীন কালৰ পৰাই উন্নত আৰু চহকী আছিল বুলি ভাবিব পাৰি।

আধুনিক ভাৰতীয় উচ্চ শিক্ষা ব্যৱস্থা ব্ৰিটিছসকলৰ আগমনৰ পৰাহে আৰম্ভণি হোৱা বুলি ক'ব পৰা যায়। বৰ্তমান শিক্ষা ব্যৱস্থা প্ৰাচীন ভাৰতীয় শিক্ষা পদ্ধতিৰ পৰিবৰ্তে ইংৰাজী তথা পাশ্চাত্য শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ অনুকৰণতহে গঢ় লৈ উঠিছে। অসমৰ ক্ষেত্ৰত ইংৰাজী ১৯৪৮ চনত স্থাপন হোৱা গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ে পোন প্ৰথম উচ্চ শিক্ষাৰ বাট প্ৰশস্ত কৰে। ভাৰতীয় উচ্চ শিক্ষা ব্যৱস্থাতো পৰিচালিত হয় 'বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগ' (University Grant Commission, UGC) নামৰ সংস্থাৰে দ্বাৰা। UGC য়ে ভাৰতৰ বিশ্ববিদ্যালয় আৰু মহাবিদ্যালয়সমূহৰ পৰিচালনাৰ নীতি নিৰ্দ্ধাৰণ কৰে। সময়ে সময়ে শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰখনত UGC য়ে কিছুমান নতুন নতুন সংশোধনী নীতি প্ৰবৰ্তন কৰাৰ উপৰিও উচ্চ শিক্ষাৰ মানদণ্ড অধিক উন্নত কৰিবলৈ অহৰহ প্ৰচেষ্টা অব্যাহত ৰাখি আহিছে। শিক্ষানুষ্ঠানসমূহৰ আন্তঃগাঁথনি উন্নয়নৰ অৰ্থে আৰ্থিক-অনুদান দিয়াৰ উপৰিও পাঠ্যক্ৰম, গৱেষণা, শিক্ষক নিযুক্তি, পৰীক্ষা পদ্ধতি আদিৰ ক্ষেত্ৰতো নতুন নতুন নিয়ম আৰু সংশোধনী ব্যৱস্থাৰে উচ্চ শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰখনত আমূল পৰিবৰ্তন আনিবলৈ প্ৰচেষ্টা অব্যাহত ৰাখিছে। তাৰেই পৰিণতিত বৰ্তমান ভাৰতীয় উচ্চ শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ অভূতপূৰ্ব পৰিবৰ্তন সাধন হৈছে। উচ্চশিক্ষাৰ অধিক বাস্তৱমুখী আৰু উন্নয়নমুখী কৰি গঢ়ি তুলিবলৈ মহাবিদ্যালয় আৰু বিশ্ববিদ্যালয়সমূহক UGC য়ে NAAC (National Assessment and Accreditation Council) ৰ দ্বাৰা পৰিদৰ্শনৰ ব্যৱস্থা কৰিছে। যাৰ ফলত শিক্ষানুষ্ঠানসমূহ অধিক গতিশীল আৰু কাৰ্যমুখী হ'বলৈ বাধ্য হৈছে। উচ্চ শিক্ষানুষ্ঠানসমূহৰ বৌদ্ধিক দিশটোৰ মূল চালিকা শক্তি অধ্যাপক আৰু অধ্যাপিকাসকলৰ নিযুক্তিৰ ক্ষেত্ৰতো কিছুমান অভূতপূৰ্ব নীতি-নিৰ্দেশনা প্ৰবৰ্তন কৰা হৈছে। যাৰ ফলত মহাবিদ্যালয় আৰু

বিশ্ববিদ্যালয়ত অধ্যাপক-অধ্যাপিকা পদত নিযুক্তি লাভ কৰিব পৰাটো সহজসাধ্য বিষয় হৈ থকা নহি। যোগ্য আৰু অৰ্হতাসম্পন্নলোকহে এই ক্ষেত্ৰত সফল হ'ব পাৰে। আনহাতে UGC য়ে নিযুক্তিপ্রাপ্ত সকলকো প্ৰতি মুহূৰ্ততে অধ্যয়ন আৰু অধ্যাপনাৰ লগত জড়িত ৰখাৰ ব্যৱস্থাও কৰি ৰাখিছে। গবেষণা, গবেষণা পত্ৰ প্ৰস্তুত, আলোচনা চক্ৰত অংশগ্ৰহণ, গ্ৰন্থ আৰু গবেষণাধৰ্মী প্ৰবন্ধ পাতি লেখা আৰু প্ৰকাশ কৰা, পৰিশীলন পাঠ্যক্ৰম (Orientation Programme, Refresher Course) সম্পন্ন কৰা, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সৈতে অধিক সময় কটোৱা বা পাঠদান কৰা ইত্যাদিৰ উপৰিও উচ্চশিক্ষিত ব্যক্তি হিচাপে সমাজৰ উন্নয়নমূলক বিভিন্ন দিশত দায়বদ্ধ হ'বলৈ বাধ্য কৰাইছে। শিক্ষকসকলে এই নীতি-নিৰ্দেশনাসমূহ সঠিকৰূপে পালন কৰিছেনে নাই তাৰ মাপকাঠি হিচাপে UGC য়ে API (Academic Performance Index) প্ৰবৰ্তন কৰিছে। যি API ব্যৱহাৰই অধ্যাপক-অধ্যাপিকাসকলৰ পদোন্নতিৰ দিশতো তুলোচনীৰ দৰে কাম কৰিছে। যাৰ বাবে আজিৰ অধ্যাপক-অধ্যাপিকাসকলে শ্ৰেণীকোঠাত পাঠদানতে আবদ্ধ নাথাকি উল্লিখিত অন্যান্য দিশসমূহ পালনৰ ক্ষেত্ৰতো সমানেই গুৰুত্ব দিবলৈ বাধ্য হৈ পৰিছে। উচ্চহাৰত দা-দৰ্শনা দিয়াৰ গহীনাবে বিশ্ববিদ্যালয়-মহাবিদ্যালয়ৰ শিক্ষকসকলক এনে ধৰণে বাধ্য কৰোৱাৰ পৰিণতিত শিক্ষা-ব্যৱস্থাৰ মূল প্ৰসংগ, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ জ্ঞানৰ উৎকৰ্ষ সাধনৰ দিশত কিমানখিনি সফলতা আনিব পৰা গৈছে সিয়ো অন্য এক বিচাৰ্যৰ বিষয় হৈ পৰিছে। তথাপি উচ্চ শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰখনলৈ অন্য পৰিৱৰ্তন নহা পৰ্যন্ত বৰ্তমানৰ যিটো ধাৰা বা প্ৰবাহ বলি আছে তাৰ সৈতে মোকাবিলা কৰি চলিবলৈ আমি শিক্ষক বৃন্দসকল যত্নবান হোৱা উচিত হ'ব।

'SPROUT' ছিপাৰাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক-অধ্যাপিকাসকলৰ বৌদ্ধিক চিন্তা-চৰ্চা আৰু দায়বদ্ধতাৰ এক গবেষণাধৰ্মী দ্বি-ভাষিক প্ৰকাশ। আলোচনীখনে অধ্যাপক-অধ্যাপিকাসকলৰ গবেষণামূলক চিন্তাৰাজিৰ প্ৰকাশৰ দায়িত্ব বহন কৰি আহিছে। কেৱল এটা শাখাৰ (কলা) মহাবিদ্যালয় হোৱা বাবে মহাবিদ্যালয়খনিত অধ্যাপক-অধ্যাপিকাৰ সংখ্যাও তাকৰীয়া। তাকৰীয়া সংখ্যক শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীসকলৰো প্ৰত্যেকেই লেখা-মেলা কাৰ্যত অধিক আগ্ৰহী বুলি ক'ব নোৱাৰি। ফলত সীমিত সংখ্যক শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীৰ লেখনিৰে এখন আলোচনী প্ৰকাশ কৰি উলিওৱা কাৰ্যটি কঠিন যদিও প্ৰশংসনীয় কথাটি হ'ল, SPROUT-এ মহাবিদ্যালয়খনৰ অধ্যাপক-অধ্যাপিকাসকলক কলম ধৰিবলৈ যেন উৎসাহ যোগাইছে। যাৰ ফলত তেখেতসকলে নতুন চিন্তা-চৰ্চা আৰু ধ্যান-ধাৰণাৰে লেখা লিখনিসমূহে আলোচনীখন জীপাল কৰি তুলিছে। আমি আশা ৰাখিছো, আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰতিগৰাকী অধ্যাপক-অধ্যাপিকাই বৌদ্ধিক চিন্তাৰ স্থলী হিচাপে SPROUT লৈ ভৱিষ্যতেও লেখনি আগবঢ়াই অংকুৰিত SPROUT খনিক অধিক সেউজীয়া আৰু বৌদ্ধিক ফলসেৰে উপচাই মোহনীয় কৰি তুলিব।

এই সংখ্যক SPROUT প্ৰকাশত লেখনি দি অৰিহণা যোগোৱা প্ৰতিগৰাকী সন্মানীয় লেখক-লেখিকা, বিভিন্ন দিশত দিহা-পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱা প্ৰকাশন সমিতিৰ সদস্যবৃন্দ আৰু ছপাকৰ্মৰ লগত জড়িত সমূহ কৰ্মকৰ্তালৈ আন্তৰিক শলাগ যাচিলোঁ। সম্পাদনা কাৰ্যত হ'ব পৰা ভুল-ভ্ৰান্তিৰ বাবে পাঠক সমাজৰ ওচৰত ক্ষমা বিচাৰিলোঁ।

(মুকুল কুমাৰ চহৰীয়া)
১২ মে' ২০১৬

Sprout

Yearly Journal (May, 2016)
Volume : II, Issue : I# ISSN : 23947748

Contents

ARTHUR MILLER'S MORAL VIEWS AS REFLECTED IN HIS DRAMATIC WORKS

Dr. Debabrata Bordoloi / 7

A SKETCH ON THE MILITARY SYSTEM OF THE AHOMS

Jayanta Kr. Hazarika / 14

'WOMANHOOD' IN WOMEN'S LIFESTYLE MAGAZINES IN INDIA: A CASE STUDY OF FASHION AND BEAUTY IN FEMINA IN THE 1990s

Barnali Sharma / 21

THE BODO COMMUNITY: HISTORY, POLITICS AND SOCIO-CULTURAL CHANGES

Imran Hussain / 26

GRIEVANCES AND PROTESTS OF THE DARRANGS AGAINST THE AHOM EXPLOITATIONS

Dr. Dulendra Nath / 34

ADOLESCENCE : A STUDY ON VARIOUS DEVELOPMENTS, PROBLEMS AND THEIR REMEDIES

Dr. Sultana Rezia / 43

NYĀYA THEORY OF ERROR: ANYATHĀKYĀTI

Chakrapani Borah / 54

AN ANALYTICAL READING OF VIOLENCE AGAINST WOMEN WITH SPECIAL REFERENCE TO MAHASVETA DEVI'S DRAUPADI

Jnanesh Roy Choudhury / 57

WETLAND DEGRADATION AND MANAGEMENT OF ASSAM

Jalti Ram Hazarika / 62

Sprout

Yearly Journal (May, 2016)
Volume : II, Issue : I # ISSN : 23947748

সূচীপত্র

- নাট্যপ্রাণ মুনীন ভূঞাৰ হাতী আৰু ফান্দী
☞ ডঃ বামচন্দ্র ডেকা / 67
- গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ সংস্কাৰমূলক সাহিত্যত এভূমুকি
☞ প্রভা দেৱী / 80
- আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ তিনিগৰাকী পথিকৃত প্ৰগতিশীল কবি : এক চমু আলোচনা
☞ ডঃ প্ৰসন্ন কুমাৰ নাথ / 85
- বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যৰ ৰাজপথে বিঙিয়ায় উপন্যাসত প্ৰগতিবাদী চিন্তা
☞ মুকুল কুমাৰ চহৰীয়া / 91
- অসমৰ জনজাতীয় ৰাজনীতি : এক আলোকপাত
☞ শৈলেন্দ্ৰ চহৰীয়া / 99
- শংকৰদেৱৰ উত্তৰাকাণ্ড ৰামায়ণত নাবীবাদী চেতনা
☞ নীতামণি ডেকা / 105
- কৰ্মবীৰ নবীনচন্দ্ৰ বৰদলৈৰ দেশপ্ৰেমমূলক গীত : এটি চমু আলোচনা
☞ তুষা বৰুৱা / 109
- ভাৰতবৰ্ষত শিশু শ্ৰমিকৰ গতিধাৰা আৰু ভবিষ্যতৰ প্ৰত্যাহ্বান
☞ গুলতাজ বেগম / 115

ARTHUR MILLER'S MORAL VIEWS AS REFLECTED IN HIS DRAMATIC WORKS

Dr. Debabrata Bordoloi
Associate Professor, Dept. of English

(In this critical assessment, attempt has been made at throwing light on Arthur Miller's views on morality as reflected in his dramatic works. For this purpose three of his important plays namely All My Sons (1947), Death of a Salesman (1949) and The Crucible (1955) have been brought to the purview of our discussion. There is no denying the fact that any literary work, to be counted as good work, must impress the readers with a sound sense of social morality which is indispensably needed for a good society. A society can never be expected to be good and ideal until and unless it is based on a strong foundation of morality. Besides, no literature can remain away from the true and real trends and tendencies of the society concerned. Arthur Miller, taking this view into consideration, took up his pen to create dramatic works where some real pictures of the modern industrial age under capitalistic system have been depicted with a view to focusing on the basic characteristics of so called American system of industrialization. Miller has tried to complete almost all his plays with a tragic tone on the part of the protagonist though his plays cannot be called "Tragedy proper" written by following the so-called norms of the tragedy writers that belonged to the ancient and the medieval periods. Nonetheless, he has tried to reveal his own concept of tragedy which he experienced by observing the tragic end of many of the modern people living in the common strata under capitalism through his plays. If any tragic writer is not affected by a deep sense of moral loss caused either to the society or to the individual concerned, his tragedies may not be adjudged as tragedy proper in modern age particularly under industrialization. So, we have, here, tried to dwell upon how his plays were successful in arousing a sense of moral loss in the minds of the readers of the twentieth century. In this writing, we would like to make an attempt at highlighting Miller's concept of tragedy which may be traced in the plays as mentioned above)

Sprout : Vol.- II Issue - I : ISSN : 23947748 # 7

Before we proceed to the main object, it is better on our part to make a very brief survey of Arthur Miller's life and works. Miller, the prominent dramatist of the twentieth century America, was born on October 17, 1915, in the Harlem section of Manhattan, New York. He was a son of a Jewish couple namely Isadore and Augusta. From his very childhood, he could gradually show his zeal for becoming an athlete rather than a good and sincere student. Whatever may be the cases, after passing high school in 1932, he had to face acute financial inadequacy to prepare himself for further academic pursuits. So, he had to work in an Automobile parts-warehouse for two years in order to pay his way to college. This is how he got engaged in the struggle of life in order to cope with different adversities that were facing him all the time.

Miller grew up to manhood during the years of the Depression in America which had made a deep impression in his mind, and, thereby, turned his career to literary creation, particularly in the field of drama. Being experienced from Depression, he could easily understand the insecurity of lowly people living in modern Industrial civilization. That is why he felt an urge of social responsibility, and, thereupon a deep sense of moral earnestness for the good of mankind at large. All such feelings came to his mind because of the fact that

he had to do various ordinary jobs in his early life which gave him wide knowledge of problematic living of the hardworking and lowly people. All his practical experiences, more or less, are reflected in his plays through different characters and situations. What is more, he could easily develop a sense of what is good and what is bad as a whole for sound living of mankind irrespective of classes. He realized that life of anybody is nothing but a struggle for survival. So, that struggle is to be carried on with moral attitude so that it may attain the true significance of dignity. In the long run, he could build up such a foundation of moral views that he left no stone unturned to condemn all the immoral aspects of industrial civilization that he could witness during his lifetime.

Arthur Miller's endeavour in dramatic writing added a new dimension to the Post-war American drama as he was strongly motivated to induce his own views on man's will to survive all the adversities generated out of the capitalist system of the modern industrial civilization into his plays. In all his plays, he has beautifully treated such themes as related to the life and thinking of the lowly people of the modern age who aspire to live in solidarity with the rich ones but finally shrink back being hated by the so called high people. Thus, Miller's contribution to the post-war American drama has universally been recognized as very

significant. His approach to drama with a new ethical sentiment is also highly appreciated today all over the world, though he is not a prolific writer. After reading his plays, a sincere reader may be assured of the fact that Miller's sole intention in writing plays was to say something new and fresh, not the common messages as repeated in different works of different writers. Here lies his originality which has given him a unique identity. His effort to bring out the anguish of the soul of the characters concerned is highly appreciated by the sincere readers. The plays on which rests the entire gamut of his success and achievement as a unique dramatist are (a) *The Man Who Had all the Luck* (1944) (b) *All My Sons* (1947), (c) *Death of a Salesman* (1949), (d) *The Crucible* (1953) (e) *A View from the Bridge* (1955) (f) *After the Fall* (1964) (g) *Incident at Vichy* (1964) and (h) *The Price* (1968)

Now, let us throw light on Miller's concept of morality as reflected in the plays selected above. Here, the term 'morality' has been used to suggest the concept of social morality in relation to survival of any individual who run after the mirage of material success in an industrial society. Miller is of the view that the sole intention of a dramatist, to whatever social system he belongs, should be to expose and condemn the prevalent social evils that hinder the path of honest and peaceful living of the

common people. He also believes that society can never be a proper place of human dwelling until and unless it becomes free from the clutches of dominating and deceiving attitude of the so called upper class people under capitalism. All his views on this line are found to be reflected in his plays chiefly *All My Sons*, *Death of a Salesman* and *The Crucible*.

Miller's concept of morality is basically concerned with psychological and economic problems of modern men that surround them in modern industrial society, and who also keep running after the mirage of getting material success like the upper class people. He observes that all people, rich or poor, in an industrial society, mostly in America, are found to lay much stress on materialistic success with the hope of living an outwardly comfortable life. All are in a competition to hit the target for such success. The rich are found to be inclined to display some false fascinations and aspirations before the eyes of working people with the sole intention that they may go on running continuously after such fascinations without any halt. But, this fascination is nothing but a kind of mirage which is neither reachable nor attainable. The working class people ultimately feel exhausted having seen their failure in reaching the desired goal though they, on the way, never hesitate to indulge in immoral activities. At the point of

failure, they painfully realize that they are being deluded throughout life. They also realize that any material success without being tinged with morality is insignificant and meaningless so long as mankind, as a whole, tries to keep up the human values which are supposed to make human life superior to any animal being. Miller wants to assert that man is never an animal being that remains satisfied with the instinctive pleasure. On the contrary, man needs something more than instinctive pleasure and it is the flame of what is known as conscience and morality that can make him enlightened through the power of rational judgment. That is why he likes to say that man is bound to suffer inwardly even after attaining material success when he comes to know that what he is going to enjoy is not at all flavoured with the sense of morality.

In the play *All My Sons* the playwright is going to show that Joe Keller, the hero of the play is apparently a good husband and also a good father as far as material success is concerned. He is a highly successful businessman who manufactures defective aero plane parts and earns much money by selling them. The irony is that he ultimately commits suicide when he comes to know that his sons are, too, going to bitterly condemn such his evil business. They ask him to become a father of all the sons living in the world instead of those of his own blood. This derogation

ultimately arouses a severe pang of conscience in Joe Keller which he morally fails to tolerate. This is Miller's attitude towards immorality of living. He professes the view that any deed that fails to bring good to all ultimately ends with condemnation and hatred from others. What is beneficial to all can alone last long; evil always dies out like bonfire. The same concept of morality may also be traced back in the submission of Ratnakara, the ruthless dacoit, as found in the Ramayana. Ratnakara's family was not ready to share any sin with him that he earned by evil deeds though he was maintaining his family through such heinous activities. Miller is going to show that sin is always sin which may be condemned even by the dearest members of the sinner's own family.

In the play *Death of a Salesman* also, Miller has tried to set the entire theme on the question of morality. Here, Willy Lowman, the protagonist of the play, has been projected as a pitiable victim of the Howard Company, the money mongering capitalist group of New York. Miller feels a kind of moral pang at heart having seen the profiteering motive of the capitalist at the cost of the workers. In this play he is trying to throw light on how, in a classed society, the privileged class keeps hanging many colourful dreams which the working class tries its best to capture for leading an outwardly

successful life; but their dreams are never materialized even after long striving. The capitalist class is always motivated to serve their own interest only. It, under no situation, allows the working class to enjoy fully the fruits of their labour. This is almost a common feature in all capitalistic societies over the globe. Willy Loman, a devoted salesman in the Howard Company, was also running after a dream of becoming an owner of such a company as he was working in. During his early stage of life, he could earn abundance of money for the company through his selling aptitude. The company also paid him sufficient amount as salary through which he was trying to maintain his family in almost a bourgeois style. But his company did not give him any chance to become an owner of any such company up to his age of sixty years. He came to realize that his ambition would never be fulfilled during his lifetime. The severe shock he received was that he was going to be put on commission basis instead of salary one. He got frustrated having realized the fact that he was no longer in a sound position to earn through commission basis. This mental crisis was pinching him all the time. He was not even mentally prepared to reveal the fact to his family though his sons Biff and Happy were still clinging to bourgeois lifestyle. Willy Loman was visualizing a great financial crisis in his coming life. He did not

protest against the ill treatment of the owner towards him either. He started burning inwardly and ultimately committed suicide being disillusioned with the reality. Arthur Miller has portrayed the character of Willy Loman with a view to highlighting the fact how harmful the capitalist class may be towards the working class. He is also going to condemn the immoral attitude of the so called rich class through the character of Willy Loman. Arthur Miller has tried to throw light on the fact that the rift between the have and the have-not in a capitalistic society, can never be acceptable; and this rift is undeniably the handicraft of the rich class for keeping the poor under suppression.

In this play, Miller has drawn a very significant picture of a housewife's responsibility towards the family. The portrayal of Linda is very significant so far as the role of a woman in maintaining the family is concerned. Linda's view about living was totally opposite to that of Willy Loman. She was not washed away by the waves of so called bourgeois lifestyle. She shaped herself as a devoted wife and also a devoted mother with the sense of maintaining the family within the limit. This type of attitude is almost uncommon among the housewives of the families like that of Willy Loman. She was loyal and faithful to her husband; affectionate and careful to her sons without claiming anything more than what she was getting from her husband.

Certainly Miller wants every woman to be sincere, honest, dedicated and morally strong in every aspect of maintaining the family. Through the character of Linda, Arthur Miller has revealed his own view on how a moral lady can keep her steady and immovable even in the face of the whirlpool caused by the so called bourgeois tendencies. Through the character of Linda, Miller is going to ascertain that the sense of morality cannot be supplied to anybody unless and until it necessarily springs up in the mind of a man. In the whole drama, only the character of Linda is worth appreciating in the eyes of all morally good people. His opinion about a housewife is that a housewife can keep the family on the main track even in the midst of family catastrophes provided she becomes morally virtuous. At the end of the play Miller has shown that the unruly sons of Willy Loman are also going to realize their past misdeeds having seen the pitiable countenance of their widow mother. This is how Miller is also trying to lay emphasis on the necessity of moral virtues on the part of a woman. In contrary to that, he condemns the clandestine relation of Willy Loman with a lady in Boston. Of course, he is also trying to lay stress on the point that the social system is also responsible to a great extent in leading astray the honest people from the right and virtuous path. If analyzed thoroughly, it can be ascertained that the

entire play is based on the question of what sort of ethical behaviour is expected from man and woman in leading a family through the honest paths.

Now, we would like to cast our glance at *The Crucible*, the very third play in question, where the author is going to deal with the theme of sacrificing one's life instead of saving it by false confession of any guilt which has not been committed by him at all. Here, the background of the entire theme is related to the prevalent politics of any society. Modern industrial situation has given rise to some such situations where many of the basically good persons are also brought into trial on the charge of doing some sinful deeds. When the privileged class comes to know that its interest may be hurt by some honest and rightful actions of the good people. The privileged people try their best to debar the honest people from doing good deeds any further. In a capitalistic society, the common people are not expected to be rewarded for their good deeds. Rather, they are kept under suppression in order that the evil-mindedness of the privileged section may not get hampered. For this purpose, the honest people are also, on many occasions, forced to stay away from honest path of living. So happens to John Proctor, the hero of the play, *The Crucible*. Proctor was forced to confess such a crime which he had not

committed. But Proctor sacrificed his life on the altar of principle instead of confessing the guilt of committing a crime of which he was falsely accused. He is of the principle that death is preferable to making any false confession. Through the character of John Proctor, Miller is going to show that moral principles are far superior to any material success achieved through unprincipled way of living.

The trend of the play shows that it is a tragedy of morality in the real sense of the term. Miller is going to expose the emptiness of the so called high class society where the honest people, from time to time, become victims of their jealousy. Those who are morally strong do not submit to any evil design. He wants to voice the point that death is better than calling an evil a good. Thus

Miller's plays may make the serious and honest readers realize that virtue cannot be dispensed with for any material happiness. John Proctor refused to confess what he did not commit; rather he decided to go to the gallows that could destroy his mere physical existence. In this way, Arthur Miller, through his plays, is going to voice for the interest of the lowly people instead of the rich but idle self seeking ones whose existence is solely dependent upon the blood of the common people. His plays thus spread the ray of moral sense in the minds of true readers who are always inclined to cherish humanitarian feelings in their hearts. Regarding his moral sense the following remark made by the famous critic Tom F. Driver has been quoted below:

8-14

No wonder Death of a Salesman fails to suggest distinctly whether the trouble is in Willy or in society. No wonder Willy is at one moment the pathetic object of our pity and the next is being defended as a hero of tragic dimensions. Miller is a playwright who wants morality without bothering to speak of a good in the light of which morality would make sense. On the one hand he wants a universal moral sanction; on the other he considers man's potentialities and limitations to lie entirely within himself. Out of such unresolved contradictions, irony and pathos are the most we can get, and we are lucky to get these.

References :

1. Dusenburg, Winifred L. *The Theme of Moral Integrity in Modern American Drama*, Gainesville, Fla: University of Florida Press, 1960.
2. Evans, Richard I. *Psychology and Arthur Miller*, New York: E.P.Dutton, 1969.
3. Moss, Leonard. *Arthur Miller*, New York: Twayne, 1967.
4. Nelson, Benjamine. *Arthur Miller*, London: Peter Owen, 1970
5. Welland, Dennis, *Arthur Miller*, Edinburgh, Scotland: Oliver & Boyd, 1961.

A SKETCH ON THE MILITARY SYSTEM OF THE AHOMS

Jayanta Kr. Hazarika

Associate professor, Dept. of History

The emergence of the Tai-Ahom power in the Brahmaputra valley in the early part of the 13th century brought about a great change in the polity, society, economy, culture as well as in the art of warfare. As the Ahoms were very much far-sighted and adventurous race, they were easily penetrated into this region. They came from Mungmao, one of the regions of Burma, through Patkai and Naga hills and reached the fertile and plain land of the present Dibrugarh and Sibsagar districts of Assam and established their kingdom with its headquarter at Charaideo under the capable leadership of Chaolung Chu-Ka-Pha in 1228 A.D. This kingdom gradually expanded at the cost of the native powers and remained in power uninterruptedly till the mid of 17th century A.D. One of the basic cruxes of such a long rule was their military system. The objective of this paper is to examine the basic structure and features of the military organisation of the Ahoms.

The military department of the Ahoms was an important department through which the Ahom kings and officials had been successful in establishing a mighty kingdom in Assam which lasted for nearly six hundred years. In fact, the Ahom kings with the help of their officials had utilized all the resources of the country – its strategic advantage, human resource, the sentiment of the native people and the economic prosperity of the region, on the other hand, the Ahoms prior to their departure from Burma had inherited the military skills and traditions of their original homeland and later on incorporated some elements of the war skills of Koch Behar and Kamrup. Thus they assimilated their traditional military skills with the native in military system, which proved very strong and effective. Therefore, when they adopted the expansionist design in this region, they took into account the peculiar features of the enemies, their strong and weak points, spying system and moulded their

war method accordingly. In this way the Ahoms had developed and expanded a tiny state which situated between the Dihing and Dikhow rivers into a vast kingdom extending from Sadiya to the river Manah of erstwhile Goalpara district. The length of their territory was 500 miles and an average of 60 miles in breadth. Nearly, 240,000 adult male populations were in an effective position for warfare.

During their rule in Assam, the Ahom had frequently confronted with the organized attacks from the west; besides, the tribes inhabited in the hills and plains also took a hostile attitude towards the Ahoms. So it was necessary for them to keep a constant vigil in the border areas and its adjoining territories. The Ahoms had to establish diplomatic relations of a very high order with its neighbouring states to cool them down. It is important to note that the generals of foreign invaders like Afghans, Mughals and Burmese highly appreciated the fighting spirit, courage, war skills and techniques of the Assamese soldiers and its generals.

It is stated in the Ahom history that at the time of their entry and conquer Assam under Sukapha, they had no any formal and extensive military department nor any salaried army or standing army. Rather they took a policy of appeasement towards the original inhabitants of upper

Assam. In this way they subdued tribes like Morans and Borahis for their unruly behave towards them (the Ahoms) with appeasement policy. By such, the Ahoms acquired loyalty and co-operation of the neighbours.

The Ahoms with their powerful kings established their sway over a greater part of the Brahmaputra valley. Therefore, it was necessary for them to control and protect the extending territories with a strong and efficient system of general administration and military organization. At the initial stage of the Ahom rule, when the dominion was small it was possible for the king to depend solely on the first two Gohains (ministers) namely Buragohain and Bargohain for the general administration, but later on (1532) with the expansion of the kingdom the third Gohain known as the Barpatragohain (councilor) was created. With the further expansion of the kingdom, the Ahom king Pratap Singha created two higher military posts e.g. Barbarua and Barphukan and entrusted them with extra ordinary military duties in upper Assam and Lower Assam respectively.

Generally the three Gohains had retained their supremacy on the general administration of the kingdom and also assisted and guided the king during war and peace. During the time of war, the king instructed the three Gohains to lead

their respective forces. Usually the supreme command was vested in the Barbarua in upper Assam and the Barphukan was entrusted with his military duties in lower Assam. At the time when the country was facing internal and external threat from the enemies, the king summoned the *Bar-Mel* (general council), where attended by the important officials like the three Gohains, phukans, rajkhowas, Baruas, Saikias, Kakatis, Hazarikas, katakis, Neogs to discuss the matter and select the commander from the three Gohains. Sometime when it was necessary, the king often appointed the officers like Phukan and Barua as commander of the army in the battlefield. The king ordered the different military officers like Bora, Saikia, Hazarika, etc., to collect armies from their respective areas. In normal practice the Neog Phukan and Pani Phukan were selected as commander on land and water respectively at the commencement of the battle. In important occasion when the situation demanded the three *Dangarias*, the Barbarua and Barphukan went to the battle personally with the principal officers. Even the kings like Dihingia raja, Pratap Singha, Chakradhaj Singha, Gadadhar Singha and Rudra Singha were actively participated themselves in the war efforts and instructed the army officers and even the common armies in the war camps.

The Ahom military system was solely based on the Paik system. Chukapha, the founder of the kingdom, was the pioneer of this system. When they entered in Assam, they established a production-oriented relation with the native tribes of the Moran and the Borahis. The main characteristics of this system were to collect labour without any cost from the members of the conquered tribes and later on, from the people of the Ahom dominated areas. This system was a part and parcel of the entire socio-political organization of the Ahom kingdom. But it was Pratap Singha who introduced the system with proper rules and regulations with the help of Momai Tamuli Barbarua during the Ahom-Mughal conflict for necessary manpower and economic prosperity of the kingdom.

According to this system, all adult male population, except the three Gohains, priests, pundits, and high caste man between the age group of 15-50 had to render compulsory both military and civil service for the country. The civil service included the different public works and crafts- such as making bows and arrows, boats, construction of houses, roads, embankments, forts, ponds, etc., besides supplying various articles for it. The unit which was called *got*, consisted with three *paiks* who were known by distinctive name as *mul*,

dewal and *tewal*. They had to render compulsory services as soldier or manual labour in rotation for four months in a year during war and peace (e.g. public works). When one member of the *got* went to engage in the royal work, the rest members of the *got* had to look after his families. The paiks were grouped into different *khels* and were distinguished by the different names. They were recorded in the state register and placed under different officers, viz. Bora-20, Saikia- 100, Hazarika- 1000, Rajkhowa- 3000, and Phukan- 6000 paiks respectively. So it was an effective system with which the Ahom kings commanded the armed forces of the kingdom. During the time of war the tributary chiefs, the feudatories, the frontier governors and the hill chiefs also supplied troops to assist the Ahom royal force.

The military forces of the Ahom kingdom were consisted of five regular divisions. These were infantry, elephants, cavalry, navy and artillery. Like the infantry, the elephants were also used by the Ahoms. The physical and climatic condition of Assam were favourable for domestication and duly trained the elephants and such trained elephants rendered invaluable service in the kingdom during both war and peace.

The Ahoms were also famous in equestrians. So cavalry formed an

important section in the Ahom army. It is a known fact that King Sukapha entered Assam with 300 horses. The cavalry force was under the supervision of a special officer, named as Ghora Barua. He was assisted by other two Barbaruas.

The naval organization of the Ahoms was a highly efficient and important force for river warfare. The region had natural advantage from strategic point of view with war boats in the Brahmaputra river and its tributaries. The boat building centres were established at different areas. The *Khels* of the boat builders and keepers of the *nausals* were controlled and supervised by Nausaliya Phukan and Nausaliya Barua. They used a special kind of wood in building their ships which did not sink in the water. Naobaischa Phukan was the naval commander of upper Assam who was assisted by Cholahara Phukan and Naosalia Phukan. In lower Assam Pani Phukan or Admiral of Assam, controlled the naval force. It can be mentioned that the war boats were loaded with guns and other war materials.

The Ahom soldiers were imparted proper military training under the officers of the respective military department. Sometimes the Ahom king was also present in the training camp (*akhara griha*) and encouraged the

soldiers. After the training the test was held and the best soldiers were rewarded. The *Kanri Paiks* were engaged to cultivate various techniques for manufacturing mainly bows and arrows during peace time. Every soldier had to maintained discipline and command of the superior military officers in the training period. Disobedient officers including the *paiks* were severely dealt with punishment.

The major war weapons and dress of the Ahoms were defensive armours, general bows and arrows, spears, swords, dhal (small shields), baru (big shields), flat spear (*yathi*), dagger (*da*), handan, karphai dhenu, chutia dhenu and bardhenu. Later on more sophisticated weapons like different varieties of artillery such as heavy cannon (bartop), light cannon or match locks (hiloi) were used by the Ahoms. The gunpowder (*kharbarud*) for the use of the fire-arm were also manufactured by the Ahoms. Probably the Ahoms had procured the raw materials and the techniques for the preparation (*kharbarud*) from the Mughal dominion. Moreover the Ahom forces also huge quantity of arms and ammunitions from the defeated enemies in the battle-field. The *kharghar* and the artillery department was under the Khargharia Phukan. Shihabuddin Talish, a famous

historian who accompanied with Mir Jumla during the latter's invasion in Assam, narrated in his work *Fathia- i- Ibria* that the Assamese people were very much expert in the craft of fire-arms.

It was Suhungmung, the Dihingia Raja, who first manufactured and used the heavy cannon during the Ahom-Mughal conflict. This kind of weapons were abundantly manufactured during the time of Rudra Singha. In the time of war the Ahom army was accompanied with the Bailing, Deodhai, Pandit, Dolois and later, the Hindu priests Daivagys and Ganaks for forecast of the victory in the battle-field and waging war at the right moment against the enemy. The Bezbarua and his staff, along with first aid medicines and appliances were present in the battle-field to treat the wounded soldiers.

The food items and other provisions were regularly produced to the army by a special batch of people or by the non-official bodies. The main food items were *komal chaul*, *sandah*, *chira*, *karaigura* (made from the boiled and fried rice), the steam-boiled rice, and vegetables and rice-bear. Sometimes fish with curry and meat of deer, hog and wild bear were also provided.

The topography of Assam was most favourable for the Ahom. They had

fully utilized its natural defenses like hills, forest and the rivers and had established various types of forts and ramparts (*garh*) for their offensive and defensive strategic purposes. They were very much experts in the crafts of constructing numerous fortifications in the hill tops on each sides, on the banks of the rivers and in the plain areas. The capital and all the important sites were fortified with impregnable ramparts. To check the penetration of the foreign invader, many important fortifications such as Jogighopa, Samdhara, Simalugarh, Pandu, Guwahati, etc., were built by the Ahoms of some strategic sites of Assam. The Ahom system of fortifications were highly praised by the Muslim historians. Mir Jumla and Ram Singh, the two Mughal generals were astonished at the complex and impregnable nature behind the constructions of the fortresses by the Ahoms. It is important to note that the check posts (*chowkeys*) were built at some strategic important points to check the entry of the invaders. All necessary arms and weapons were kept in the *chowkeys*.

The espionage system of the Ahom was remarkable. The Ahoms fully utilised this system for their strategic intelligence and collected secret information from the enemy side. For

that purpose, they recruited several agencies both public and secret like wardens, officers, and guards in the frontier *chowkeys* and the *Baragis*. The *Chorang Chowha* (spy) and other junior officers were engaged for investigation of the powers and strength of the enemy camps.

Sometimes the Ahoms had to resort delaying tactics to attack the enemies when they unprepared for the battle and started negotiations with the invader to gain time. This is a deceptive method of warfare and they had to follow it. It is a one kind of psychological war. Another effective method of warfare of the Ahoms was the blocked system. Through this system they blocked the line of supplies of food items and other provisions of the enemy side. The Ahoms were also expert in the guerrilla art of warfare. When the Ahoms were not able to match the aggressor, then they resorted to the guerrilla warfare or the 'partisan' war.

From the above discussion, it is clearly found that the Ahoms were a high class warrior group, who could established a kingdom by subduing the local energetic and strong people and able to save their land and the people from the foreign aggressions and internal danger. They had fully utilized the manpower and the abundant natural

resources of the region. It is also a fact that the organizational ability of the Ahom kings, the ministers, the military generals and the officials was the component elements to defend their territories from the aggressors. It appears that the Ahoms were fully systematic and highly methodical. Their military tactics and organization was a matter of curiosity for the foreigners. Assamese soldiers were versatile genius, who

could done every work of war. Ram Singha, the Mughal General of the Battle of Saraighat highly praised the valour and versatility of the Assamese soldiers. The Ahom system of fortification, espionage, selection of the commander etc. were in a very high order for which they could maintained the territorial integrity of the vast kingdom for such a long period.●

References :

1. Barpujari, S. K.(ed.) : *The Comprehensive History of Assam, Vol. III*, Publication Board of Assam, Guwahati, 1994.
2. Barua, N. & Barua, S. : *Snatak Mahalar Asamar Itihas*, M. Publishing, Guwahati, 2007
3. Bhuyan, S. K. : *Studies in the History of Assam*, Omsons Publications, New Delhi, 1985
4. Gohain, Uma Nath : *Assam Under the Ahoms*, R.K. Publications, Guwahati, 1992.
5. Rajkumar, Sarbananda : *Itihase Soara Chashata Bachar*, Banalata Publication, Guwahati, 2000.

'WOMANHOOD' IN WOMEN'S LIFESTYLE MAGAZINES IN INDIA: A CASE STUDY OF FASHION AND BEAUTY IN FEMINA IN THE 1990s

Barnali Sharma

Associate Professor, Dept. of English

Abstract :

This article is concerned with how the images of beauty, fashion and body serve to construct womanhood in the pages of women's lifestyle magazines. These commercially produced representations of female beauty seem to point towards an acceptance of patriarchal norms. However, the visual and textual messages in the magazines cannot merely be dismissed as representations of femininity and can also be considered as mediated images of consumption. By analysing the features on beauty, body and fashion in the selected issues of Femina, this article tries put forward a reinterpretation of womanhood. Being one of the most widely circulated women's magazine in English, the women's magazine Femina serves as a window to the images of the modern woman of India.

Keywords: Beauty, Womanhood, Globalisation

The 1990s was a decade that saw the new Indian woman take the center stage of globalised India. In 1994, the 'double crown win' (Manchanda 85) of Miss Universe and Miss World beauty pageants changed the role model for Indian womanhood. Both Sushmita Sen and Aishwarya Rai, the winners of the two titles respectively, were lauded for "redeem(ing) the image of modernising India".(Indian Express qtd. in Manchanda 85). With this double win, India emerged as a nation open to economic and cultural globalisation

(85). As mentioned by Huma Ahmed-Ghosh, "in the wake of economic liberalization since the early 1990s India is being showcased internationally through advertised consumer products and beauty pageants. Beauty queens are used as symbols to "convince" the world at large that India has "arrived" on the global stage as a "modern" country on its path to "development" (Ahmed-Ghosh 206). National dailies and magazines saluted this new image of Indian woman, she became an icon of globalised India. The wide array of

media from television to magazines recast their copies and features to reflect the more assertive Indian woman. The discourse of womanhood in women's magazines laid emphasis on the beauty culture by presenting beauty and fashion as ideals and goals to be achieved by the modern successful women. This emphasis on beauty, body and fashion cannot be looked at in isolation as representations of femininity without taking into account the social and cultural contexts of production and consumption. (Kuhn 1996:53 qtd in Thapan 2009:64)

The economic liberalisation of India that started during the late 1980s and the economic reforms of 1991 had a significant impact on the rise of India as a globalised nation. With the loosening of licensing rules there was an expansion of the consumer goods market. New commodities and new ideas were at the disposal of the women consumers. Women could now realise their aspirations 'in ways not previously possible in a closed economy' (Oza 2012: 33) The discourse of the new woman came to be closely associated with the emergence of new India. The identity of the new Indian woman was inscribed by her role as a global consumer. Almost all women's magazines constructed an ideal of the 'new Indian woman' by placing a premium on beauty and fashion. Oza mentions that the most remarkable

change which reflects the gendered nature of the new economic scenario is the use of women's bodies in advertisements to sale products that openly target female consumers. (42) A look at the randomly selected issues of *Femina* of the 1990s will try to see if they purport what Bartky calls the 'modernisation of patriarchal domination' (qtd in Dana McLachlin 2012: 13) through the beauty practices or if there is any possibility of reinterpretation and revision of the discourse of womanhood.

Beauty, Body and Fashion in Femina

Femina was launched in 1959 under the proprietorship of Bennett, Coleman and Company Limited with the target audience being urban middle and upper class women. The magazine was re-launched in 1992 to reflect the subjectivity of the new Indian woman with the catchphrase "for the woman of substance". The magazine has shown its support for beauty and fashion industry by promoting all kinds of beauty enhancing products and through the beauty pageants that are hosted in its name. Some of the regular features in the magazine are engaged with beauty practices like *salon de beauté*, *manstyle*, *catwalk*, *model watch*, *shape up*, *image* and so on. The articles and visual imagery under the following headings usually try to guide the readers towards achieving the ideal of beauty through practices of consumption. It is

true that in trying to promote this ideal, the magazine takes into consideration the market forces that 'also push for consumption of products associated with women's embodiment in different ways.' (Thapan 68). It posits women's body images as always short of an ideal shown in the magazine. These deficiencies can be solved or overcome by taking recourse to the advice given in the pages of the magazine or by following the beauty rituals prescribed there. For example one of the articles on dieting "Are You Ready To Diet" says "Sure, You are telling the whole world you are on your way to a sleek svelte you but are you ready to get in shape by eating less?" There is a suggestion in these lines that the world standard of a body image is sleek and svelte and to achieve that target one needs to follow the dieting advice given in the magazine. The magazine often showed a strong sense of contradiction while trying to strike a balance between the image of a modern successful woman with international beauty and fashion choices and one that was essentially an Indian beauty. Another article on diet titled "Good Enough to Eat" states 'For that fresh, glowing look you also have to watch your diet carefully'....She must realise that being beautiful also means being healthy'. The stress here is on maintaining a healthy lifestyle and looking healthy. The idea of having a healthy body poses a challenge to the

normative standard of a 'sleek and svelte' body. These kind of representational strategies seem to suggest a duality in the subjectivity of the modern Indian woman. While subscribing to the world standards of beauty, she must not forget to remain 'Indian' in appearance. Questions on health like "Health is Wealth! Are You Well Nourished?" are raised in the features on health. The stress is more on getting the right micro - nutrients than achieving a perfect figure. The article states, "You're a woman on the move-meeting with deadlines in the office, coping with work pressures both at home and office, looking after your little one- in short running around in circles. You aren't a superwoman and to cope with all this what you need is a super health, which comes from a nourishing diet."

The diet and nutrition section apart, the magazine concentrates on giving make-up advice and tricks for achieving that 'dream look'. In cover story titled, "This business of being beautiful: making the most of what you've got", the magazine urges its readers to be young and remain beautiful. It says,

"The nineties are creating superwomen and it will not do to stay unfit. ..What you need is a fit body and heart that is young..and some help from the latest in the beauty mart..So read on. drink the elixir of youth. Stay beautiful

and forget about wrinkling up or looking aged and worn out."

The article promises everlasting youth through a variety of methods and beauty procedures. It also posits the woman of the nineties as a superwoman without any flaws and with abundance of beauty and youth. All other women, who they presume do not belong to this category, should try to achieve this ideal, if necessary, through surgical solutions. There are tips on 'how to make a big nose appear small', 'how to give yourself cheekbones', 'how to elongate round eyes' and so on. These tips on 'how to' change one's natural look evidently aims to create a particular standard of beauty which all should aim to achieve. According to Bartky, these are 'disciplinary practices' which are imposed on women in an attempt to mould and control the bodies of women. (Dana McLachlin 13) Subscribing to such a perspective allows one to view magazines like *Femina* and their beauty prescriptions as vehicles for continuing hegemonic domination.

Advice on how to dress fill the pages of the fashion section of the magazine. Dressing right to achieve the body image of a successful woman is presented as an intelligent career move. The feature titled "Career Moves", exhorts its readers to put in that extra effort to dressing as shown in the following phrases, 'Dress right to jump rungs up the corporate ladder', 'Let your

body language speak out boldly' 'Make them sit up and notice you'. As mentioned by Joanne Hollows citing Joanne Entwistle (159) the notion of power dressing can be equated with serious labour and consumption. It is a means of creating a new subjectivity for woman, that of a successful professional. In a fashion guide titled "In the Winter of 94" the trending styles for that season were discussed. The copy read as follows, 'Slouchy, Sporty and Masculine- It's a look to make a woman truly Feminine'. The notion of privileging 'masculine' over 'feminine' qualities seems to hark back to the second wave feminist criticism of femininity. The magazine however continues to focus on 'Indianness' of the woman of this decade. There are articles which guides its readers on how to assemble a typical Indian trousseau along with the accompanying make - up. Portfolios on designers creating Indian garments are seen in most of the editions that have been viewed for this article.

Conclusion

The beauty practices and fashion features in *Femina* constructs a womanhood that is urban modern and successful. However, the ideal of beauty that the magazine tries to achieve is a standard normative ideal which fails to take into account the differences among the different sections of women. In other words there is a homogenisation of womanhood in the magazine based on

bodily image and beauty. The often debated criticism against women's magazines is that they make victims of the readers by propagating a normative standard of beauty. Even though the magazine tries to talk about natural beauty, it is seen that the magazine contradicts itself by trying to project beauty practices and fashion as shaping the subjectivity of women. It may be argued that in trying to follow the beauty practices, fashion and body image perpetuated by the magazine, women fall victims to an oppressive standard of beauty (Sharpe 2000: 307-8). However, the responses of the readers to the messages in the magazines can alter the perspective on the nature of domination perpetuated by the magazine. Speaking to some of the regular readers of *Femina* has shown that many of them read the

beauty columns for enjoyment or to learn something from it. For them the magazine was an avenue for enjoyment and leisure. The fashion and beauty practices can also be looked at as constructing and negotiating the subjectivity of women based on the social scenario of the 1990s. As mentioned by Hollows, the culture of beauty and dressing for success is a response to the changing discourses of womanhood in India. With the onset of globalisation and the availability of consumer products at her doorstep the modern Indian women can make rational choices for herself and for her family. Yet it is those women who are positioned as 'other' who may feel that they are judged on the scale of fashion and beauty and may feel a sense of inadequacy to some extent. •

References :

1. Ahmed-Ghosh, Huma. "Writing the Nation on the Beauty Queen's Body: Implications for a "Hindu" Nation." *Meridians: feminism, race, transnationalism*, Volume 4, Number 1, (2003): 205-227.
2. Dana McLachlin, Ms. Tara Dhakal, Ms. Pramada Menon. "For All the Women You Are": National Identity, Gender, and Tradition/Modernity in Indian Women's Magazines." 2012.
3. Hollows, Joanne. *Feminism, Femininity and Popular Culture*. New York: Manchester University Press, 2000.
4. Manchanda, Rita. "Icons of Indian Womanhood." *India International Centre Quarterly*, Vol. 23, No. 2, *SIGNS OF OUR TIMES* (1996): 84-94.
5. Oza, Rupal. *The Making of Neoliberal India, Nationalism, Gender and the Paradoxes of Globalization*. London and New York: Routledge, 2012.
6. Sharp, Leslie A. "The commodification of the body and its parts." *Annual Review of Anthropology* 29, (2000): 287-335.
7. Thapan, Meenakshi. "Embodiment and Womanhood in *Femina*." Thapan, Meenakshi. *Living the body Embodiment, Womanhood and Identity in Contemporary India*. New Delhi: Sage Publication, 2009. 64-93.

THE BODO COMMUNITY: HISTORY, POLITICS AND SOCIO-CULTURAL CHANGES

Imran Hussain

Associate Professor, Dept. of Political Science

Bodos are one of the oldest inhabitants of Assam. They are of Mongoloid origin and belong to the Tibeto-Burmese family of languages. History reveals that they inhabited the North Western regions of China at about 2000 B.C. One of its branches in the succeeding ages moved to Tibet, Bhutan and still later migrated, dispersed and diffused into the undivided Goalpara district of Assam. From there they scattered to the west towards Koch Bihar, Rangpur and Dinajpur districts; another offshoot of the Bodos disbanded towards the south to Garo Hills, and present Bangladesh's Moimonsing and Sylhet districts and one of the branches of the Bodos who migrated to the Upper Assam districts, happened to cross the Brahmaputra river to move to the Cachar district. When the Bodos segregated to diverse regions, they came to be known and identified by different names such as Bodo, Kachari, Mech, Koch etc. In North Bengal in some places they are called Koch and in some places as Mech. Those of the early few who migrated to the Garo Hills, came to be called the

Garos. Towards the western region of the Brahmaputra, in the northern Cachar districts, they are called the Dimasas and in Cachar as the Kacharis. In mid and upper Assam districts, they formed discrete and isolated communities that came to be known as Lalung, Deori, Moran, Chutia and Sonowal-Kachari. In anthropological observation, all these communities come under one umbrella—the original Bodo community. But now-a-days all these communities seek separate and individual identities for different socio-political reasons although their root is the same.

For having lived and being consumed into the soil of Assam and Bengal for so many ages and generations, Dr Suniti Kumar Chatterji has perhaps termed this race of people as the Indo-Mongoloid. So these people were called Kirat, implying frontier people. Mention of Kirat can be traced to such works as *Kalikapuran* and *Joginitantra*. It might be for this title of Kirat or for residing in the Cachar district that they may be called the

Kacharis. Upendra Chandra Guha in his *Cacharer Itibritta* has stated that the influence of Buddhism is witnessed in the term 'Bodo'. He propagates that from Buddhism comes the term Buddhasa and from it comes the term Bodo. There lies a possibility that these people practiced Buddhism in ancient times, however, this view put forward by Guha has been contested by some scholars. Many scholars have related their foundation, migration and settlement to China, but in the oral tradition of the Bodos, there is a fascinatingly extended myth as to their origin. Here is a short outline of the myths from *Bhaben Narji's Bodo-Kacharir Samaj Aru Sanskriti*:

On the wishes of God Aham Guru, two birds were created. The female bird was borne with three eggs in her womb. With the ardent desire of siblings, the female bird bred the three eggs for thousands of years. But when no young ones hatched out of the eggs, the female bird herself out of curiosity broke one of the eggs. Out of this egg emerged ghosts, witches, insects, trees, other vegetation etc. But there was scarcity of food and place for them to dwell upon since there was no soil but only water. So from the underworld, God made Magur and Maguri collect a bowl of soil from the King of Pataal, to create the material earth with that soil.

Thousands of years after this, from the remaining two eggs, human were

born. From the first egg the couple Monsingsing old man and woman hatched and from the other Dibadibi old man and woman hatched. On being born, the couples expressed their desire to go to heaven, but heaven was only for holy creatures. God Aham Guru came to a fix and tried to resolve the matter with a strategy stating that they could go to heaven but anyone who turned to look down to earth on the way had to come down to live in earth. During their journey upwards, Dibadibi old man and woman on being disturbed by the howls and noises of the creatures below looked down and in accordance to God's command came shooting down like stars to reside upon the earth. But since there was no food they prayed to God to provide them with food. God decreed that Monsingsing old man and woman who had arrived to heaven would have children, these children would be sent down to earth and they would make offerings to the Dibadibi old man and woman. So according to this myth, the children of Monsingsing old man and woman came to be known as the Bodos.

Another myth from Dhuparam Basumatary's book, *Bodo-kocharir Sanskritir Kinchit Aabakh*, concerning the origin of the Bodos has been mentioned in Narji's book: At the very beginning of the universe was empty and there were no sun, moon, stars or planets, but only space. God Anangosai

Binnangosai was in hiding in an existence without form. On a fortunate day, he wished to materialize and come to form on the earth. At that very moment the consciousness of his infinite soul uttered the sloka: *laoba-lausum, khoubakhousum, ada-gosum, doiao-barsum*—a divine form came to physical existence who came to be known as Shivrai. Later from his word of mouth the sun, moon, stars, planets and all earthly beings were created. According to this myth, this is how the Bodos were born.

This aboriginal Bodo community became the rulers of the region. In pre-historic ages, Kings such as Narak, Bhagadutta, Baan and others have enriched the Bodo culture and civilization in different places of Assam. The Bodo-Kacharis have gloriously ruled throughout the Kingdom of Assam until the advent of the Ahoms. Conflicts arose in about 1490 during the reign of Ahom King Suhen-fa; in 1531 and 1536 Ahom King Suhung Muhung twice invaded and destroyed the capital Dimapur. From Dimapur, they shifted their Kingdom towards North Cachar Hills and established their capital at Maibong. Again in 1706, on the attack borne by Ahom King Rudrasingha, the Bodos accepted defeat and again shifted their capital to Khaspur in Barak valley. After a series of historical happenings in between, the British finally in 1854 annexed the Kingdom of the Bodo-Kacharis.

Following the Independence of the country in 1947, in Assam there occurred a movement among the tribals seeking for their individual identity for by this time they experienced a threat as regards their tradition and religion. In early twentieth century, drastic changes occurred in the religious beliefs and practices of the tribes. To materialize the Bodo consciousness to reality the social reformer and father of Bodo consciousness Kalicharan Mech (b. 1960) formulated a directive of 126 rules, dos and don'ts. This set of directives was known as *Bodoni Pandulipi*. In the heart of this society were a group of literates who later worked for Bodo self realization, freedom and emancipation. They were Promod Brahma, Darendra Basumatary, Sitanath Brahma Choudhury, Rupnath Brahma, Isan Mosahary, Satish Basumatary and others.

After the death of Bhimbor Deori in 1947, Sitanath Brahma Choudhury and Rupnath Brahma played important roles as leaders of the tribes. As a resultant of this emergent consciousness, the Bodos initiated their struggle for Udayachal, the place they considered theirs in 1967, the continuation and consequence of which is the present movement for the territory of Bodoland. The question of self identity, not having their own representatives in the political sphere, socio-cultural and educational backwardness, problem of land,

exploitation of the Assamese people, and aggression from East Bengal originated Muslims and many other similar factors of discrimination accelerated the Bodo movement. So at a time when there was an evolution of student movements and educational movements, terrorism too raised its ugly head, chiefly in the forms of Bodo Security Force, Bodo Liberation Tigers (1996), National Democratic Front of Bodoland. These terror groups not only placed the demand for a separate land for the Bodos, they also terrorize people and are responsible for various ethnic clashes of the region. At different points in time, through the medium of different treaties, various changes have been incorporated and implemented and on 10th February, 2003 the Assam government, the Union government and the Bodo Liberation Tigers signed the Memorandum of Settlement on Bodoland Territorial Council (BTC) in New Delhi. This jurisdiction of the BTC shall extend over 3082 villages and the BTC has been given legislative powers over 40 subjects. In 14th May, 2004 the Assam government notified that four more districts were to be incorporated within the jurisdiction of BTC. In present times, although the BTC has been political empowered and controlling the jurisdiction of so many districts and villages, yet their demand for a separate territory and state continues.

Socio-cultural changes among Bodo communities took place long ago during the days of the Ahom regime. Impact of modernization, globalization, impact of other religions, transformation in rituals, in techniques of agriculture and others has changed the way of life of the Bodo people and to a great extent shows the impact of Sanskritization upon the people. With time the people of the tribe inhabiting different regions came under the impact of this process. The process of Sanskritization did not just start with modernization but was initiated as early as the thirteenth and fourteenth centuries when the Bodo people came into contact with the Aryan races.

Prof M.N Srinivas introduced the term sanskritization to Indian Sociology. The term refers to a process whereby people of lower castes collectively try to adopt upper caste practices and beliefs to acquire higher status. It indicates a process of cultural mobility that is taking place in the traditional social system of India. ("Sanskritization")

During the Ahom days of nation building and arousing new society, many Bodos also got consumed in the process. Moreover, though the Bodo capitals shifted from time to time due to invasions, many common Bodo people did not shift with the change of capital but continued to live in the invaded territories, thereby continuing to embrace the new authority as well as

their culture. In Kamrupa, with the arrival of the Aryan culture, many Kings and their ministers detached from their indigenous rituals and beliefs and engaged in the worship of Hindu gods and goddesses. The amalgamation of the non Aryan Bodo tribe with the Aryan culture was but a beginning for subsequent influences from outside and changes to come with the tribe in ensuing times.

Many even devoted themselves to the promotion of the Hindu religion, for example, in the 14th century, Kachari King Mahamanikya provided patronage for Madhav Kandali's translation of the *Ramayana*; in the 18th century, Brahman scholar Bhubaneshwar Boshpoti's *Naradiya Kathamrit* found a patron in Queen Induprabha, the wife of Kachari King Krishnachandra Narayan. The last Kachari King Gobindachandra Narayan brought some Bengali Brahmins along with their families and as a result, the King adopted Bengali language and culture and following suit the people of the region also adopted the same. This influential strength of the Bengali culture gave birth to the Barman community in Cachar. The Brahmins usually tried to convert the royalty for doing so they could attain their generosity and patronage.

Later on in middle and upper Assam, Shankardeva's *Ek Haran Naam Dharma* has had its influence upon Bodo people, so many people have become

disciples of these teachings too. Minajuddin Siraj on his *Tabakat-e-Nasiri* wrote that when Bakhtiyar Khilji invaded Kamrup in 1206, a Mech (Kachari) King converted to Islam who later was known as Ali Mech. Again, when Mir Jumla invaded Assam in 1662, he built a mosque in Panbari near Kokrajhar. During this period many Bodos as well as people of other communities also embraced Islam.

In the time of British rule, Christian missionaries began preaching their religion and many Bodos being influenced by it, converted to Christianity, especially in Udalguri in Darrang district. Changes were occurring in different locations where the community resided, yet the Bodos of undivided Goalpara district for a considerably long period of time remained unaffected by these changes.

After Independence, Kalicharan Mech, the revolutionary reformer of Bodo community being influenced by the teachings of Shivanarayan Paramhansa's Brahma religion, propagated the simplicity of the religion among the Bodo tribe. The religion postulated that there is an infinite consciousness called Brahma whose meditation would bring one to salvation. The simplicity of these teachings attracted the Bodos of undivided Goalpara district who had otherwise been worshipping an array of gods and goddesses and had been consumed in

animal sacrifices. Some Bodo people were influenced by the righteous path preached by Shri Shri Anukul Thakur who later became his followers

The large scale conversion of the Bodo tribe to other religions and belief systems, especially Hinduism, led to social changes within the tribe itself. The adoption of new sanskritised rites and practices, social traditions and culture of the people got engrained in the way of life of the Bodo people. While some adopted other religion by altogether forgoing the traditional Bathou religion, others incorporated sanskritised ways within the indigenous religion without completely replacing it. External threat to cultural identity, the feeling of being marginalized and left out caused mayhem in the tribe among persons and groups who sought to retain their authenticity. This crisis has led to the manifestation of movements seeking a self identity for the tribe.

The traces of religious influences from other religions are witnessed among the Bodo people. However, the traditional indigenous belief system of the people still chiefly surrounds around the worship of Bathou which is also their principal festival and which they arduously seek to preserve given the tradition of Sanskritization practice by the people of the tribe. Though some other festivals are also observed like Durga Puja, Manasha Puja and Kali Puja, are observed because of

Sanskritization, Bathou Puja is widely practiced among the people of the tribe. Bathou is the chief of gods among the Bodos—the term 'ba' implies five, and 'thou' means deeper philosophy, thus Bathou implies the philosophy of five elements. These elements are land (hailung), air (khoila), water (agrange), sun (sanjaboirali) and sky or universe (rajkhumbri). According to Bodo belief, there is supreme importance of these five elements and in the absence of these elements life on this earth would not be possible. On all sides of the dias, eighteen poles are planted vertically, and five poles horizontally. The eighteen poles are symbolic of eighteen gods and goddesses; and the five poles are symbolic of the five stages upon which human life should be bound. These five poles are—birth, sorrow, marriage, happiness, and death. Within the eighteen poles, the Siju plant is implanted in the north-eastern direction, in the courtyard of the household. In present times, instead of sacrifices, the Puja is observed by offering *maah-prasad*.

There is an innate relationship between religion and culture. With the passing of time, and religious changes among Bodos, variations have been witnessed in the non-material culture of the Bodos, especially, in beliefs, traditions, customs, rituals and even in performing arts like dances, songs etc. Comparatively, material culture

remained unchanged, but in recent times changes have occurred in material culture due to urbanization, modernization and globalization. Despite many setbacks Bodos have managed to keep their language alive and intact but this they could continue only on the face of many struggles. The aggressive arrogance of Assamese nationalism and enforcement of Assamese language upon the tribes of the region have posed serious threat to the Bodos. To prevent the hegemony of Assamese language and culture, under the leadership of Satishchandra Basumatary, Rupnath Brahma, Promodchandra Brahma, Madaram Brahma, Dharanidhar Basumatary, Joybhadra Hagzer, Sonaram Thouse and others, Bodo Sahitya Sabha was born in 16th of November, 1952 at Basogaon. The 92nd Constitutional Amendment Act of 2003 included Bodo along with three other languages in the Eighth Schedule of the Indian Constitution which contains a list of twenty two scheduled languages. Definitely the growing Bodo nationalism and the Bodo Sahitya Sabha since the last sixty four years of its inception, has enriched the Bodo language, culture and literature.

Majority of the Bodo people do not seem to be satisfied under the present political tutelage of BTC. The demand and fight for a separate state of Bodoland for Bodos continues and will continue. But the process of materialization of a

separate state does not seem to be easy mainly for four reasons: First, along with the demand for a separate state by the Bodos, there has been simultaneous protest among the non-Bodo people disapproving such a demand. Secondly, Bodos are in minority in the proposed location where they have demanded for a separate state; as such it is not desirable for a minority community to have governing authority over other minority communities. Thirdly, other minority communities residing within the proposed Bodoland area have not demanded for a separate state. Fourthly, the use of arms and ammunition by the Bodo militant groups for separate Bodoland, alleged to be spurge for ethnic cleansing, has resulted in many ethnic clashes leaving the non Bodo people in grudge. Fifthly, the government, the opposition, and various leading organizations of the Assam are not in favour of the formation of a separate state of Bodoland.

The growing nationalism and the demand for a separate state of Bodoland and the opposition to such a demand has already led to several ethnic clashes, taking away hundreds of lives and making thousands of people homeless. Still in the present scenario hundreds of people dwell in shelter homes in inhuman conditions, devoid of proper food, water and sanitation facilities. These unsteady political conditions are likely to affect the socio-cultural

changes in the future. Apart from state politics like Bangladeshi infiltration, ethnic clashes etc, changing centre-state relations, growing influence of 'sangh parivar' and their tribal politics along

with the impact of globalization and eruption of modern communication systems will bring huge changes socially, politically and culturally into this community.●

Bibliography :

1. Das, Munindra. *Prithak Rajyar Dabi aru Janagusthiyo Andolan*. Guwahati: Assam Book Trust. 2014. Print.
2. Das, Angshuman. Ed. *Asomor Bareboroniya Sanskriti*. Guwahati: Aank-Baak. 2013. Print.
3. Dutta, Birendra Nath. Ed. *Siphung Gungang*. Guwahati: Granthapith. 1986. Print. "Folklore". *Britannica.com*. Encyclopaedia Britannica, nd: n.p. Web. 15 Jan 2016.
4. Gould, Harold A. "Sanskritization and Westernization: A Dynamic View". *The Economic Weekly* (1961): 945-960. Web. 11 Feb 2016.
5. Gogoi, Lokeshwar. *Asomor Luko Sanskriti: Volume II*. Nagaon: Krantikaal Prakashan. 2011. Print.
6. Narji, Bhaben. *Bodo-Kacharir Samaj Aru Sanskriti*. 1966. Guwahati: Bina Library Publication. 1985, Print. "Sanskritization". *Sociologyguide.com*. Sociology Guide, nd: n.p. Web. 15 Jan 2016.
7. Sarma, Joykanta. Ed. *Asomor Janajatihokolor Dhormiyo Asar aru Sanskriti*. Guwahati: Heritage Foundation. 2011, Print.
8. Srinivas, M.N. "A Note on Sanskritization and Westernization". *The Far Eastern Quarterly* 15.4 (1956): 481-496. *JSTOR*. Web. 11 Feb 2016.

GRIEVANCES AND PROTESTS OF THE DARRANGIS AGAINST THE AHOM EXPLOITATIONS

Dr. Dulendra Nath

Assistant Professor, Dept. of History

Darrang under the rule of the *Darrangi Phaid* (1616-1826), the descendants of the great Bishwa Singha's family of Koch Behar marked a significant change at all level- political, social, cultural and economic. The *rajya* owed a special status when Bali Narayan alias Dharma Narayan became the independent *raja* of Darrang with the assistance of Ahom king Pratap Singha by conquering territory from the Mughal. But after the death (1637) of Dharma Narayan, the Ahoms tried to undermine the independent status of the *Darrangi rajas* and began to economic exploitation in the *rajya* through a number of measures, which led to a series of protests and revolts during the seventeenth and eighteenth centuries. An interesting feature of the *Darrangi Rajya* was that these protests and revolts were led by both the rulers and the ruled. As many as six protests and revolts took place, of which two were headed by the *Raij Mel* or the assembly of the people and the others were led by the *rajas*. It is significant to note that the methods of revolt were varied in the case of the

Raij Mel and the *rajas*. It was limited to non-cooperation and protest demonstration in the case of the *Raij Mel* and armed conflict including the use of hired mercenaries in the case of the *rajas*. This paper intends to have a look at the genesis of the grievances of the people and nature of their protest demonstrations that undertook against the Ahom injustice and exploitations, which is a unique feature of the history of Assam of that time. Based on both primary and secondary data this paper is an analytical one and at the same time every attempt at objectivity would be maintained.

The solid unity based on social and religious freedom that existed among the people was the precondition of the success of the peoples' protest against the Ahom exploitation and coercive measures. The people of Darrang felt a distinctive status on the establishment of a separate independent *rajya* for the first time by the *Darrangi Phaid*. The self-sufficient village economy that existed not only made the people self-dependent but also became

Journal, Sipajhar College Teachers' Unit

self-determined. The liberal social policy and religious tolerance policy followed by the *rajas* made different castes, communities, ethnic groups and religions equal progress, which created an atmosphere of peaceful co-existence. The three sects of the Hinduism i.e. *Saiva*, *Sakta* and *Vaishnava* were equally patronized by the *rajas* and liberal land grants and donations of other valuable articles to Khatara Satra, Maroi Satra and Rudreswar Dewaloi are the best examples. Even knowing the great powers of the *Mahanta of Barkhelia Bhakat*, a vaishnavite cult *Raja Prem Narayan*, commonly known as Thotha Raja, son of Samudra Narayan to become a devotee of this cult. It is, therefore, no wonder that under their patronage the *Durga puja*, a *sakta* worship and *Deul utsav*, a *vaishnavite* worship became two great public festivals participated by almost all castes and creeds, which created unity and peace among the people. The *rajas* equally patronized the Muslim subjects and appointed in the important posts on merit basis. The appointment of Nurhama as commander by Hangsa Narayan II, the *Deka raja* was an important example. It is well known that the Muslim *ojha* performed *suknani sangeet* at the *Durga puja* held at Houli, the capital of the *rajya*. The peaceful co-existence of the Hindu-Muslim was an important aspect of the *Darrangi* society. They even provided cultural

training and facilities to the artists. It is a known fact that *Raja Bijoy Narayan* established a big cultural stage called *nityasala* in front of his palace. Such endeavourance of the *rajas* encouraged the people to engage in cultural activities. Under such encouraging socio-religious atmosphere the people became united, freedom-loving and cultured. Such characters of the people revealed in different occasions especially in the time of increase of revenue and maltreatment done by the Ahoms.

The discontent of the *Darrangis* towards the Ahom administration grew primarily out of the gradual reduction of power and territories, increase of revenue and discrimination. Dharma Narayan, the founder of the *Darrangi Phaid* was installed as an independent ally of the Ahom kingdom extending from the Bhareli river in the east to the Karatowa river in the west on the North bank of the Brahmaputra. However, at that time the territory west of Barnadi river, which formed the part of Kamrup was under Mughal occupation. Therefore, at that occasion the *Darrangi Rajas* practically did not come into possession of the territories west of Barnadi river. Hence, Barnadi river became the western limit of the *rajya*. In the succeeding period, Dharma Narayan with the aid of the Ahoms gained victory against the Mughals and recovered the territories of the *Dhekeri*

*Rajya*² or Koch Hajo. Satisfied with this success the Ahom king Pratap Singha entrusted the responsibility of the government of the *Dhekeri Rajya* or Koch Hajo to Dharma Narayan.³ Thus Koch Hajo or Kamrup came under the aegis of Dharma Narayan. The Ahoms promised not to interfere in the affairs of the *rajya*.⁴ But they did not keep their promise and instead made attempts at political encroachment and economic exploitation, taking advantage of the weakness of the *Darrangi Rajas*, which irritated the people and the *rajas*.

It was soon after the death of *Raja* Dharma Narayan that the Ahom government tried to establish their hegemony upon the *Darrangi Rajya* by reducing the power and territories of the *Darrangi Rajas*. When Dharma Narayan died the Ahom king tried to deprive his young son Mahendra Narayan (Sundar Narayan) from becoming *raja* on account of his minority. However, considering the friendship and faithful service rendered to the Ahom government by his father Dharma Narayan, he was reluctantly installed in his paternal *rajya* comprising Kamrup and Darrang by the Ahom king.⁵ However, the independent status of the *raja* was slowly undermined through a series of measures. The new ruler was instructed to consult the Barphukan, the Ahom Governor stationed at Gauhati on all important matters of the *rajya*.⁶ He had to follow the orders of the Ahoms

and had to attend the Ahom court personally when called upon to do so. As observed by Edward Gait, from this time the eastern Koch kingdom i.e. the *Darrangi Rajya* can no longer be regarded as independently ruled.⁷ The loss of the independent status became the chief cause of the discontent of the *Darrangi Rajas* and the people. Since then the Ahom king began to interfere in the internal affairs of the *Darrangi Rajya*. It may be mentioned that on the pretext of a complaint of the *Chutia* subjects⁸ of the *Darrangi Rajya*, the Ahom king separated them from the jurisdiction of the *Darrangi Raja* and appointed three Hazarikas to take charge of them.⁹ This lowered the power and prestige of the *Darrangi Raja*. Such type of internal interference made the *Darrangi Rajas* and people furious with the Ahom administration.

The capture of *Raja* Surya Narayan and his subsequent removal to Delhi by the Mughals created confusion in the *Darrangi Rajya*. Taking advantage of this situation the Ahom kings tried to strengthen their hold on the *Darrangi Rajya*. Consequently the Ahom Government made a register of *paiks* to maintain a standing militia in the *Darrangi Rajya*. It was formed out of six thousand men and the Ahom appointed six Hazarikas to command them. They were transferred to Gauhati and placed under the Barphukan. This naturally not only reduced the manpower

but also limited the power of the *Darrangi Rajas*. Besides, the *chamua paiks*, who were exempted from military service and manual labour by paying taxes in gold, cow-tails and blankets of Bhutan, were also placed under the charge of the Barbarua and other government officers at Gauhati.¹⁰ The transfer of the *Darrangi* subjects to the Ahom administration created discontent among both the rulers and ruled. Besides, the *Darrangi Rajas* had to pay the Ahom monarch rich presents including large quantities of gold, horses, different kinds of clothes, etc., on different occasion especially at the time of coronation¹¹ which had impact on the economy of the *rajya*.

Taking advantage of the weakness of the *Darrangi Rajas* the Ahom government tried to increase the amount of the tribute that had to be paid by the *Darrangi* people and so Darrang was surveyed several times from the time of the Ahom king Gadadhar Singha (1681-96 A.D.), which greatly irritated the people of the *Darrangi Rajya*. The first survey operation was done in the *Darrangi Rajya* during the reign of Gadadhar Singha¹² in 1685 A.D.,¹³ with the object of ascertaining the amount of tribute, which the *Darrangi Rajas* would be able to pay. Survey operation in the *Darrangi Rajya* was again undertaken in 1707 A.D. by an Ahom officer named Dhaniram under the orders of the Ahom king Rudra Singha during the time of

Raja Indra Narayan.¹⁴ The revenue assessment was made so high that the people were unable to pay and the *rajas* fell in arrears. Mention may be made that the Ahom king Gaurinath Singha reduced the size of the *rajya* by issuing a copper plate on the pretext of arrears of tribute.¹⁵ The increase of revenue without considering the taxpaying capacity of the *rajya* became another important cause of indignation of the people of Darrang, which made them rebellious towards the Ahom administration.

The discriminating treatment meted out to the *Darrangi* people was also no less responsible for the general discontent. The Ahom monarchs distrusted the *Darrangi* people and a ban was imposed on them preventing their entry into the Ahom capital and important places.¹⁶ Moreover, they also tried to exploit the people of Darrang in many ways, which were clearly exposed during the Moamoria rebellion. All these naturally irritated the people, who were waiting for an opportunity to rise against the coercive measures of the Ahom kings.

In 1770 A.D. an important revolt was led by the assembly of the people or the *Raij Mel* of Darrang against the revenue settlement. It has already been mentioned that Darrang was surveyed twice during the reign of Gadadhar Singha and Rudra Singha respectively. The survey operation was once again

It is significant to note that the *Darrangi Raj Mel* could exercise more control upon the people and the *rajas* and acted independently while remaining within the feudal frame of administration. On that occasion the chief leaders of the *Darrangis* were Swarup, Mainapowa, Kalia, Phatik Hazarika and Bhotar Kownar, son of Hem Narayan.²⁴ The latter was not a *gaonburha*, but a royal prince. So it can be said that even members of royal blood actively participated in this protest. Moreover, it is significant to note that the assembly or *mel* of the village heads also took the drastic decision to recall their *rajas*, who were then in the service of the Ahom king and engaged against the Moamorias. Consequently, an urgent message was sent to the *Burha* (senior) *Raja* and the *Deka* (junior) *Raja* to return to the *rajya* immediately and assist the inhabitants in opposing the tyranny of the people of Assam. The people's mandate was so strong and effective that the two *rajas* complied with the decision and abandoned the battlefield immediately, disobeying the orders of the Ahom king at a time when the latter needed the *Darrangi Rajas'* military help to suppress the Moamoria rebels. The *rajas* then returned with their men to Darrang.²⁵ This clearly indicates that the *rajas* had high regard for the popular decision and can be taken as an important milestone in expression of disobedience towards the Ahom king.

Thus, the institution of *gaonburha* emerged as a savior and protector and a guiding force of the people in their time of exigency. The *Raj Mel* exercised great power and influence upon the people and the *rajas*. Both the people and the *rajas* could not disobey the orders of the assembly of the people or the *Raj Mel*. The principle of '*Rajiei Raja*' (people's rule) was established in the *Darrangi Rajya*, which corresponds to the modern idea of democracy.

From the above observations it can be concluded that the revolts by people at different stages were not illogical. The Ahom government illegally made political encroachment upon the *Darrangi Rajya* and tried to exploit it economically. It was especially from the time of Mahendra Narayan that the independent status of the *Darrangi Rajas* was slowly undermined through a series of measures. It is found that the *Darrangi Raj Mel* or people's village assembly could exercise great power and control upon both the rulers and the ruled. It made the people more conscious about their rights and duties and established social unity irrespective of caste and creed; this was the main prop of its power and strength. This explains as to why it could successfully lead a protest demonstration to the Ahom capital. Moreover, they had the strong determination to 'do or die' to achieve their goal. Even the feudal Ahom policy of economic exploitation became

ineffective in the face of such determination, for which the *Darrangis* were excluded from the exploitative rent-roll. The *gaonburhas* or village heads had exercised great power and control in the *rajya* and emerged as true leaders of the toiling masses. The taking of public oath to maintain public unity and achieve their goal was remarkable. The principle of '*Rajiei Raja*' (people's

rule) corresponding to the idea of modern democracy was established in the *Darrangi Rajya*. The unity that existed among the people explains the success of non-cooperation as a method of revolt, about one hundred and thirty-two years before Gandhi launched his Non-Cooperation programme at the national level.●

Note and References :

1. The usage of the term '*Raj Mel*' was first made by eminent scholar Amalendu Guha in *Planter Raj to Swaraj Freedom Struggle and Electoral Politics in Assam, 1826-1947*, People's Publishing House, New Delhi (First Published-1977), 1988, Footnote p. 53. A *Raj Mel* is an assembly of the people of a village or several villages or a large area convoked to solve public problems.
2. There was a *paragana* or administrative division called *Dhekeri* under Kamrup district. That was why it was known as the *Dhekeri Rajya*. -Sarbananda Rajkumar, *Itihase Sowura Chashata Bachar*, Banalata, Dibrugarh, 2000, p. 55.
3. *Kamrupar Buranji*, S. K. Bhuyan (ed.), D. H. A. S., Assam, 1987, p. 31.
4. Suryakhadi Daibajyan, *Darranga Rajvansali*, Biswanarayan Shastri and Bhaba Prasad Chaliha (ed.), Lawyer's Book Stall, Assam, 2002, verses 789-90, p. 145.
5. J. P. Wade, *An Account of Assam*, Benudhar Sarma (ed.), Jnanodaya Press, Calcutta, 1975, p. 241.
6. *Ibid*.
7. Edward Gait, *A History of Assam*, Lawyer's Book Stall, Assam, 1992, p. 65.
8. These *Chutia* peoples numbering 3000 were obtained from the Ahom kingdom by Dharma Narayan at the time of his installment in the *Darrangi Rajya*. -*Ibid*, p.63.
9. J. P. Wade, op. cit., p. 242. The young *Raja* ordered the *Chutia* subjects to erect a pious mound of earth called *deul* (*dowl*) of such a height that his turban must

fall from his head when he should attempt to look at the summit. The *deul* was constructed but was not expected height. So the accused were punished by falling them from the top of the *deul*.

10. J. P. Wade, op. cit., p. 251.
11. *Tungkhungia Buranji*, S. K. Bhuyan (ed.), D.H.A.S., Guwahati, 1990, p. 150.
12. Padmanath Gohain Barua, *Assam Buranji*, Publication Board Assam, Guwahati, 2004, p. 69.
13. Dineswar Sarma, *Mangaldair Buranji*, Publication Board Assam, Guwahati, 2004, p. 52; and also, N. C. Dutta, *Gazetteer of India: Darrang District*, Government of Assam, Guwahati, 1978, p. 354.
13. Lakshmi Devi, *Ahom Tribal Relations*, Lawyer's Book Stall, Assam, 1992, p. 319.
14. Dineswar Sarma, op. cit. p. 47.
15. Amalendu Guha, *Medieval and Early Colonial Assam*, Centre for Studies in Social Science, Calcutta, 1991, p. 119
16. A. J. M. Mills, *Report on the Province of Assam*, Publication Board Assam, Guwahati, 1984, p. 85.
17. S. K. Bhuyan, op. cit, p. 269.
18. Amalendu Guha, op. cit. p. 109.
19. S. K. Bhuyan, *Swargadeo Rajeswar Singha*, Publication Board Assam, Guwahati, 1975, p. 243; and also, S. K. Bhuyan, *Anglo-Assamese Relations (1871-1826)*, Lawyer's Book Stall, Assam, 1974, pp. 269-70.
20. J. P. Wade, op. cit. p. 262.
21. Ibid.
22. N. C. Dutta, *Gazetteer of India: Darrang District*, Government of Assam, Guwahati, 1978, p. 75.
23. J. P. Wade, op. cit., p. 262.
24. Ibid. pp. 262-63.

ADOLESCENCE

A STUDY ON VARIOUS DEVELOPMENTS, PROBLEMS AND THEIR REMEDIES

Dr. Sultana Rezia

Assistant Professor, Dept. of Education

Introduction :

The word adolescence is derived from the Greek word "*adolescere*" which means to grow to maturity. During adolescence boys and girls move from childhood to adulthood – mentally, emotionally, socially and physically. It is the most impressionable period of human life. At this stage there are marked changes both in physical and mental life. Adolescence comes approximately in between the years 12 to 18. This is a period of recapitulation of infancy which no longer shows the stability of later childhood.

This study is descriptive one. Through the study the investigator is going to highlight the various developments, problems and their remedies of the adolescence period.

Systematic study of adolescence started with the classic work of G. Stanley Hall in the beginning of this century. Prior to the study of Hall some misconceptions regarding adolescence prevailed in the society. Some of them still exist even after scientific contradiction and disapproval.

1. The first misconception is that adolescents are awkward in physical appearance. It is very difficult to determine the origin of this popular misconception about adolescents. Perhaps it arose from the fact that some adolescents are as large as adults.
2. The second misconception is that adolescents are rebellious. People held this for a long time but it is not based on psychological principles. Modern studies have proved that the view is false. If the energy of adolescents is properly channelized, then there is no reason of their being rebellions.
3. The third misconception is that adolescents grow rapidly. It has been proved by development studies that human growth is a continuous process and it is correct to say that few changes take place during adolescence than during an equal number of years beginning with birth.
The fourth fallacious view is that adolescents are bothered by sex

maturation and its problems. It is a wrong view. No doubt interest in sex is quite a new area but it depends on the cultural and socio-economic conditions of the country.

Human growth and development takes a spiral form and not linear. Therefore, within the alternate stages of life, we find a sort of repetition and resemblance of characteristics. The old adults are often found to behave like children. In adolescence also we find a sort of repetition and recapitulation of what has been done during infancy. Like infancy the adolescence is the period of too much restlessness and disturbance or as Stanly Hall regards it "a period of great stress and strain, storm and strife."

Significance of the study of Adolescence :

1. Every teacher and parents must know about the nature and changes emerging in transition period from childhood to adulthood. They must also know the various problems fraught with developmental characteristics to deal effectively with the problems of adolescents.
2. The progress of a country depends on the maximum exploitation of its human resources. The second mental health is one of the first requisite conditions of development. Adolescence is marked with a number of problems which effect

the mental health. The study of adolescence is very important in order to preserve, cure and prevent incidences of maladjustment.

3. The study is significance to provide the knowledge of needs and developmental tasks for adolescents. Parents and teachers can help adolescents to adjust to their responsibilities. By understanding the needs of adolescents, the teacher and administrator can frame appropriate curriculum, school policies and methodology for teaching them.
4. To study the psychology of adolescents may be a desire to know something about oneself. Such a desire is quite justifiable and understandable if the students is of adolescence period. The older person who studies the adolescence has within himself a potential source of insight into issues facing the person of adolescence period - issues that once he had to face. It may also be due to the scholarly interest of the individual.

Objectives of the study:

1. The main objective of this study to know about the various types of developments of adolescence period.
2. To study the problems faced by the adolescents.

3. To study for the solution of the problems.

Methodology :

The study is based on Secondary data. They are collected from various books, journals, published research work etc.

The adolescent's growth and developmental pattern along with the peculiar characteristics of this age can help us in understanding our adolescents. Let us first try to understand the changes that take place in the personality of the children during this period.

(1) Physical Development and Changes:

In the adolescence marked physical changes take place which have significant behavioural implication.

1. The height of almost boys and girls changes at this period. The growth in height is associated with pubertal growth period ranging from 13 to 17 years with an average of 15 years.
2. The changes of voice in boys is a commonly recognized feature of adolescent development. The voice of boys become hoarse and girls voice becomes sweet during adolescence. The change of voice, sometimes has notable effects on the behavior of adolescents.
3. Physiological changes:- There is a great changes in the internal systems of the body. All system as

respiratory, circulatory, digestive blood pressure, heart and pulse-rate acquire their full growth. Brain in fully development by the age of 18 years of age.

4. Physical activity and ability:- The capacity to perform physical activities increases rapidly in adolescence.
5. Changes in strength speed: There is a great increase in muscular strength in adolescence as reported by psychologists who conducted muscular strength tests and physical power tests as shown by hand grip strengths.

(2) Emotional Development and Changes :

Adolescence is a period of great excitability of emotion. It is period of heightening of all emotions like anxiety, fear, love, anger etc. Once again like an infant an individual experience emotional instability and intensity during adolescence. The physical growth and development being maximum, the strength of the body gives opportunity for maximum motor activity. Therefore in matter of emotional expression and experiences the adolescence provides the highest peak. At this stage he is so restless emotionally perturbed and touchy. He is too sensitive, inflammable and moody. Adolescents are not consistent in their emotional expressions. Their emotions fluctuate very frequently and quickly.

There are certain symptoms which are evidence of emotional disturbances in adolescents. The teacher can locate these adolescents in his class and can provide them individual guidance. The symptoms are excessive nail biting, thumb sucking, biting the lips, scratching the nose, pulling or twisting the hair, scratching the head, picking the face, touching the face with the hand, learning the face on the hands and rocking legs etc. use of other mechanisms as aggressions, inattention, shyness, withdrawal and hyperactivity also indicate emotional disturbance. The common emotional pattern of adolescents are –

- a) Love and affection – The emotion of love is very important in adolescents and is related to sexual impulse. The emotion of love and affection develops from the very infancy in the life of the organisms. The adolescent is able to discriminate people with whom he likes to associate and build up an affectionate association. Gillind reports that childhood loves are not sexual in nature but in adolescence love becomes a source of pleasure., the maturation of sex is the chief source of newness in the lives of adolescents. Most of his conversation centres round the sex and its problems.
- b) Joy, pleasure and Delight: During adolescence physical condition is one of the sources of joy and pleasure.
 1. The first cause of joy is one in which the individual fits, or to which, by virtue of his capabilities and abilities, he is well-adjusted.
 2. The second situation which calls forth joy in the adolescent is the release of pen-up energy.
 3. The third common cause of happiness in adolescent is the feeling of superiority.
- c) Worry: It is an imaginary fear. It is caused by a repeated rehearsal of the situation feared. The adolescents have the following type of worriers.
 1. School work
 2. Examination and test
 3. School problems as favoritism by the teacher, unreasonable home work, lack of ability to concentrate, not knowing how to study, worry of failure, and inadequacies related to their sex role.
- d) Home worries: Lack of understanding between adolescents and parents, illness of parents, difficulty in marriage, friends health, problem of money, personality weakness.
- e) Fear: It is an important negative emotion. Fear of material objects like snakes, dogs, strange noise,

lions, elephants, social relationships like meeting with people in high offices, being with elders, beings alone in a room, reciting in the class or speaking from the platform, meeting with the members of opposite sex.

(3) Mental Development and Changes:

Adolescence is the period of maximum growth and development with regard to mental functioning. The characteristics of mental development are –

- (i) Increase the ability to generalize the facts.
- (ii) Increase ability to understanding.
- (iii) Increased ability to deal with abstraction.
- (iv) Development of memory and imagination.
- (v) Increase the ability of problem solving.
- (vi) Increased ability to communicate with other persons.
- (vii) Increase the ability to make decisions.
- (viii) Understanding of moral concepts.

An adolescents learns to reason and seeks answer to how and why of everything scientific. He develops a fine imagination. Writers, artists, poets, philosophers and inventors are all born in this period. Improper channelization of imagination and dissatisfied needs my turn an adolescent into day dreaming. Therefore a great care is to be taken for

proper cultivating their power of imagination.

(4) Social Development :

Adolescence is the period of increased social relationships and contacts. The adolescents becomes sensitive to public praise or blame. He ceases to be ego-centric selfish and unsocial. Now he wants to mould his behavior according to the norms of the society. One important development at this stage is the increased influence of peer group. The peer group or the gang shapes the behavior of the adolescents. His attitude, interests and moral values are guided by peers.

Another significant changes in the social aspects of the child during adolescence lies in his relationships with his parents and the family. Now there is a craving for independence. He wants that his personality should be recognized by the parents and elderly members of the family. He must not be treated as a child. He give more importance to the values and beliefs maintained by the peer group than the advice of his parents. There may even be hidden or open rebellion, if the parents try to impose their opinion and values in their adolescent children.

(5) Moral and Religious Development:

With the development of social and civic sense, the children during the period learn to behave according to the norms of their society and culture. The

formation of strong sentiments during this period intensifies the process of moral development.

The impact of religion and religious practices is also felt for the first time at this age in one's life. An adolescent tries to talk about God and religion. He often engages himself in the discourse about philosophical concept like soul, Brahm, the meaning of life, the question of death etc.

(6) Growth of Sex-Instinct :

Sex is the most potent factor in the life of an adolescent. The awakening of sex instinct at this stage makes the adolescents restless and romantic in their behavior. They are attracted towards the member of the opposite sex but they do not know the correct means of making friendship with members of the opposite sex. Children at this age may develop certain complexes due to premature indulgence in sex and due to sudden repression of the same. Repression of sex impulses may lead to phobia, anxiety-neurosis and melancholia.

(7) Development of Interest:

They develop four types of interests (i) Social (ii) Recreational (iii) Personal (iv) Vocational

In adolescence period boys and girls have a variety of interests. With the development of intellectual and social growth, their field of interests considerably expand. They discuss problems facing the nation or society from different angles. At this period their

interest in reading reaches its climax. They like to read novels, adventure stories and biographies of great men. Cinema, TV and radio have great impact on interest of adolescents in recent years. They are interested in travelling. They want to gain some degree of freedom from the dull and monotonous home and have the joy of seeing new things. Besides travelling, adolescents take interest in adventurous activities, such as mountaineering and exploring unknown places. They become conscious of their physical health and show interest in improving physical strength through games and other physical activities.

Problems of Adolescence :

Adolescence is a period of transition from childhood which implies many developmental changes. Hall has called this period a period of storm and stress. Adolescents have so many conflicting situations and problems of adjustment which need a careful study. So, we are going to think over the origin of such problems and try to analyse the specific need and demands of this period.

S.R. Laycock grouped the problems of adolescents under the following major tasks –

- (i) Adjustment in home, school, society and to opposite sex.
- (ii) Freedom from Home
- (iii) Adjustment in suitable vocation.
- (iv) Developing a sound philosophy of life.

(i) Adjustment in home:

Adolescents want more freedom to attend social functions but parents do not permit them to move outside the home. Second important problem is regarding parents high aspiration regarding the achievement of their sons and daughters and when they do not come upto their aspiration there is constant quarrelling among parents and adolescents. Sometimes these quarrels result in dire consequences. Adolescents runs from his home and may commit suicide. This is lack of understanding between parents and adolescents. The parents treat adolescents like a child. They never discuss problems freely with them.

(ii) Adjustment in school:

Most of the adolescents face a great problem to adjust with the rigid time table and syllabus. Teachers are rigid and unsympathetic. Examination, pass fail system and parents aspiration are sources of worry to the adolescents. When the child fails to adjust with the rigid school system, either he becomes neurotic or become delinquent.

(iii) Adjustment in society:

Adolescents are behaved like adult in a society. They must learn social customs and manners. When they fail to obey the dictate of the adult members of the society, they are ridiculed. They have no freedom to let according to their conscience. All these result in severe mental conflicts in adolescents.

(iv) Adjustment with opposite sex:

The dawn of adolescence is marked by a special consciousness of sex. It is the awakening of this impulse that makes him so romantic in behaviour. The adolescents feels an attraction towards the member of opposite sex but he does not know how to make friendship with the member of opposite sex against the backdrops of social taboos. Thus the lack of proper guidance leads the young soul into great mental suffering. One whose sexual impulse has been altogether misdirected suffers from various mental diseases. Abnormal sexual activities of the adolescents give rise to melancholia in which he is haunted by a sense of sin, and thinks himself last beyond redemption.

(v) Vocational problem (Adjustment in suitable vocation):

The greatest single problem which bothers the mind of adolescent boys in India is uncertainty for future vocation. The problem, what will do after study? haunts the mind of adolescents. There is another black side of the picture that is when he sees that thousands of adolescents are unemployed. The mind of adolescent agitates against the social order and he becomes rebellions. It is further unfortunate that most of our adolescents study without future planning. When they finish any independent means of livelihood.

(vi) **Idealism V/s Realism:**

Adolescents desire to help in the creation of an ideal society. He is very critical of the existing circumstances and happenings and thinks of bringing reform. He tries to place himself on a superior level by searching some lofty aims and ideas and wants a set of moral principles he can understand as well as some guiding principles by which he can operate. But in this search of idealism he goes away from realism. In the attempt of touching sky from the ground he is deprived of the support which is available from the ground. In fact lack of experience makes him somewhat unrealistic. He tends to accept the impossible when it is not attainable he becomes quite disturbed and unreasonable. Many of the adolescents turn themselves into problem youths. Some of them become pessimistic and believe destroying whatever comes in way of realizing their dreams. Some turn into withdrawing and day-dreaming. They begin to roam in their own world of imaginations, make believe and fairy-tales and thus have possibility to turn into maladjusted personalities.

(vii) **Problem of Health adjustment:**

Physical health is very important factor for adequate social adjustment. Both boys and girls are very particular regarding their physical appearance. The adolescents who are either underdeveloped or overdeveloped have great problem in adjustment.

The measures that should be taken:-

For the proper solution of the problems faced by the adolescents, all of us – parents, teachers and other members of the family and society have the responsibility. It is thought that the following steps should be taken.

- (i) Parents, teachers and other members of the family should have the proper knowledge of adolescents, psychology. Adolescence is a very sensitive period. So the behavior of the adolescent and his personality needs a careful study. Every body should have the knowledge of adolescents psychology in order to understand them. What are their specific needs, what type of changes do take place during their period, what are the problems faced by the adolescents, how should they be treated, all these are essential to be known by the parents, teachers and administrators, who have to deal with them.
- (ii) Adolescence is the period where maximum growth take place. For getting maximum, what one can get with respect to physical and mental growth suitable environment should be provided by the parents and the teachers at home as well as in schools.

They must be provided with balanced diet. Their eating habit should

be checked up. To utilise his physical energy at this period, some kind of physical activities should be prescribed for adolescent boys and girls. Drill, gymnastic and manual training are of great help in developing physical and motor power of the adolescent. Various kinds of sports and games are to be encouraged among adolescents. All kinds of outdoor activities should be provided to the adolescent boys and girls. The new system of education in our country prescribes physical education and work education for school children to channelize their physical and mental energy. Adolescence should be encouraged to participate in these activities. In schools, adolescents should be given physical and health education and there should be arrangement for regular medical check-up of the adolescent boys and girls.

- (iii) Sex plays a very dominant role at the age of adolescence. There are some sources, which are responsible for providing knowledge of sex. The knowledge which is received from these sources is injurious to mental and physical health of adolescents. Many adolescents suffer from several diseases because of their wrong information about sex and lack of proper guidance. So proper provision of sex education should be made from the early life of the child. In our country, most of the

parents are conservative in their outlook regarding sex problems.

The curiosity of sex needs satisfaction. For this purpose the parents and the teachers should provide adequate information regarding the sex hygiene and physiology, the process of the birth of a baby, the hazards of immature and before marriage intercourse etc in a very frank, scientific, judicious and impersonal manner.

Sex education should form an integral part of regular curriculum for the adolescent boys and girls. Various topics of sex education should be included in subjects like science, Home science, Psychology and Sociology etc.

- (iv) Recent researches in the field of Adolescents Psychology have revealed that the adults, the parents, elders and the teachers and their unreasonable points of view are the real problem of adolescence. They always criticise the adolescents and impose their authority and assert their likings and disliking. They forget that there is a generation gap between them and adolescents. In dealing with them the parents and the teachers should realize that the demands of their peer group are more important than their own expectations.

In the adolescence period they always try to maintain their self-prestige and status among their peers. They think that they are now matured individual.

Their opinion should be valued and they should not be given a patient hearing. Their opinions should be invited and they should be given opportunities for free expression. They must refrain from activities damaging to the pupils self-concept. The teachers and parents should stop murmuring and criticizing the attitude and actions of the adolescents blindly. Youths are more in need of models than critics. The elder must give a deep consideration to adolescents needs and problems.

(v) Adolescence period is marked by too much intensity, force, instability and immaturity of emotions. They are highly inflammable and restless. Therefore, there is a strong need of emotional education to the adolescents. Their emotions should be properly trained and their emotional energies should be diverted towards the constructive ends.

Adolescence need that they should be given freedom to proceed in his own way and adopt his own style of life, but protection shelter and affection should need from the parents, teachers and elders. He will be disturbed if he is not provided proper security and freedom from anxiety. The parents and teachers must be given what the adolescents need in terms of their emotional requirements.

(vi) Individual care and attention is one of the important subject for

the adolescents boys and girls. There are many individual differences among them with regard to their special interest and aptitudes. They should be provided with learning experience and opportunities for participate in co-curricular activities according to their special interests.

(vii) Vocational needs should be fulfilled: The child upto 12 years of age does not bother much about his future career but as he reaches 16 years of age he starts thinking about his future career. They became worried for acquiring self-sufficiency in economic aspect. So, here arises the need of proper vocational guidance and vocational education for them. Therefore the strong need of today is to provide job oriented and vocation based practical education for the adolescents. The government, society, parents and teachers should make their effort in this direction.

(viii) Religions and moral education should be provided to the adolescent in order to reduce the restlessness, indiscipline, dishonesty and aimlessness among the youth of India. They should provided education for morality and character formation. The parent, teacher, social workers and administrators should

join this hands in creating suitable atmosphere and offerings opportunities for practicing moral qualities.

(ix) Adolescents should be provided opportunities for the development of their creative abilities through music, dance, arts and crafts. Divergent thinking should be encouraged. The teacher should present an ideal model through his dealing and teaching in the class. The teacher should help adolescents to develop positive attitude towards life.

(x) One important function of school is to provide conducive environment within the school for the proper development of their

mental abilities. The school should provide good libraries, opportunities for free discussion, community service. The need of adolescent should be given proper place in the school curriculum.

Conclusion :

The study has shown that adolescence is a period, where boys and girls have many kinds of developments, needs and problems. We the parents, teachers and all other members of the society should be always sympathetic towards their problems, we should try to consider their needs from psychological point of view. We should help them in solving the problems in a sympathetic manner, then only they will be able to overcome all sorts of difficulties of the adolescence period. •

References :

1. Mangal, S.K., *Educational Psychology*, Tandon Publication
2. Chatterjee S.K., *Educational Psychology*, 2012, EUREKA Publication
3. Chauhan S.S., *Advanced Educational Psychology*, 1978, Vani Educational Books.
4. Crow and Crow, *Educational Psychology*, Eurasia Publishing House, New Delhi
5. Crow and Crow, *Adolescent development and Adjustment*, Mc. Grow Hill Book Company, 1956 New York
6. Kale S.V., *Child Psychology and Child guidance* 2002, Himalaya Publishing House
7. Safaya R.N., Shukla C.S. and Bhatia B.D., *Modern Educational Psychology*.
www.google.com

NYĀYA THEORY OF ERROR: ANYATHĀKYĀTĪ

Chakrapani Borah

Associate Professor, Dept. of Philosophy

The Nyāya advocates anyathākyāti theory of error. It is the theory of misapprehension. It is also called viparita kyāti, proposed by Jayanta. According to this theory, an illusion is the misapprehension of only thing as another thing. It is the manifestation of a real object in the form of a different object. There is no error in the simple apprehension (ālocana) of object. The error lies not in the indeterminate perception of the given but in the determinate perception of it as worked up and modified by some representative elements.

That there is the attribution (āropa) of false character to perceived fact is true in illusion no doubt. But the question is that arise are: How do we come to ascribe the false character? how does the false character appear are something actually perceived in illusion? The Nyāya maintains that an illusion experience is a single perception. It is not a complex of perception and recollection with their distinction blurred by obscuration of memory as Prabhākara thinks. Dr. S. C. Chatterjee

rightly points out that 'when we have the illusion of silver in a shell, we no doubt attribute silverness to that shell which is not its proper locus. But at the same time it is equally doubtless that the silver is somehow perceived and not merely remembered in illusion. This is also pointed out by A.C. Ewing. He maintains that the difficulty in the case of perception is not the mere fact of error, but the demand that we should hold both that what we immediately perceived is numerically identical with a physical object or a part of such an object and yet that it is quite different. 'Therefore, we have to explain the perceptual character of illusion to explain illusion. We should not try to explain it away. The Naiyayikas hold that we perceive an object which is white. It is seen that whiteness is common quality of both nacre and silver. Owing to some defect in the eye, we do not perceive the distinctive quality of the nacre. We miss the distinctive quality due to this defect.

It may be known to us that brightness or whiteness is common to

Journal, Sipajhar College Teachers' Unit

silver and nacre. Dr.B.N.Singh clearly stated that 'the present brightness leads us to the recollection of bright silver seen in the past. The idea of silver is revived in memory by association. Thus the perception of silver in a nacre depends on the extra-ordinary contact between the sense-organ and the object (alaukika-sannikarsa). It is observed that there is no ordinary contact (laukika-sannikarsa) between the sense-organ and the object. There is an actual perception of silver in the illusion. 'The real silver and silverness come to be connected with the sense-organ through an extra ordinary contact, and this type of contact is called Jnāna laksana. In the extra-ordinary contact, the idea of silver reproduced in memory by association causes the visual perception of silver in nacre.

The Naiyayikas maintain that the misapprehension of nacre as silver is for the causes of extra-ordinary sense object contact. Some common qualities like brightness are perceived and the perception remind the real silver and silverness which is perceived in the past, Dr.B.N.Singh rightly points out the recollection of the real silverness constitutes the extra -ordinary sense - object contact called Jnāna laksana. This contact is nothing but the misapprehension of nacre as silver.

what is the object of illusion (ālabana) is the fundamental question to all. Jayanta interprets the alternatives. The first alternatives is that

silver, which occupies another space and this stimulates the sense organ to produce consciousness of silver at this spot and at this time. This alternative cannot be accepted. Like the sky-lotus, it is the perception of a non-existent object. The second alternative envisages that the shell conceal its own distinct form and assumes the form of silver. This alternative is unacceptable. Because we have no ground to know that the presentation of silver really refers to the shell. The third alternative is that the stimulating object is one and it appears as differently. This contention is tenable.

The Nyāya school hold that the object of illusion is only one which appears in a different form. It is a misapprehension of the real form of the object. The Nyāya theory of error is known as anyathākyāti. It means that one thing is mistaken for another. but one thing mistaken for another means that one reality is mistaken reality. According to Nyāya, an erroneous cognition is presentational in character and has some basis of facts. The facts being mis-related and misplaced, error becomes a false apprehension of the real.

Modern schools like Gan'esa and others discuss that the thing mistaken for another' in a different way. They interpret that it means that real object which does not have a certain attribute is mistaken in a extra- ordinary perception as having that attributes which exists elsewhere (tadābhavavat

vastutadavat jūāyate). This is the Nyaya theory of Viparitakhyāti. It maintain that illusion lies in the misapprehension of one thing for another. The Bhatta and the Nyāya schools express the same view that illusion consists in cognising the object as otherwise. It is due to the defective sense organ. It is cognised, because it is not non-existent. However it is not an existent, because it is sublated in the form 'this is not silver'. Dr. B. N. Singh

rightly points out this sublation shows that silver is here and now denied, points to the reality of silver else-where which is perceived here by super contact.

This above contention of anyathākhyāti is common to the Nyāya-Visesika system. It is also accepted by Kumarila, Ramanuja and the Jainas. But the prabhakara, mimansa, the Baudha and Advaita Vedānta systems oppose the Nyāya theory of error. They advocate different theories of error.●

References :

1. Singh, B. N. : Indian Logic
2. Chatterjee, S. C. : The Nyāya theory of knowledge

AN ANALYTICAL READING OF VIOLENCE AGAINST WOMEN WITH SPECIAL REFERENCE TO MAHASVETA DEVI'S DRAUPADI

Jnanesh Roy Choudhury

Assistant Professor, Dept. of English

Mahasveta Devi's story "Draupadi" depicts the violence inflicted on the subalterns by the state machinery. But more importantly it raises the woman's question by presenting a moving portrayal of police violence against women. The story which can be read as a critique of male hypocrisy and patriarchy, invites the readers to read violence against women with a critical eye by taking into consideration its causes and consequences on the victim. Violence is used as a tool in the subordination of women and it needs to be studied from a gender perspective.

Jane Pilcher and Imelda Wheleham's book *50 Key Concepts in Gender Studies* conceptualizes the term violence, in the legal sense of it as the unlawful use of physical force by an individual against others. A broader approach defines violence as behaviour which harms others either physically or emotionally. One example of this broader conceptualisation is the idea of a 'continuum of violence' introduced by Kelly and Radford in 'Sexual Violence

Against Women and Girls' within which a range of harmful behaviour is included, from physical acts of murder and rape to verbal acts of sexualised and racialised abuse. The political consequences of following a narrower or a broader definition of violence are several. It affects perceptions of the prevalence and frequency of violent behaviour and of the connections between different forms of behaviour. It also shapes the process of recognising who the perpetrators and victims are, and what the causes and consequences of violence are, as well as the development of appropriate policy responses to counter violence.

Whether a narrow or broader concept of violence prevails, however, it remains the case that violence is gendered. In other words, it exhibits patterns of difference between men and women, being especially associated with the behaviour of men. Connell in the article 'Arms and the Man' identifies a range of ways in which men 'predominate across the spectrum of violence', whether as members of the

WETLAND DEGRADATION AND MANAGEMENT OF ASSAM

Jalti Ram Hazarika

Assistant Professor, Dept. of Geography

Abstract: The present paper examines the importance of wetland of Assam. In recent years wetlands are squeezed in size due to increase of population. These wetlands are an element of ecology and ecosystem and the source region of aquatic animals as well as habitat for avifauna. Squeezing in size and encroachment in wetland may make environmental problems. So it is necessary to examine their present status and prepare future plan to preserve them as an elements of nature.

Meaning: The value of water has been recorded in almost all cultures in many ways, from the sacred and divine to the attributions of human qualities on water bodies such as rivers. Water is an essential resource for living organism. We drink it, bath in it, relax in it, fish in it, keep cool with it, irrigate the plants, produce energy with it and also use it for transportation and recreation.

The planet earth has 71% of its area as oceans and the ocean contain 97% of all water in form not suitable for human consumption. The reminder water is rivers and lakes is very

small. Less than 1 per cent is in the form of ice free fresh water. Yet this negligible portion of the water on the surface of the earth is crucially important to all form of terrestrial and aquatic life. The land water bodies distributed over the surface of the earth is crucially important to all form of terrestrial and aquatic life. The land water bodies distributed over the surface of the earth termed as wetland. Wetland comprises lakes, beels, swamp, rivers including some extent to the river bank where water is logging for several month of the year, cultivated land, wasteland where water remains loggoing for years.

The p.c. of land water distribution over earth surface (excluding oceans) as follows - Rivers and streams - 00.014%, Fresh water lake - 01.4%, Salt lake and inland seas - 0.7%, Ground water (1 km deep) - 48.3%, Ground water (below 1 km deep) - 48.3%. Fresh water is a scarce commodity with greatest amount locked in glaciers and ice caps. But it is constantly replenished in a cyclic way known as hydrological cycle.

In America there are 28 words to denote the wetland. They are, Salt Marsh, Fresh water, Marsh, Tidal Marsh, Fen, Wet meadow, Wet prairie, Alkali meadow, Shurb swamp, wooded swamp, Bog, Muskog, Wet Tundra, Playa, Salina, St Salt Flat, Tidal flat, Low land, plain swamp etc. In India Water logged, Swamps, Marshes, Estuary, Back water, Mangrove forest etc are used for wetland.

Classification of wetland

According to Ministry of environment and Forest wetlands we divided into two categories.

A) Inland wetland and B) coastal wetland. Again these are divided as natural wetland and man made wetland.

(A.) Inland wetland

1. Natural : (i) Lakes and ponds (ii) Ox bow lake (iii) Water logged (iv) playas (v) Swamp and Marsh.
2. Man made : (i) Reservoirs (ii) Tanks (iii) Water logged (iv) Abandoned quarries (v) Ass pond..

(B) Coastal wetland

3. Natural : (i) Estuary (ii) Lagoon (iii) Creek (iv) Back water (v) Bay (vi) Tidal flat/Mud flat (vii) Beach /Spit/Bar (viii) Coral reef (ix) Rocky coast (x) Mangrove forest (xi) Salt warsh/warsh vegetation (xii) Other vegetation
4. Man made : (i) Salt pans (ii) Acquaculture ponds or fishery.

Wetland of Assam

Assam is a naturally a riverine state and numerous wetlands are there. The village economy of the state determined by the rivers and swampland wetland. There are about 3500 wetlands in Assam. They covered an area of about one lakh hectre and it is 1.3% of state's land area. It is observed that the wetlands are encroach by other development activities. The districtwise distribution of wetland of Assam is as follows - Nagaon - 379, Kamrup - 352, Cachar - 340, Golaghat - 330, N C Hills - 10, Hailakandi - 49, Nalbari - 68, Karimganj - 70, Tinisukia - 74, Jorhat - 77, Kokrajhar - 85, Dibrugarh - 85.

Importance: Worldwide survey of wetland reported that wetland covers an area of about 6% of surface area of the earth. But they produce about 24% primary production to the society. The wetlands are of a indispensible part of natural environment. Climate and physiography shaped the wetlands and wetland controls climate and topography and they give physiological condition to living organism.

- > The gift of Wetlands are manifold.
- > Wetlands are elements of ecosystem.
- > They are habitat of local fishes, birds, animals
- > They are source for animals food mainly grass.

- Source of drinking water.
- They serve as a reservoirs for excessive water during floods.
- Wetlands are the only source of economic activity of fisherman
- Tourist spot.

The wetland habitat occupy a small portion of the earth surface. They are of great importance to man because they provide drinking water as well as water for domestic and industrial needs.

Some species of fish found in Assam

Sl. No.	Species	Scientific Name	Market Value	Decorative Value
1.	চিতল	Chitala Chitala(Hum)	++	+
2.	কান্দুলি	Notopterus notopterus(Pallas)	+	+
3.	ভকুৰা	Gibelion catla(Ham)	++	+
4.	মিৰিকা	Cirrhina mrigala(Ham)	++	+
5.	ৰৌ	Labeo rohita(Ham)	++	+
6.	কুটি	Labeo gonius(Ham)	+	+
7.	মালি	Labeo calbasu(Ham)	+	+
8.	শাল	Channa marulius(Ham)	+	+
9.	গৰৈ	Channa punctatus(Bloch)	+	+
10.	চেং	Channa gachua(Ham)	+	+
11.	কাৰৈ	Anabas testudnaus (Bloch)	++	+
12.	মাগুৰ	Calias magur (Ham)	++	+
13.	শিঙি	Heteropneustes fossilis	++	+
14.	কুঁচিয়া	Monopteruscuchia (Ham)	++	+
15.	জৰি	Aorichthys Seenghala (sykes)	++	+
16.	শিঙৰা (নদীয়া)	Mystus cavasius (ham)	++	+
17.	বৰালি	Wallago attu (Schneiden)	++	+
18.	পাভ	Ompok pabo (Ham)	++	+
19.	বামি	Masitacumbelus amatus (lacepede)	++	+
20.	গেদগেদী	Nandus nandus (ham)	+	+
21.	ককিলা	Xenentodon cancila (Ham)	+	+
22.	বটিয়া	Lepidocephalus guntea	+	+

Symbol -
+ Low Value
++ High Value

Degradation of Wetland.

Last four decades it is observed that these wetlands are degraded and squeezed in their size, sometimes they are completely enchoach by human activities.

- The following are the causes of degradation of wetlands
- (i) Tectonic movement, floods, earthquakes and volcanoes can change the location of wetland.
 - (ii) Wetlands located near urban centre or near densely populated areas are affected by the incursion by the people of urban centres.
 - (iii) Industrial waste, plastic waste and household waste thrown to wetland destroy the wetland environment and havoc biodiversity of wetland.
 - (iv) Some harmful weeds reduces the productivity of wetlands.
 - (v) Landslide, soil erosion and sediments carried by rivers silted the wetlands.
 - (vi) Generally wetlands are connected by several drainage systems. Some of them supply water to wetland and some of their

outlet. Those drainages carrying water to the wetland may carry polluted water from agricultural field from tea garden as these tea garden and paddyfields are always affected by insecticide.

Conservation:

The wetlands are regarded as a source of food for living organism. It has ecological, economic, social and aesthetic value. So it is necessary to preserve them. In this regards AnduGuddi a geographer from Oxford University opined that-"In spite of their importance, wetlands are under threat from a whole range of human activities. Various estimates suggests for example that is the United States around one half of the natural wetland has been lost. The prime cause of this amounting to over three quarter of the total, is draining and conversion of the land for agriculture or other forms of development, while most coastal wetlands in the USA are being lost to dredging canals and marine port and urban expansion. Other wetlands are also suffering a great loss of area including the mangrove swamps of Phillipines. The island delta and swams of Africa and the Sundarbans off the Ganga Brahmaputra delta.

The conservation of natural wetland is a concept that deals with rational use of wetlands and its availability can be established while resource used it is necessary to assure long term resource use but also to protect the ecosystem. Now-a-days, every country is very particular regarding its wetland as natural resources and tries to genetically adopt conservation policies.

Some conservation measures are mentioned below.

- Pass acts for the conservation of wetlands
- Survey of wetland as a resource.
- Regulate the commercial use of wetland.
- Develop biosphere reserve
- Make aware the folk people about negative impact of wetland destruction.

References:

1. A K Bhagabati, A K Bora, B K Kar - Geography of Assam
2. N.N, Bhattacharyya - Geographer of N.E. India
3. H M Saxzneu - Environmental Geography
4. 'Bhougolika' North-East India Geographical society.

Wetland Management

Management of wetland as resources is the key to all conservation effort. In Wetland management the following aspects should be taken into consideration.

- Survey of wetland.
- Categorization of wetland.
- Economic use of wetland.
- Use of wetland as a tourist centres.
- Research for efficient use and conservation of forest.
- Policy decisions and their proper implementation.

Conclusion

Conservation and management of wetland can be done by cooperative efforts of the government, non-government organization and the public through a proper monitoring system. •

নাট্যপ্ৰাণ মুনীন ভূঞাৰ হাতী আৰু ফান্দী

ডঃ বামচন্দ্ৰ ডেকা

মুৰব্বী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ

আধুনিক অসমীয়া নাট্য-সাহিত্য-সংস্কৃতি বিস্কল প্ৰতিভাৰ নাট্যকৰ্মীৰ অৱদানেৰে সমৃদ্ধ হৈছে সেইসকলৰ ভিতৰত নাট্যপ্ৰাণ মুনীন ভূঞা বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ এগৰাকী নীৰৱ সাধক নাট্যকাৰ, কবি, নিবন্ধকাৰ মুনীন ভূঞাৰ জন্ম হয় ১৯৪৭ চনৰ ২৬ জুলাই তাৰিখে উত্তৰ লক্ষীমপুৰ চহৰৰ নকাড়ী গাঁৱত। পিতৃ বামমোহন ভূঞা আৰু মাতৃ কনকলতা ভূঞাৰ কনিষ্ঠ পুত্ৰ মুনীন ভূঞাই লক্ষীমপুৰ উচ্চতৰ মাধ্যমিক আৰু বহুমুখী বিদ্যালয়ৰ পৰা প্ৰবেশিকা পৰীক্ষাত সুখ্যাতিৰে উত্তীৰ্ণ হৈ উচ্চ শিক্ষা গ্ৰহণৰ বাবে গুৱাহাটী কটন মহাবিদ্যালয়ত নামভৰ্তি কৰে। ১৯৭৩ চনত সন্মানসহ বিজ্ঞানৰ স্নাতক ডিগ্ৰী লাভ কৰি স্নাতকোত্তৰ শিক্ষা আহৰণৰ বাবে গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ত নামভৰ্তি কৰে আৰু ১৯৭৬ চনত বিজ্ঞানৰ স্নাতকোত্তৰ ডিগ্ৰী লাভ কৰে। এই একে বছৰতেই আকাশবাণী ডিব্ৰুগড় কেন্দ্ৰৰ পাণ্ডুলিপি লেখক (Script Writer) হিচাপে কৰ্মজীৱনৰ পাতনি মেলি নিজৰ নিষ্ঠা আৰু কৰ্মপটুতাৰ গুণত ক্ৰমে সহকাৰী কেন্দ্ৰ সঞ্চালক, উপ সঞ্চালক আৰু শেষত সঞ্চালক পদত অধিষ্ঠিত হৈছিল। আকাশবাণী ডিব্ৰুগড় কেন্দ্ৰৰ এগৰাকী কৰ্মচাৰী হিচাপে মুনীন ভূঞাই কৰ্মনিপুণতাৰ ভেটিত মনোনয়ন লাভ কৰি জাৰ্মানীৰ Deutscha Welle

নামৰ প্ৰতিষ্ঠানৰ পৰা Radio Production ৰ Diploma লাভ কৰে। ১৯৭৭ চনৰ ২৭ মে' তাৰিখে সুবৰ্ণ ভূঞাৰ লগত মুনীন ভূঞাৰ শুভবিবাহ সম্পন্ন হয়। আকাশবাণী ডিব্ৰুগড় কেন্দ্ৰৰ সঞ্চালক পদত অধিষ্ঠিত হৈ থকা অৱস্থাতেই ২০০৪ চনৰ ৯ ছেপ্টেম্বৰ তাৰিখে মুনীন ভূঞাৰ জীৱন নাটৰ সামৰণি পৰে।

সাহিত্য কৰ্ম : মুনীন ভূঞাৰ সাহিত্যকৃতি ইতিমধ্যে 'নাট্যপ্ৰাণ মুনীন ভূঞাৰ কনকলতা সান্দা' নামেৰে উত্তৰ লক্ষীমপুৰ সাহিত্য সভাই প্ৰকাশ কৰি উলিয়াইছে। প্ৰায় ছয়শ পৃষ্ঠাৰ এই গ্ৰন্থখনক যদিও শিল্পীগৰাকীৰ ৰচনা সমগ্ৰ বুলি উল্লেখ কৰা হৈছে, গ্ৰন্থখনিত সংকলিত নোহোৱাকৈ আৰু তালৈখিনি ৰচনা ৰৈ গৈছে বুলি প্ৰয়াত ভূঞাৰ পৰিয়ালে প্ৰকাশ কৰিছে।

গীতি-কবিতা : কটন মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ হিচাপে অধ্যয়নৰত অৱস্থাৰ পৰাই মুনীন ভূঞাই সাহিত্য কৰ্মত নিজকে নিয়োজিত কৰিছিল। ইতিমধ্যে সাহিত্য জগতত এগৰাকী কবি হিচাপে পৰিচিত মুনীন ভূঞাই 'মাহেকীয়া কবিতা' নামেৰে এখনি কবিতা বিষয়ক আলোচনী ছাত্ৰ অৱস্থাৰ সম্পাদনা কৰিবলৈ লৈছিল। আলোচনীখন কেইবা বছৰ ধৰি প্ৰকাশিত হৈ আছিল। মুনীন ভূঞা এগৰাকী নাট্যকাৰ হিচাপে জনমানসত প্ৰতিষ্ঠিত

হৈছিল যদিও ভূঞাই গীত, কবিতা, চুটিগল্প, উপন্যাস আদি রচনা করার উপৰিও লোক সাহিত্য-সংস্কৃতি বিষয়ক অনেক মূল্যবান নিবন্ধও রচনা কৰিছিল। তদুপৰি এগৰাকী গ্ৰন্থ সমালোচক আৰু শিল্পী সাহিত্যিকৰ পৰিচয়মূলক নিবন্ধকাৰ হিচাপেও মুনীন ভূঞাৰ এক সুকীয়া পৰিচয় বিদ্যমান।

মুনীন ভূঞা ৰচিত কবিতাৰ সংখ্যা সৰহ নহয় আৰু কবিগৰাকীৰ জীৱনকালত কোনো কবিতা সংকলন প্ৰকাশিত হোৱা নাছিল যদিও বিভিন্ন কাকত আলোচনীত প্ৰকাশিত প্ৰায় দুফুৰি কবিতাই ভূঞাৰ কাব্য প্ৰতিভাৰ স্বাক্ষৰ বহন কৰিছে। 'গুৰু' প্ৰতিচ্ছবি', 'ইচ্ছামৃত্যু', 'চেৰাসুতিৰে যোৱাজনক দেখি', 'এটা আধুনিক ট্ৰেজেডি', 'উৰুখা পঁজাৰ জলভাৰে', 'জেষ্টৰ দুপৰ', 'টোকাৰী', 'বাঘ', 'আখৰা', 'কুকুৰুতা', 'শব্দৰ নিদান', 'কুশীলৰ সাজু আছে', 'বন্দুক নালাগে', 'সন্ধান', 'গাঁৱত বাতি', 'গণতন্ত্ৰ', 'দুখৰ নিলয়', 'যৌৱন' আদি প্ৰকাশিত কবিতাৰ মাজেৰে মুনীন ভূঞাৰ কাব্যচেতনা সক্ৰিয় হৈ উঠিছে। মৰণোত্তৰ কালত কবিগৰাকীৰ ইচ্ছানুযায়ী অথবা আধুনিক ট্ৰেজেডি নামেৰে এটি কবিতা সংকলন প্ৰকাশিত হৈছে। প্ৰতিগৰাকী সাৰ্থক কবি একোপৰাকী কবিতাৰ মননশীল পাঠক। নাজিম হিকমতৰ কবিতা পঢ়ি অভিভূত হোৱা মুনীন ভূঞাই সুভাষ মুখোপাধ্যায়ে কৰা বাংলা অনুবাদৰ পৰা 'কাৰাগাৰৰ চিঠি' অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰিছিল। এগৰাকী গীতিকাৰ হিচাপেও ভূঞাৰ এটি পৰিচয় আছে। 'সাধনা'ত দুটি গীত সংকলিত হৈছে যদিও মুনীন ভূঞা ৰচিত ভালেখিনি গীত অপ্ৰকাশিতভাৱে আছে।

সাহিত্য-সংস্কৃতি বিষয়ক নিবন্ধ : এগৰাকী নিবন্ধকাৰ হিচাপেও মুনীন ভূঞাৰ নাম লেখত ল'বলগীয়া। 'অসমৰ লোক সংস্কৃতিত দৃষ্টিপাত',

জাতি গঠন প্ৰক্ৰিয়া', 'বিহু সন্মিলন সম্পৰ্কে কিছু চিন্তা ভাৱনা', 'খাদ্যাভ্যাসৰ বিষয়ে যৎকিঞ্চিৎ', 'টোঙামাছ' আদি অসমৰ লোক-সংস্কৃতি আৰু সমকালীন সমস্যাসমূহৰ ওপৰত আলোকপাত কৰি লেখা নিবন্ধকেইটাই মুনীন ভূঞাক এগৰাকী চিন্তাশীল নিবন্ধকাৰ হিচাপে প্ৰতিষ্ঠিত কৰিছে। 'স্বাধীনতা আন্দোলনৰ অনুৰণন', 'বিষ্ণুৰাতাক বুজাৰ প্ৰয়াস', 'আকাশবাণী ডিব্ৰুগড় আৰু অসমীয়া সাহিত্য' আদি নিবন্ধৰ মাজেৰে ভূঞাৰ ঐতিহাসিক আৰু সমকালীন সাহিত্য আৰু সাহিত্যিকৰ প্ৰতি থকা নিজস্ব ধ্যান-ধাৰণা উপলব্ধি কৰিব পাৰি। এনেধৰণৰ সাহিত্যচৰ্চা আৰু সাংস্কৃতিক চিন্তাৰ মাজেৰে কেনেদৰে সমাজৰ উত্তৰণ ঘটে তাক বিশ্লেষণ কৰিবলৈ যত্ন কৰিছে।

কবিতা, গল্প, উপন্যাস আদি সাহিত্যৰ প্ৰায় সকলো দিশৰ অনুশীলন কৰিছিল যদিও শেষলৈ মুনীন ভূঞাৰ প্ৰতিভা যেন নাট্যচৰ্চাত কেন্দ্ৰীভূত হৈছিল। বিংশ শতিকাৰ শেষ দশকটো যিসকল অসমীয়া নিষ্ঠাবান আৰু প্ৰতিভা সম্পন্ন নাট্যকৰ্মীৰ অৱদানেৰে সমৃদ্ধ হৈছে, সেই সকলৰ ভিতৰত মুনীন ভূঞা অন্যতম। মুনীন ভূঞা কেৱল এগৰাকী নাট্যকাৰেই নাছিল, তেওঁ আছিল এগৰাকী সুদক্ষ মঞ্চ পৰিচালক, নাট্য প্ৰযোজক আৰু সফল অভিনেতা। এনে সাফল্যৰ অন্তৰালত আছিল কঠোৰ অনুশীলন, অন্তহীন জিজ্ঞাসা আৰু অবিৰত সাধনা। এনে সাধনাৰ ফলস্বৰূপে মুনীন ভূঞাৰ কলমৰ পৰা নিগৰি ওলাইছিল নাট্য বিষয়ক বহুকেইটা নিবন্ধ। সেই সমূহৰ ভিতৰত 'সাম্প্ৰতিক অসমৰ নাট্য জগত', 'সাম্প্ৰতিক ভাৰতী নাট্য প্ৰেক্ষাপট : মণিপুৰ', 'বিংশ শতিকাৰ অসমৰ নাট্য চিন্তা : এটি দৃষ্টিপাত', 'তৰুণ নাট্য কৰ্মীসকলৰ প্ৰতি', 'অসমত ছিৰিয়াছ নাট্যকৰ্মক উৎসাহিত

কৰক', 'শিল্পী পৰিচালক' - আদি বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। সমান্তৰালভাৱে সৰ্বভাৰতীয় পৰ্যায়ৰ বিশিষ্ট নাট্য প্ৰতিভাধৰ কেইবাগৰাকীও নাট্যকৰ্মী-শিল্পীৰ জীৱন আৰু কৃতিক অলোকপাত কৰি ৰচনা কৰা নিবন্ধ কেইটাই মুনীন ভূঞাৰ সাহিত্য কৰ্মক এক বিশেষ মাত্ৰা প্ৰদান কৰিছে। সেই সমূহ প্ৰবন্ধৰ ভিতৰত 'হবিব তনবীৰ', 'বাদল চৰকাৰ', 'বিজয় চৌধুৰীকাৰ', 'ৰতন থিয়াম' আদি উল্লেখযোগ্য। এগৰাকী প্ৰতিভাবান নাট্যকৰ্মী হিচাপে মুনীন ভূঞাই মঞ্চায়িত নাটকৰ ক্ৰটি-বিচ্যুতি আৰু চকুত লগা ধৰণৰ সাফল্যসমূহ বিশ্লেষণ কৰি একোটি কম আয়তনৰ নিবন্ধ প্ৰস্তুত কৰিছিল। যিসমূহ প্ৰবন্ধৰ মূল উদ্দেশ্য আছিল নবীন নাট্যকৰ্মী সকলক পথ নিৰ্দেশনা প্ৰদান কৰা। সুচিন্তিত আৰু সাৱলীল বাকভঙ্গীয়ে এই সমূহ কম আয়তনৰ ৰচনাকো নিবন্ধৰ পৰ্যায়লৈ উত্তীৰ্ণ কৰিছে।

এনে নিবন্ধসমূহৰ ভিতৰত 'আজনকাৰ হেমলোটে' এটি লেখত ল'বলগীয়া প্ৰযোজনা', 'ডিব্ৰুগড় মঞ্চনাট : কিছু ব্যক্তিগত সামিধ্য আৰু কিছু অনুভৱ', 'কলিকতাৰ অন্য থিয়েটাৰ'ৰ দুখন নাটক, 'আদিল-অখেল' আদি উল্লেখনীয়।

গল্প : সংখ্যাৰে মুনীন ভূঞা এগৰাকী লেখত ল'বলগীয়া গল্প লেখক নহ'লেও বিভিন্ন কাকত আলোচনীত ভূঞাৰ বহুকেইটা গল্প প্ৰকাশিত হৈছিল। আনহাতে অপ্ৰকাশিত অৱস্থাতে আৰু কিছু গল্প পৰিয়ালৰ হাতত আছে বুলি গম পোৱা হৈছে। মুনীন ভূঞা ৰচনাৱালীত মাত্ৰ পাঁচটা গল্প সংকলিত হৈছে। সেইসমূহৰ ভিতৰত 'ছাঁজুই', 'মোৰ পুৰণা ঘৰটি', 'খেতি' আদি গল্পৰ মাজেৰে এগৰাকী গল্পলেখক হিচাপে থকা ভূঞাৰ প্ৰতিভা প্ৰকাশিত হৈছে।

অনুবাদ কৰ্ম : বিশ্ব সাহিত্যৰ কেইবাখনো

উল্লেখযোগ্য উপন্যাসৰ অসমীয়া ভাৱলৈ কৰা অনুবাদ কৰ্মৰ জৰিয়তে মুনীন ভূঞাই অসমীয়া সাহিত্যত এগৰাকী সফল অনুবাদক হিচাপেও প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিছে। সেই সমূহ অনুবাদ কৰ্মৰ ভিতৰত আইতান টুগেনিভৰ 'পিতা পুত্ৰ', গ্লুন্ডৰ 'আকুৰ সত্য কাহিনী', ভল্টেভেৰ 'সিলা মনু', পউলো কাওলহো ব 'এলেকেন্ড' উল্লেখযোগ্য। বিশ্ববিখ্যাত ঔপন্যাসিক কেইগৰাকীৰ বৃহৎ কলেবৰৰ উপন্যাস কেইখনৰ অনুবাদে অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাল চহকী কৰিছে। ইয়াৰ উপৰিও এলবাৰ্ট কোম্ব 'নায়নিষ্টা' বাৰ্টল্ট ব্ৰেণ্টেৰ 'মা', 'ভীষ্ম ছাহনিৰ 'হানুচ' মোহন বাকেশ্বৰ 'অহাৰ মাহৰ এদিন' আদি নাটকৰ অসমীয়া ভাঙনিয়ে মুনীন ভূঞাৰ অনুবাদ কৰ্মৰ পৰিচয় প্ৰসাৰিত কৰিছে।

নাটক : কবিতা, গল্প, উপন্যাস আদি সৃষ্টিশীল সাহিত্য কৰ্মৰ উপৰিও ভালখিনি মূল্যবান নিবন্ধ ৰচনাৰ জৰিয়তে মুনীন ভূঞাই অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাললৈ উল্লেখযোগ্য অৱদান আগবঢ়াই থৈ গৈছে যদিও মুনীন ভূঞাৰ খ্যাতি এগৰাকী নাট্যকাৰ হিচাপেহে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। মুনীন ভূঞাৰ তিনিখন মঞ্চসফল নাটকৰ সংকলন এটি 'পৰজা' নামেৰে প্ৰকাশিত হৈছে। নাটক তিনিখন হ'ল 'হাতী আৰু ফান্দী', 'জৰোবোৱা পৰজা' আৰু 'সন্ধিকণ'। 'হাতী আৰু ফান্দী' নাটকত শেখৰ মহাজনে মুহিৰামৰ দৰে সহজ-সৰল শ্ৰমজীৱী ফান্দী আৰু মাউতক চলে-বলে কৌশলে হাত কৰি হাতী ৰখায় নিজে কেনেকৈ ধনী হয় আৰু মহাজনৰ মিঠা কথাত ভোলগৈ মুহিৰামহঁতৰ দৰে হোজা অথচ কৰ্মপটুলোকে নিজৰ জীৱন বিপন্ন কৰিও অকণাত বনৰীয়া হাতী ৰখি জীৱননিৰ্বাহ কৰিবলগীয়া হয় তাক নাটকৰ কাহিনীৰ মাজেৰে অতি বিশ্বাসযোগ্য ৰূপত দাঙি ধৰিছে।

তেনেদৰে 'জৰ্বোৰোৱা পৰজা'ত আহোম বজাৰ শাসনকালত সাধাৰণ পৰজাৰ দুৰ্দশাপ্ৰস্তু অৱস্থাৰ চিত্ৰ বাস্তৱ সমত ৰূপত বুৰঞ্জী প্ৰসিদ্ধ মোহামৰীয়া বিদ্ৰোহৰ মাজেৰে তুলি ধৰা হৈছে। অনন্য নটক 'সন্ধিক্ষণ'ত লাখটকীয়া ব্যৱসায়ী হৰিশ শইকীয়া আৰু তুমিহীন কৃষক মণ্ডলু-কৰ্কাইতৰ দৰে সমাজৰ তুণমূল পৰ্যায়ৰ খাটিখোৱা মানুহৰ মাজত সংঘটিত সামাজিক দন্দৰ চিত্ৰ প্ৰত্যয়জনক ৰূপত নটকীয় কাহিনীৰ মাজেৰে অংকিত হৈছে।

আলোকচিত্ৰ তিনিখন নটকে মুনিম ভূঞাক নটকৰ হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে যদিও আকাশবাণী ডিব্ৰুগড় কেন্দ্ৰ নট বিভাগৰ প্ৰয়োজনক হিচাপে ৰচনা কৰা আলেখ্য সমূহ মুনিম ভূঞাৰ নট প্ৰতিভাৰ অন্যতম পৰিচায়ক। দুখৰ কথা যে, এই আলেখ্যসমূহ বেছিভাগ পাণ্ডুলিপিয়ে কালৰ বুকুত হেৰাই থাকিল। তাৰে কেইখনমান মাত্ৰ মুনিম ভূঞাৰ ৰচনাৰলীত সংকলিত হৈছে। সংকলিত হোৱা এনে ক্ষুদ্ৰ পৰিচয় নটক সমূহৰ ভিতৰত 'ফ্ৰি এভাইছ', 'আলহী - ১', 'আলহী - ২', 'আলহী - ৩', 'গৃহকন্দল - ১', 'গৃহকন্দল - ২', 'ভাড়াঘৰ - ৩', 'ভাড়াঘৰ - ২', 'চৰ', 'এপ্ৰিল - ১', 'এপ্ৰিল - ২', 'ওফোৰা জেং' উল্লেখযোগ্য। ইয়াৰোপৰিও নট সংকলনৰ 'নট্যকাৰ কলম'ত মুনিম ভূঞাই নিজে উল্লেখ কৰিছে।

সংস্কৃতি কৰ্ম আৰু স্বীকৃতি : সাহিত্যৰ অন্যান্য বিভাগত অৰিহণা কম নহয় যদিও মুনিম ভূঞাৰ প্ৰধান কৃতিত্ব প্ৰতিষ্ঠা হ'ল এগৰাকী সুদক্ষ নট্যকৰ্মী হিচাপে। স্বাধীনোত্তৰ আধুনিক অসমীয়া নট্যজগতত মুনিম ভূঞা এক সুপৰিচিত আৰু আলোচিত নাম। এগৰাকী অতি দক্ষ মঞ্চ পৰিচালক, নট্যকাৰ আৰু অভিনেতা হিচাপে

অসমৰ নট্য জগতলৈ আগবঢ়োৱা অৱদানৰ স্বীকৃতিও ভূঞাই জীৱনকালতে লাভ কৰিছিল।

আকাশবাণী ডিব্ৰুগড় কেন্দ্ৰৰ নট্যবিভাগৰ প্ৰয়োজক হিচাপে থকা কালত তেওঁ ভালেমান টি নটক ৰচনা আৰু প্ৰয়োজনা কৰাৰ উপৰিও বিভিন্ন বিষয়ৰ বহুবোৰ তথ্য আলেখ্য (ডকুমেন্টেৰি) ৰচনা আৰু প্ৰয়োজনা কৰিছিল। সাহিত্য সংস্কৃতি সম্পৰ্কীয় অনেক কথিকা আৰু সাক্ষাৎকাৰ নিজা পৰিকল্পনাৰে প্ৰস্তুত কৰিছিল। এগৰাকী নিপুণ আবৃত্তিকাৰক হিচাপেও ভূঞাৰ খ্যাতি আছিল অসমজোৱা। জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ কবিতাৰ এটি শব্দকেছেট তেওঁ পোন প্ৰথম প্ৰয়োজনা আৰু পৰিচালনা কৰিছিল। এগৰাকী অক্লান্ত নট্যকৰ্মী হিচাপে মুনিম ভূঞাই বহুবিলাক নট্যকৰ্ম সম্পাদনা কৰিছিল। তাৰে ভিতৰত ১৯৮৩ চনত ডিব্ৰুগড়ত 'নট্যচৰ্চা' নামৰ নট্যগোষ্ঠী প্ৰতিষ্ঠা, ২০০২ চনৰ ৰাজ্যৰ বিভিন্ন নট্যকৰ্মীৰ অংশগ্ৰহণেৰে 'থিয়েটাৰ ফ'ৰাম অৱ আসাম' গঠন, 'গাঁৱলৈ যাওঁ বালক' অনুষ্ঠানৰ জৰিয়তে অসমৰ বিভিন্ন গাঁৱত জ্যোতি দিবস পালন, ১৯৯১ চনত ডিব্ৰুগড়ত 'অসম নট্যোৎসৱ' আয়োজন, ২০০২ চনত ৰাষ্ট্ৰীয় নট্য বিদ্যালয় (NSD) ৰ এমহীয়া প্ৰশিক্ষণ কৰ্মশালা অনুষ্ঠিতকৰণ, ২০০৩ চনত মাধৱদেৱৰ 'চোৰধৰা পিম্পৰা গুচোৱা' নটকৰ আধুনিক শৈলীত মঞ্চায়ন আদি উল্লেখযোগ্য। ইয়াৰ উপৰি নিজৰ নটকৰ উপৰিও দেশী-বিদেশী অনেক বিখ্যাত নটক নিজা পৰিচালনা আৰু প্ৰয়োজনাৰে কৰা মঞ্চায়নে মুনিম ভূঞাক অসমৰ এগৰাকী আগশাৰীৰ নট্যকৰ্মী তথা সাংস্কৃতিক কৰ্মী হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে।

এই সমূহ সাংস্কৃতিক কৰ্মৰ স্বীকৃতি স্বৰূপে মুনিম ভূঞাই অনেক বঁটা আৰু স্বীকৃতিও লাভ কৰিছে। সেই সমূহৰ ভিতৰত ২০০৪ চনত অসম

সাহিত্য সভাই প্ৰদান কৰা 'নট্যপ্ৰাণ' উপাধি, ১৯৭৮ চনত 'হাতী আৰু ফান্দী' নটৰ বাবে আকাশবাণীৰ শ্ৰেষ্ঠ নটকৰ বঁটা, 'জৰ্বোৰোৱা পৰজা'ৰ বাবে লাভ কৰা অসম সাহিত্য সভাৰ নট্যকাৰ বঁটা, ১৯৭২ আৰু ১৯৭৩ চনত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ত শ্ৰেষ্ঠ পৰিচালকৰ বঁটা, আকাশবাণীৰ পৰা ডকুমেন্টেৰিৰ শ্ৰেষ্ঠ ৰচক আৰু প্ৰকাশক বঁটা আদি উল্লেখনীয়।

হাতী আৰু ফান্দী : নট্যপ্ৰাণ মুনিম ভূঞাৰ 'হাতী আৰু ফান্দী' নামৰ নটকখন প্ৰথম অৱস্থাত ১৯৭৯ চনত অনাতাঁৰ আলেখ্য হিচাপে ৰচনা কৰা হৈছিল বুলি নট্যকাৰে নিজে উল্লেখ কৰি থৈ গৈছে। এই একে বছৰতেই ডিব্ৰুগড় অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ পৰা আলেখ্যখন প্ৰচাৰো হৈছিল। পিছত 'হাতী আৰু ফান্দী' অনাতাঁৰ আলেখ্যৰ পৰা সম্পূৰ্ণ মঞ্চ উপযোগীকৈ নট্যৰূপ দিয়া হয় আৰু ১৯৮৬ চনত প্ৰথম ডিব্ৰুগড় 'নট্যচৰ্চা' নামৰ নট্যগোষ্ঠীৰ দ্বাৰা মঞ্চস্থ কৰা হয়। তাৰ পিছত সমগ্ৰ অসমতে আনকি বাহিৰতো নটকখন বহুবাৰ মঞ্চস্থ কৰা হৈছে। ব্যতিক্ৰমধৰ্মী আৰু বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ কথাবস্তৰ বাবে নটকখন দৰ্শক-শ্ৰোতা তথা পাঠকৰ প্ৰভুত সমাদৰ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। অনাতাঁৰ নটক হিচাপে 'হাতী আৰু ফান্দী'য়ে সৰ্বভাৰতীয় নট প্ৰতিযোগিতাত প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰাৰ উপৰিও ভাৰতৰ প্ৰায় আটাইকেইটা মুখ্য ভাষালৈ নটকখন অনুদিত হয় আৰু এক সৰ্বভাৰতীয় খ্যাতি অৰ্জন কৰিবলৈ সক্ষম হয়।

হাতী আৰু ফান্দী নটকৰ বিষয়বস্তুৰ পটভূমি : অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা বনৰীয়া হাতী ধৰি পোহ মনাই মানুহে বিভিন্ন কামত ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। স্থলচৰ প্ৰাণীসমূহৰ ভিতৰত হাতীৰ কলেৱৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ। তদুপৰি হাতীৰ বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ অংগ গুৰুভাৱে বাবে হাতীৰ প্ৰতি

মানুহৰ এক স্বভাৱভাৱত কৌতুহলী দৃষ্টি আৰ্জিও বিদ্যমান। ইন্দ্ৰৰ বাহন 'ঐৰাভত' নামৰ হাতী এটাই স্বৰ্গৰ পৰা নামি আহি কোনো অকলশৰীয়া কুটীৰ বাৰীৰ ভোলা বেঙেনা খোৱা, ধৰাপৰি কুটীৰ ফালে লৈ যোৱা, স্বৰ্গৰ পৰা মৰ্তলৈ সদায় এটা বাটেৰে নামি আহোতে আকাশত হাতীপটি সৃষ্টি হোৱা আদি অনেক ৰসাল সাধুকথাই এতিয়াও আমাৰ শিশুসকলক আনন্দ প্ৰদান কৰি আহিছে। লৌকিক দেৱতা শিৱ-পাৰ্বতীৰ পুত্ৰ শনিৰ কোপদৃষ্টিত শিৱছেদ হোৱাত হাতীৰ মূৰ এটা আনি জেৰা দিয়াতহে জীৱন ৰক্ষা পৰাৰ উপায়ান অসমীয়া সমাজত আৰ্জিও প্ৰচলিত হৈ আছে। হাতীৰ মূৰলৈ জীৱন ৰক্ষাপৰা গণেশ দেৱতা সৰ্বসিদ্ধিদাতা হিচাপে হিন্দু সমাজত আনন্দেবতাক পূজা কৰাৰ আগতে গণেশ দেৱতাক পূজা সেৱা কৰাৰ পৰম্পৰা প্ৰচলিত হৈ আহিছে। সেয়ে লোক সমাজত হাতী 'গোসাই' হিচাপে পূজিত হৈ আহিছে। মহাভাৰতৰ যুগৰ পৰাই যুদ্ধক্ষেত্ৰতো হাতীক ব্যৱহাৰ কৰি অহা হৈছিল। হাতীত উঠি যুদ্ধ কৰা যোদ্ধাসকলক কোৱা হৈছিল 'গজাৰোহী সেনা'। কুব্ৰক্ষেত্ৰ যুদ্ধত কামৰূপৰ ৰজা ভগদত্তই 'সুপ্ৰতীক' নামে এটি হাতীত উঠি কৈৰৰ পক্ষৰ হৈ যুদ্ধ কৰি পাণ্ডৱ পক্ষৰ সৈন্যৰ মাজত বিভীষিকাৰ সৃষ্টি কৰাৰ কথামহাভাৰত মহাকাব্যত বৰ্ণিত হৈছে।

উল্লেখযোগ্য কথা যে, ১৭০৪ চনত আহোম স্বৰ্গদেউ শিৱ সিংহৰ পত্নী ৰাণী মদাধিকা দেৱীৰ নিৰ্দেশক্ৰমে সুকুমাৰ বৰকাথ নামৰ এগৰাকীলোকে 'হস্তিবিদ্যাৰ্ণৱ' নামৰ এখন হাতী বিষয়ক পুথি অসমীয়া ভাষাত প্ৰণয়ন কৰিছিল। হাতীৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ ছবি সম্বলিত এই গ্ৰন্থখনৰ চিত্ৰসমূহ অংকন কৰিছিল দিলবৰ আৰু দোসাই নামৰ দুগৰাকী শিল্পীয়ে।

আজবত্ব অসমীয়া মানুহে যাতায়তৰ কামত ব্যবহাৰ কৰিবৰ বাবে হাতী পুহিছিল। বিয়াবাৰু, ৰাজহুৱা শোভাযাত্ৰা আদিত হাতীত উঠি যোগদান কৰাটো আছিল আত্মমৰ্যাদাৰ পৰিচায়ক। অসমীয়া সমাজত এসময়ত হাতী আত্মমৰ্যাদাৰ প্ৰতীক হৈ পৰিছিল। ৰজা, ৰাজ বিয়া, মৌজাদাৰ আদি সম্ভ্ৰান্ত লোকেহে হাতী পুহিব পাৰিছিল, নিজৰ কামত ব্যবহাৰ কৰিব পাৰিছিল। কথামিলি হোমেন বৰগোহাঞিৰ 'হাতী' নামৰ চুটিগল্পত পুৰণি অসমীয়া সমাজত হাতী কেনেদৰে আত্মমৰ্যাদা আৰু সমৃদ্ধিৰ প্ৰতীক হৈ পৰিছিল সেই কথা সুন্দৰভাৱে চিত্ৰিত হৈছে।

এনেদৰে অতীত সমাজখনৰ প্ৰতি দৃষ্টি দিলে দেখা যায়, হাতী সমাজ জীৱনৰ এক এবাৰ নোৱাৰা অংগত পৰিণত হৈছিল। কিন্তু হাতী মূলতঃ এক প্ৰকাৰৰ অৰণ্যবাসী বনৰীয়া প্ৰাণী। অৰণ্য পৰিবেষ্টিত অৰ্ধশুভ অসম এসময়ত বনৰীয়া হাতীৰ বম্যভূমি আছিল। মহাভাৰতৰ যুগৰে পৰা অসমত বনৰীয়া হাতী ধৰি শিক্ষাদি পোহ মনাই মানুহৰ বিভিন্ন কামত ব্যবহাৰ কৰাৰ উপৰিও অসমৰ বাহিৰলৈ বপ্তান কৰা হৈছিল।

অৰণ্যলৈ গৈ বনৰীয়া হাতীৰ পালৰ মাজত সোমাই হাতী ধৰি বশ কৰি শিক্ষা দি, পোহমনাই ঘৰচীয়া কৰালৈকে গোটেই প্ৰক্ৰিয়াটো এটি ব্যৱস্থালৈ আৰু দীৰ্ঘদিনীয়া ব্যৱস্থা। প্ৰথম অবস্থাত এই হাতীধৰা কাৰ্য পৰিচালিত হৈছিল ৰাজপুষ্ঠপোষকতাত। পিছলৈ এই হাতীধৰা কাৰ্য এক প্ৰকাৰৰ সম্ভ্ৰান্ত ব্যৱসায়ত পৰিণত হোৱাত মহলাদাৰ সকলৰ সৃষ্টি হ'ল। ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত হাতীৰ ব্যৱসায় কৰা লোকসকলক কোৱা হয় এলিফেণ্ট মাৰ্চেণ্ট (Elephant Merchant)।

এই বনৰীয়া হাতী ধৰি পোহমনাই মানুহৰ ব্যবহাৰযোগ্য কৰি তোলা প্ৰক্ৰিয়াটোত ধনী মহলাদাৰ সকলে ধন বিনিয়োগ কৰি লক্ষ লক্ষ ধন সহজেই আহৰণ কৰে, কিন্তু সমগ্ৰ প্ৰক্ৰিয়াটোত হাতীধৰাৰ মূল কাৰ্যটো সম্পাদন কৰে মাউত আৰু ফান্দীসকলে। তেওঁলোকে নিজৰ জীৱন বিপন্ন কৰি বিপদ সঙ্কুলতাৰ মাজেৰে গভীৰ অৰণ্যত বনৰীয়া হাতীৰ পালৰ মাজত সোমাই হাতী ধৰে। এনে বনৰীয়া হাতী ধৰি আনি বশ কৰি পোহ মনোৱা আৰু শিক্ষা দিয়া কাৰ্যও সমানে বিপদজনক। যিকোনো মুহূৰ্ততে প্ৰাণৰ সংশয় থাকে। তাৰ উপৰিও অৰণ্যৰ মাজত দীৰ্ঘদিন অতিবাহিত কৰি লাগে জেক, মহ, দাহ আদিৰ মাজত। এনেদৰে হাতীধৰা কামত নিয়োজিত মাউত-ফান্দীয়ে কিন্তু সামান্য মজুৰিতে সন্তুষ্ট থাকিবলগীয়া হয়। তেওঁলোকৰ দৰিদ্ৰ জীৱনৰ সামান্য পৰিৱৰ্তনো নঘটে, অথচ পুৰুষানুক্ৰমে তেওঁলোকে জীৱন পণ কৰি হাতী ধৰি মহলাদাৰসকলৰ ধন আহৰণৰ পথ মোকলাই দি আহিছে।

প্ৰথম অবস্থাত হাতীধৰাৰ ৰোমাঞ্চকৰ পদ্ধতিটোৰ বিষয়ে জানিবলৈ নাট্যকাৰ মুনীন ভূঞা এবাৰ হাতী মহলালৈ গৈছিল। তেতিয়া তেওঁৰ উদ্দেশ্য আছিল, হাতীধৰাৰ সমগ্ৰ পদ্ধতিটো এখন ডকুমেণ্টেৰি আলোচনাৰ যোগেদি ৰেডিঅ'ৰ শ্ৰোতাক অৱগত কৰা। এই উদ্দেশ্য আগত ৰাখি মহলালৈ গৈছিল যদিও মহলাত লগ পোৱা মাউত, ফান্দীসকলৰ কথা বতৰাৰ মাজেৰে নাট্যকাৰ মুনীন ভূঞাৰ আগত উন্মোচিত হ'ল অন্য এক জগত, অন্য এক জীৱন। ভূঞাৰ পক্ষে ডকুমেণ্টেৰি আলোচনাৰ উদ্দেশ্য গৌণ হৈ মুখ্য হৈ পৰিল 'হাতী ধৰা আৰু পোহা' এই সমগ্ৰ প্ৰক্ৰিয়াটোত জড়িত হৈ থকা মাউত-ফান্দীসকলৰ জীৱন চৰ্চা। 'হাতী

আৰু ফান্দী'ৰ আঁৰৰ কাহিনী - শীৰ্ষক নিবন্ধত নাট্যকাৰ ভূঞাই এই কথা এনেদৰে বৰ্ণনা কৰিছে — 'জনৰ আগ্ৰহ এনেদৰে বাঢ়িল যে মূল ডকুমেণ্টেৰি আলোচনাৰ ক'ৰবাত থাকিল। এচাম অতি দুখীয়া খেতিয়ক এনে এটা বৃত্তি জীয়াই ৰাখিছে, যাৰ সৈতে তেওঁলোকৰ জীৱন আৰু মৃত্যু পিঠিয়া-পিঠিকৈ সাঙোৰ খাই আছে। অথচ সেই বৃত্তিৰে সৈতে জড়িত গীত মাতত সাংস্কৃতিক সম্প্ৰীতিও জন্ম লৈছে। গোবালপাৰাৰ সুৰ, মুছলমান সম্প্ৰদায়ৰ জিকিৰ, উজনি অসমৰ বিধুৰ সুৰ মিলি অৰ্পৰ সংমিশ্ৰণৰ সৃষ্টি হৈছে। তাতোকৈ ডাঙৰ কথা, গোটেই বৃত্তিটোৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি অসমৰ দুখীয়া কৃষক বৃত্তিয়ালৰ ওপৰত শোষণৰ এটি প্ৰক্ৰিয়াও চলি আহিছে। উজনি অসমৰ গ্ৰাম্যসমাজৰ এই শোষণ এবাৰ চকুৰ আগত জিলিকি উঠাৰ পাছত লেখক হিচাপে চকুমুদি থকাৰ দৰে পাপ কৰো কেনেকৈ ? সকলো সাঙুৰি আলোচনাৰ সমগ্ৰ ভাৰতৰ শ্ৰোতাসকলৰ আগত দাঙি ধৰাৰ পথ বিচাৰিবলৈ ধৰিলো। এবছৰ পাৰ হ'ল। ফান্দী, মাউত, লহতীয়াৰ কাহিনীয়ে লগ নেৰিলে। ঠিক কৰিলো, তেওঁলোকৰ কাহিনী সজাই-পৰাই এখন নাটক লিখিম য'ত উল্লেখ কৰা আটাইবোৰ দিশ সামৰিব পাৰিম।'— এনেদৰেই 'হাতী আৰু ফান্দী' নাটকৰ বিষয়বস্তুৰ পটভূমি গঢ় লৈ উঠিছে।

হাতী আৰু ফান্দী নাটকৰ কাহিনী : 'হাতী আৰু ফান্দী' প্ৰকৃততে কাহিনী প্ৰধান নাটক নহয়। কেবল মূল বিষয়বস্তুক তুলি ধৰিবৰ বাবে নাট্যকাৰে এটি কাহিনীৰ আশ্ৰয় গ্ৰহণ কৰিছে। কাহিনী কথন নাট্যকাৰৰ উদ্দেশ্য নহয়। মুহিৰাম এগৰাকী নামী ফান্দী। তাৰ দেউতাকেও ফান্দীৰ কাম কৰিছিল। বুঢ়া হোৱাত এতিয়া ফান্দীৰ কাম এৰি দি পুত্ৰ-

বোৱাৰীৰ আশ্ৰয়ত দৰিদ্ৰ জীৱন-যাপন কৰিবলগীয়া হৈছে, এটা সময়ত কিন্তু বনৰ হাতীকো বশ কৰিছিল।

ডেকা মুহিৰামে প্ৰেমত পৰি বানপানীত ঘৰ-ভেটি হেৰুৱা, সৰুতে দেউতাকক হাতীয়ে গচকি মৰাত পিতৃহাৰা হোৱা পৰ্য্যন্ত চপাই লৈছিল। পৰ্মীয়ে পাঠশালাৰ কেইটামান শ্ৰেণী পঢ়িছিল। সেয়ে এতিয়া ল'ৰা ডাঙৰ হোৱাৰ পিছত মুহিৰামে হাতীৰ মাউত বা হাতীধৰা ফান্দী হৈ থকাটো নিবিচাৰে, যাতে পুতেক নিতানে সেই বোপা ককাৰ বৃত্তিটোত নধৰে। তাৰ সলনি পৰ্মীয়ে গৰু-গাই পুহিবলৈ লৈছে আৰু ঘৰৰ এডবামান মাটিতে মুহিৰামে ইটো-সিটো খেতি লগাই স্বাধীনভাৱে চলাৰ ব্যৱস্থা কৰাটো বিচাৰে। বছৰৰ পিছত বছৰ হাতীৰ লগত লাগি থাকোতে মুহিৰামৰ গাত হোৱা খৰ ভাল কৰিবলৈ যত্ন কৰিছে, কাপোৰ-কানি কল খাৰণিৰে খুই দিছে। পৰ্মীৰ বৃদ্ধিত মুহিৰামেও আৰু মহাজনৰ হাতীধৰা ফান্দী হৈ হাবিলৈ নোযোৱাৰ সংকল্প গ্ৰহণ কৰি দুবছৰ ধৰি খেতি-বাতি কৰি ঘৰ সংসাৰ চলাবলৈ যত্ন কৰিছে। পাকৈত ফান্দী মুহিৰামে হাতী ধৰিবলৈ নোযোৱাৰ সিদ্ধান্ত লোৱাৰ মহাজন বিপদত পৰিছে। নতুন অন্য ফান্দী নিয়োগ কৰিছে যদিও যোৱা দুটা বছৰত এটাও হাতী ধৰিব পৰা নাই। সেয়ে যিকোনো প্ৰকাৰে পাকৈত ফান্দী মুহিৰামক হাতীধৰা কামলৈ আনিবৰ বাবে মহাজনে উঠি পৰি লাগিছে। মুহিৰামৰ দৰিদ্ৰ অৱস্থাৰ সুযোগ লৈছে। ফান্দী কাম কৰি জীৱন অতিবাহিত কৰা বুঢ়াক মাতি আনি নতুন আঠহতীয়া চুৰিয়া উপহাৰ দিছে আৰু মুহিৰামক যেনেতেলে মহাজনৰ ওচৰলৈ পঠিয়াবৰ বাবে খাটনি ধৰিছে।

অৱশেষত মহাজনৰ প্ৰলোভনৰ জালত ভৰি দি মুহিৰামে ঘৈণীয়েক পৰ্মীৰ হাকবচন আওকাণ

কৰি ফান্দী হৈ হাতী ধৰিবলৈ যাবৰ বাবে মহাজনৰ ওচৰত সম্মতি প্ৰদান কৰিছে। ঘৰলৈ আহি মুহিবামে হাতীৰ ফেৰা, ফান্দৰ বাবে মৰাপাটৰ ৰচী তৈয়াৰ কৰিবলৈ লয়। পুতেক নিতাইকো ৰচী তৈয়াৰ কৰা কামত সহায় কৰিবলৈ লগাইছে। লগতে বনৰীয়া হাতী ধৰাৰ বিভিন্ন কলা-কৌশল আৰু সেই কামৰ লগত জড়িত গীত পদৰ সজ্জা দিছে। মহাজনৰ শোষণৰ হাতোৰাৰ পৰা মুক্ত হৈ এদিন মুহিবামে স্বাধীনতাৰে খেতি-বাতি কৰি জীৱননিৰ্বাহ কৰিব, হাতীৰ সংস্পৰ্শৰ পৰা মুহিবাম আঁতৰি আহিব - পমীয়ে মনতে পাঙি থোৱা এই সকলো আশা মৰিবলৈ কৰি মুহিবাম হাতী ধৰিবলৈ হাবিলৈ গ'ল।

নিপুণ ফান্দী মুহিবামে হাবিলৈ গৈ ইটোৰ পিছত সিটোক চাৰিটা হাতী ধৰি মহাজনৰ দুটা বছৰ লোকচান সুদে-মুদে উঠাই দিলে। মহাজনৰ আনন্দৰ সীমা নোহোৱা হ'ল। কিন্তু যিমান পালেও সোত সম্বৰণ কৰিব নোৱাৰা তৃতীয়া মহাজনে পানীৰ সময় আৰু পোন্ধৰ দিন বচাই আনিলে। মুহিবামে আপত্তি কৰিলে, ঘৰত গৰ্ভৱতী তিৰোতা, বৃদ্ধপিতৃ আৰু কণমানি ল'ৰটো এৰি আহিছে। গতিকে সি সোনকালেই ঘৰলৈ যোৱাটো অতি প্ৰয়োজন। কিন্তু মহাজন কোনো কথা শুনিবলৈ প্ৰস্তুত নহয়। তেওঁক মাত্ৰ হাতী ধৰি দিব লাগে। একান্ত অনিচ্ছা চৰ্তেও মুহিবামে পুনৰ হাতী ধৰিবৰ বাবে মহল এৰি হাবিত সোমাবলগীয়া হ'ল। কিন্তু মুহিবাম হাতীধৰাত ব্যৰ্থ হ'ল। বনৰীয়া হাতীৰ আক্ৰমণত প্ৰাণ এৰিবলগীয়া হ'ল। পমীৰ সুখৰ সংসাৰৰ সপোন ধানবান হ'ল। এইবাৰ মহাজন জ্ঞানকৰ্তা হৈ মুহিবামৰ শাৰদ আদি পাতিবলৈ, সহায়-সাৰথি কৰিবলৈ পমীৰ ওচৰত আহি থিয় দিলেহি। কিন্তু প্ৰতিবাদী পমীয়ে মহাজনৰ সেই পুঠীত গ্ৰহণ নকৰি আনকি, হাতীধৰাৰ বাবদ দিব

বিচৰা ধনখিনিও নলৈ মহাজনক নিজৰ চোতালৰ পৰা খেদি পঠিয়াইছে, মহাজনৰ পুঠীৰ পাত্ৰী হৈ ভবিষ্যতে যাতে মুহিবামৰ পুতেক নিতাইয়ে পুনৰ মহাজনৰ গোলামী কৰিবলগীয়া নহয়। হাতী ধৰি বিক্ৰী কৰি ধন ঘটা মহাজনে মুহিবামৰ দৰে হোজা কৰ্মনিপুণ ফান্দী মাউতক কিদৰে নানা চলাহি কথাকে ভুলি হাতী মহল, হাতী ব্যবসায় চলাই আছে আৰু মহাজনৰ চলাহি কথাত ভোল গৈ নিজৰ জীৱন বিপন্ন কৰি হাতী ধৰিবলৈ গৈ কেনেকৈ মুহিবামহঁতৰ দৰে মাউত, ফান্দীয়ে বনৰীয়া হাতীৰ আক্ৰমণত প্ৰাণ হেৰুৱাই পৰিয়ালক নিষ্ঠুৰ কৰিছে সেই জীৱন গাৰ্থৰ ভেটিত 'হাতী আৰু ফান্দী' নাটকৰ কাহিনীভাগ গঢ় লৈ উঠিছে।

কাহিনীৰ সামৰণি অংশই নাটকৰ কাহিনী ভাগক বিশেষ তাৎপৰ্যপূৰ্ণ কৰি তুলিছে। এক কথাত ক'বলৈ হ'লে — নাটকৰ কাহিনীৰ শেষ অংশত মুহিবামৰ পত্নী পমীয়ে মহাজনৰ শোষণৰ প্ৰতিবাদত যি সাহস দেখুৱাইছে তাৰ মাজেৰেই নাটকৰ কাহিনীভাগে নতুনদৰে দাবী কৰিব পাৰিছে।

হাতী আৰু ফান্দী নাটকৰ চৰিত্ৰ : সীমিত সংখ্যক চৰিত্ৰৰ জৰিয়তে নাট্যকাৰ মুনিীন ভূঞাই 'হাতী আৰু ফান্দী' নাটকৰ কাহিনীভাগ বিশ্বাসযোগ্য ৰূপত উপস্থাপন কৰিছে। একেবাৰে কম পৰিসৰৰ মাজত সুনিয়ন্ত্ৰিত সংলাপৰ জৰিয়তে নাটকখনৰ চৰিত্ৰ কেইটা জীৱন্ত হৈ উঠিছে। মহাজন, মুহিবাম আৰু পমী এই তিনিটা নাটকখনৰ মূল চৰিত্ৰ। এই চৰিত্ৰ তিনিটাক গতিশীল কৰি তুলিছে নাটকখনৰ আন পাঁচটা চৰিত্ৰ - নাথে, লক্ষে, বুঢ়া, নিতাই আৰু নন্দে চৰিত্ৰই।

'মহাজন' নাটকখনৰ কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰ বুলি ক'ব পাৰি। অসমীয়া নাট্য পৰম্পৰাত মহাজন এটা টাইপ চৰিত্ৰ। প্ৰায় সকলো পুৰণি অসমীয়া সামাজিক

নাটকত বিজন মহাজনৰ চৰিত্ৰ উপস্থাপন কৰা হয়, তাৰ সৈতে 'হাতী আৰু ফান্দী' নাটকৰ মহাজন চৰিত্ৰৰ সাদৃশ্য বিদ্যমান। অৱশ্যে এনে মহাজনৰ চৰিত্ৰত প্ৰায়ে আৰোপ কৰা নাৰীৰ প্ৰতি থকা দুৰ্বলতা 'হাতী আৰু ফান্দী'ৰ মহাজনৰ ওপৰত আৰোপ কৰা হোৱা নাই। এই কথাই চৰিত্ৰটিক নাটকৰ কাহিনীভাগে দাবী কৰা বিষয়ত অধিক স্বেচ্ছ কৰি তুলিছে। কিয়নো নাটকখনৰ 'মহাজন' চৰিত্ৰটিৰ অন্য দোষ দুৰ্বলতা প্ৰকাশ কৰাতকৈ হাতী ধৰি ধন ঘটা কাৰ্যত কেনেকৈ নিজৰ বুদ্ধি, কৌশল আৰু চিন্তা প্ৰয়োগ কৰিছে সেই কথাতহে নাট্যকাৰে অধিক গুৰুত্ব আলোপ কৰিছে। নাটকৰ প্ৰথম দৃশ্যতেই দৰ্শকে 'মহাজন' চৰিত্ৰটিৰ কুটিল মানসিকতা আৰু সমাজৰ নিম্ন শ্ৰেণীৰ প্ৰতি থকা অৱজ্ঞাৰ ভাবৰ সন্ধান পায়। নিজৰ কাৰ্য সিদ্ধিৰ বাবে সকলো প্ৰকাৰ যত্নস্বত্ব লিপু হ'ব পৰা, স্বাৰ্থপূৰ্ণৰ বাবে প্ৰয়োজন অনুসৰি ফুলৰ দৰে কোমল হোৱা আৰু বজ্ৰৰ দৰে কঠিন হোৱা, মানুহৰ দোষ দুৰ্বলতাৰ সুযোগ লোৱা আদি সকলো প্ৰকাৰ সুবিধাবাদী গুণৰ যথার্থ আৰোপেৰে নাট্যকাৰে মহাজন চৰিত্ৰটি যথোচিত ৰূপত নাটকখনিত তুলি ধৰাত সফল হৈছে বুলিব পাৰি।

নাটকখনৰ আনটো মুখ্য চৰিত্ৰ মুহিবাম ফান্দী। মুহিবামৰ বাপেকো এগৰাকী নামী ফান্দী আছিল। সৰুতে মাতৃহাৰা হোৱা মুহিবামে বাপেকৰ লগত কেতিয়াবা হাতীমহলত আৰু প্ৰায়ে হাতী চৰাই লৈ ফুৰা মাউত বাপেকৰ লগত গছৰ তলে বাহৰ তলে ঘূৰি ফুৰিছিল। তেনেকৈয়ে এদিন হাতীৰ মাউত হৈ এসময়ত মুহিবাম এজন পাকৈত ফান্দী হৈছিল। মহাজনৰ হৈ হাবিত হাতী ধৰি বশ কৰা মুহিবামে এদিন পমীৰ প্ৰেমত বশ হৈ ঘৰ সংসাৰ কৰিবলৈ লয়। যৈণীয়েক পমীৰ বুজনিত মুহিবামে

এদিন প্ৰাণৰ সংশয় থকা ফান্দীৰ কাম এৰি দি খেতি-বাতি কৰিবলৈ লৈছিল। অত্যাৰ অনাটনৰ মাজেৰে সংসাৰ চলি আছিল। কিন্তু দুৰ্ভাগ্যে অন্য ফান্দী লগাই এটাও হাতী ধৰিব নোৱাৰি মহাজনে মুহিবামক পুনৰ ফান্দী হিচাপে যেনেতেনে কামত লগাব কৰিছিল। মহাজনৰ যত্নস্বত্বত এদিন মুহিবামে পাহৰি গ'ল পমীৰ ওচৰত কৰা প্ৰতিজ্ঞাৰ কথা। হাতীৰ প্ৰতি থকা দুৰ্বাৰ আকৰ্ষণ, আনহাতে হাতী ধৰি পোৱা ধনেৰে অভাৱপ্ৰস্তু ঘৰখনক অকণমান সঁকাই দিয়াৰ মনেৰে পমীৰ হাজাৰ হকাবাধা আওকাণ কৰি মুহিবাম ফান্দীহে হাতী ধৰিবলৈ গ'ল। চৰিত্ৰটোক বনৰীয়া হাতী ধৰি মুহিবামে নিজৰ কৰ্ম-কুশলতাৰ প্ৰমাণো দিবলৈ সক্ষম হৈছিল। কিন্তু মহাজনৰ অধিক হাতীধৰাৰ লালসা পূৰ্ণ কৰিবলৈ গৈ মুহিবাম নিজে বনৰীয়া হাতীৰ চিকাৰ হ'ল। নাট্যকাৰে মানবীয়া দোষ-দুৰ্বলতাকে মুহিবাম ফান্দীৰ চৰিত্ৰটি নাটকখনত বিশ্বাসযোগ্য ৰূপত তুলি ধৰিছে। এগৰাকী মাউত, ফান্দী অথবা লহতীয়া হিচাপে মুহিবামৰ হাতীৰ প্ৰতি অপৰিসীম শ্ৰেহ। মহাজনৰ পোহনীয়া হাতী 'তৰা'ৰ মুহিবামৰ প্ৰতি বিশেষ মৰম, মুহিবামৰ মাতৃ শুনিলে তৰাই সঁহাৰি দি আনন্দ প্ৰকাশ কৰে। হাতী স্বাভাৱিকতে নিৰ্ভু আৰু মৰম বুজা প্ৰাণী। সেয়ে হাতী আৰু মাউতৰ মাজত এক বন্ধুত্বপূৰ্ণ শ্ৰেহৰ সম্পৰ্ক গঢ় লৈ উঠে। সেই সম্পৰ্ক ছেদ কৰি মুহিবামে নিজৰ তিৰোতাই বিচৰা ধৰণে বিপদভবা, প্ৰাণৰ সংশয় থকা ফান্দী বৃত্তি এৰি দিছিল যদিও মহাজনৰ কুটিল বুদ্ধিৰ ফলত ভৰি দি পমীৰ ওচৰত যে কথা দিছিল সেই কথা পাহৰি গ'ল। ফান্দীৰ জীৱন বিপন্ন ভৱা বনৰীয়া জীৱন বুলি জানিও কণমানি পুতেকৰ হাতীৰ প্ৰতি গঢ়ি উঠা কৌতুহলক, মাউত হোৱাৰ ইচ্ছাক বাধা দিয়াৰ সলনি মুহিবামে উৎসাহিত কৰিছে। এনেবোৰ

অতি স্বাভাবিক দোষ দুৰ্বলতাবে মুহিবামৰ চৰিত্ৰটি নাট্যকাৰে জীৱন্ত আৰু যথার্থ ৰূপত নাটকখনত তুলি ধৰিব পাৰিছে।

হাতী আৰু ফান্দী নাটকৰ একমাত্ৰ নাৰী চৰিত্ৰ হ'ল - 'পমী'। সৰুতে হাতীৰ গচকত পমীৰ দেউতাকৰ মৃত্যু হৈছিল। সেয়ে পমীয়ে কোনো কাৰণতে হাতীক বিশ্বাসত ল'ব নোৱাৰে। কিন্তু ঘটনাক্ৰমে পমীয়ে ফান্দী মুহিবামৰ সৈতে সংসাৰ কৰিবলগীয়া হ'ল। অভাৱগ্ৰস্ত হ'লেও পমীৰ সংসাৰ সুখৰ আছিল। বহু বৃদ্ধনিৰ পিছত মুহিবামক হাতী ধৰা ফান্দৰ কামৰ পৰা একবাই আনিবলৈয়ো পমী সমৰ্থ হৈছিল। মুহিবামৰ মনটো যেনেতেনে খেতিত লগাবলৈ যত্ন কৰিছিল। অনেক কষ্ট কৰি লোকৰ ঘৰত কাম কৰি হ'লেও পুতেক নিতাই আৰু বৃদ্ধ শ্বশুৰেকক লগেগলি নপৰাকৈ বাখিবলৈ যত্ন কৰিছে। নিতাইক পাঠশালালৈয়ো পঠিয়াইছে। মুঠতে গিৰীয়েকক ফান্দী বৃত্তিৰ পৰা একবাই আনিবলৈ সকলো প্ৰকাৰ কষ্ট মূৰপাতি ল'বলৈ পমী প্ৰস্তুত। হাতীৰ লগত লাগি থাকোতে মুহিবামৰ গাত হোবা খৰ পমীয়ে নোহোৱা কৰিবলৈ যত্ন কৰিছে। কাপৰো কানি কলা খাৰেৰে ধুই দিছে। কিন্তু মহাজনৰ চলাহী কথা আৰু পৰিকল্পিত ষড়যন্ত্ৰ পমীৰ সকলো প্ৰকাৰ যত্ন চেষ্টা ব্যৰ্থ কৰি পেলালে। মহাজনে নিজৰ স্বার্থ পূৰণৰ বাবে মুহিবামক ফান্দী হ'বলৈ সন্মত কৰালে। ব্যৰ্থতাৰ অভিমানত পমীৰ হৃদয় চূড়মাৰ হ'ল। তথাপি হাতী ধৰিবলৈ ঘৰৰ পৰা ওলাই যোৱা মুহিবামক 'হাবিৰ পৰা ওলায়ে খাবণিৰে ভালকৈ গা-পা ধুবা' বুলি ক'বলৈ নাপাহৰিলে। কিন্তু অৱশেষত পমীৰ দুৰ্ভাৱনাই সঁচা হ'ল। বনৰীয়া হাতীৰ গচকত মুহিবামৰ মৃত্যু হ'ল। পমীৰ চৰিত্ৰৰ মাজেৰে নাট্যকাৰে এগৰাকী গৃহিণীৰ মনৰ আশা আকাংক্ষা অকৃত্ৰিম ৰূপত উন্মোচন কৰিছে। কোনো

তিৰোতাই নিজৰ মানুহগৰাকী আনৰ বহুতীয়া হৈ থকাটো বাঞ্ছা নকৰে। নাটকখনৰ শেষৰফালে পমীৰ চৰিত্ৰত নাট্যকাৰে কিছু পৰিমাণে নিজৰ নাট্য ভাৱনা আৰোপ কৰিছে। ফলস্বৰূপে পমী হৈ পৰিছে যুগ যুগ ধৰি শোষণ-নিপীড়নৰ বলি হোৱা মাউত ফান্দীসকলৰ এক প্ৰতিবাদী কষ্ট। সেয়ে পমীয়ে মুহিবামৰ মৃত্যুত সমবেদনা প্ৰকাশ কৰিবলৈ অহা মহাজনক ঘৰৰ চোতালৰ পৰা গালিপাৰি খেদি পঠিয়াইছে। মহাজনৰ পুতেক পাত্ৰী হৈ আহিবলগীয়া দিনবোৰত তেজপিয়া মহাজনৰ গোলামী কৰিবলৈ পমী প্ৰস্তুত নহয়। পমীৰ এই সাহসী প্ৰতিবাদ নাটকীয় কাহিনীৰ প্ৰয়োজনত বিশ্বাসযোগ্য হৈ উঠিছে।

মহাজন, মুহিবাম আৰু পমীৰ চৰিত্ৰৰ উপৰিও নাটকখনত মুহিবামৰ বৃদ্ধ পিতৃ বুঢ়া আৰু পুত্ৰ নিতাই আন দুটি পাৰ্শ্ব চৰিত্ৰ। দুয়োটা চৰিত্ৰই নাটকীয় কাহিনীভাগত পূৰ্ণতাপ্ৰাপ্ত বিশেষ অৰিহণা যোগাইছে। 'বুঢ়া' চৰিত্ৰৰ মাজেৰে যুগ যুগ ধৰি মহাজনৰ সেৱা কৰি জীৱন পাব কৰা, আত্ম পৰিচয় হেৰুৱাই আনৰ গোলামী কৰাটোৱেই জীৱন বুলি ভবা, একশ্ৰেণীৰ নিষ্পেষিত লোকৰ জীৱন চৰ্চক নাট্যকাৰে নাটকীয় কাহিনীৰ মাজেৰে উপস্থাপন কৰিছে। মহাজনৰ লগুৱা 'নাথে'ও তেনে এক চৰিত্ৰ। 'লক্ষে' আৰু 'নন্দে' হাতী আৰু ফান্দী নাটকৰ আন দুটি পাৰ্শ্ব চৰিত্ৰ। বনৰীয়া হাতী ধৰা, বশ কৰা, শিক্ষা দিয়া আদি কাৰ্যত মুহিবামক সহায় কৰাৰ লগতে ভবিষ্যতে সিহঁতেও যে মুহিবামৰ দৰে পাকৈত ফান্দী হ'ব বিচাৰে তেনে আকাংক্ষা 'লক্ষে' আৰু 'নন্দে' পুহি ৰাখিছে। পেটৰ দায়ত পৰি, জীৱন যুঁজত উটি আহি উজনিৰ লক্ষে আৰু নামনিৰ নন্দে একেলগে মহাজনৰ হাতী ধৰা কামত সোমাইছে। গোটেই দিনটো হাতী মহলত কটোৱা

শ্ৰম কৰি ৰাতি ক্ষত্ৰক জিৰণি লোৱাৰ সময়ত সিহঁতে এৰি অহা নিজৰ নিজৰ অতীত জীৱনৰ কথা পাতে। তেনে দুখৰ মুহূৰ্ততে সিহঁতৰ কষ্টেৰে নিগৰি ওলাই গীত। গীতৰ মাজেৰেই সিহঁতে প্ৰকাশ কৰে জীৱনৰ দুখ-সুখ, আশা-আকাংক্ষা। দুয়োটা চৰিত্ৰ নাট্যকাৰে বিশ্বাসযোগ্য ৰূপত নাটকখনত উপস্থাপন কৰাত সফল হৈছে। একেবাৰে সীমিত সংখ্যক চৰিত্ৰৰ মাজেৰে নাট্যকাৰে 'হাতী আৰু ফান্দী' নাটকৰ কাহিনী আৰু দ্বন্দ্ব উপস্থাপন কৰিছে যদিও প্ৰতিটো চৰিত্ৰ নিজস্ব বৈশিষ্ট্যৰে সমৃদ্ধ হৈ উঠাত চৰিত্ৰ সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত নাট্যকাৰে সম্পূৰ্ণ সাফল্য দাবী কৰিব পাৰে।

'হাতী আৰু ফান্দী' নাটকৰ সংলাপ : সংলাপ নাটকৰ মুখ্য উপাদান। চৰিত্ৰই দাবী কৰা ধৰণৰ যথোচিত সংলাপ ৰচনাৰ ওপৰতে এখন নাটকৰ সফলতা আৰু বিফলতা নিৰ্ভৰ কৰে। বুদ্ধিদীপ্ত বাঞ্ছনাময় সংলাপে নাটক এখন উপভোগ্য কৰি তোলে। নাটকৰ চৰিত্ৰৰ মুখত কিমান যথোপযুক্ত আৰু বাস্তৱ সন্মত বচন দিব পাৰিছে তাৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰে চৰিত্ৰৰ সফলতা আৰু বিফলতা। 'হাতী আৰু ফান্দী' নাটকৰ সংলাপ ৰচনাৰ ক্ষেত্ৰত নাট্যকাৰে মুনীন ভূঞাৰ পাৰদৰ্শিতা প্ৰশংসনীয়। নাটকখনৰ সংলাপ ৰচনাৰ ক্ষেত্ৰত নাট্যকাৰে কথিত ভাষাৰ ওপৰত থকা তেওঁৰ দখল প্ৰতিপন্ন কৰাৰ লগতে সুচিন্তিত বাঞ্ছনাময় সংলাপ ৰচনাৰে নাটকীয় চৰিত্ৰসমূহ বিশ্বাসযোগ্য ৰূপত উপস্থাপন কৰাত পাৰদৰ্শিতা প্ৰদৰ্শন কৰিছে। তদুপৰি ঠাই বিশেষে প্ৰবচন, জতুৱা ঠাচ আদিৰ ব্যবহাৰে নাটকখনক সুখপাঠ্যৰ পৰ্যায়লৈ উন্নীত কৰিছে। এনে সাফল্যৰ আঁৰত থাকে নাট্যকাৰৰ সূক্ষ্মদৃষ্টি আৰু বিষয়বস্তুৰ যথার্থ জ্ঞান আহৰণৰ কঠোৰ সাধনা আৰু ধাৰাবাহিক প্ৰচেষ্টা। 'হাতী আৰু

ফান্দী' নাটক নিৰ্মাণৰ বাবে নাট্যকাৰে মুনীন ভূঞাই এটি সাক্ষাতকাৰত "মই হাতী ধৰা মহলত গৈয়ে ফান্দী আৰু মাউতৰ জীৱন কাহিনী শুনাৰ লগতে গীতবোৰ শুনিছিলো। উজনি অসমৰ তিনিচুকীয়াৰ ওচৰত আৰু শিৱসাগৰ জিলাৰ কিছুমান হাতী মহললৈ গৈ শুনিবলৈ পোৱা বিভিন্নজনৰ কথা বৰ্তাৰ ভিত্তিত 'হাতী আৰু ফান্দী' ৰচনা কৰিছিলো।" - বুলি কোৱা কথাখিনি বিশেষভাৱে প্ৰণিধানযোগ্য। নাটকখনত নাট্যকাৰে একেবাৰে কম সংলাপৰ মাজেৰে মহাজন চৰিত্ৰটি নাটকৰ প্ৰথম দৃশ্যতেই বিশ্বাসযোগ্য ৰূপত উপস্থাপন কৰিছে। পাকৈত ফান্দী মুহিবামক পুনৰ ঘূৰাই আনি কেনেকৈ হাতী ধৰা কামত লগাব পাৰি মহাজনৰ সেই চিত্ত নাট্যকাৰে একেবাৰে চুটি সংলাপত প্ৰকাশ কৰিছে এনেদৰে — "কেলেছৰাচৰক কেনেকৈ ডুলাব লাগে জনা আছে। খং উঠিলে নহ'ব। ঠাণ্ডা মগজুৰে কাম সিঁজাব লাগে।" তেনেদৰে মুহিবামৰ হাতীৰ প্ৰতি থকা স্বভাৱগত মেহযুক্ত মোহ নাট্যকাৰে প্ৰকাশ কৰিছে এনেদৰে 'এবা, সেইবোৰ মুখেৰে মাতিব নোৱাৰা জীৱ হ'ল কি হ'ব দেউতা - সিহঁতে যি মায়া মোহ লগাব পাৰে - তাৰ পৰা নিস্তাৰ পোৱা টান।" তাৰ উপৰি নাটকৰ বিষয়বস্তুক প্ৰকাশ কৰিব পৰাকৈ মাউত, ফান্দী, লহতীয়াসকলে ব্যবহাৰ কৰা শব্দ যেনে - ফান্দ, ফেৰা, দোলটি, জটকা, ডেগি, কাচ, চোতনি, কুনুকি, চৰ্দাৰ, ধুবা দিয়া, ধুই আদি শব্দৰ যথোচিত প্ৰয়োগে সংলাপৰ ভাৱ প্ৰকাশক গুণ বঢ়াই তুলিছে। তেনেদৰে মাউত-ফান্দীসকলৰ মাজত প্ৰচলিত গীত পদৰ প্ৰয়োগে সংলাপৰ ভাৱপ্ৰকাশক গুণ বিস্তাৰিত কৰিছে।

হাতী আৰু ফান্দী নাটকত লোক উপাদানঃ সাম্প্ৰতিক সময়ত সমগ্ৰ বিশ্বজুৰি লোক-সংস্কৃতি চৰ্চাৰ এক নতুন পৰিবেশ গঢ়ি উঠিছে। মানৱ জীৱনৰ

সকলো প্ৰকাৰ অকৃত্ৰিম আচৰণ, স্বতঃস্ফূৰ্ত আবেগ অনুভূতি লোক সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ মাজত অঙ্কনিত ভাবে আছে। সেয়ে লোক সংস্কৃতি-চৰ্চা-গবেষণাই বিশ্বজুৰি এক নতুন গুৰুত্ব লাভ কৰিছে। সাম্প্ৰতিক সাহিত্যৰ প্ৰায়বোৰ বিভাগতে লোক সাংস্কৃতিক উপাদানসমূহ নতুন ৰূপত প্ৰকাশিত হ'বলৈ ধৰিছে। বিভিন্ন লোক নাট্যৰ আংগিক প্ৰয়োগ আৰু লোক কলা সমলেৰে আধুনিক অসমীয়া নাটক পৰিবেশনৰ ধাৰা এটিও অসমত ক্ৰমে প্ৰবাহিত হ'ব ধৰিছে।

মুনীন ভূঞাৰ 'হাতী আৰু ফান্দী' নাটকত লোক নাট্যৰ আংগিক ব্যৱহাৰ কৰা হোৱা নাই যদিও লোক কলা সমলৰ সুসম প্ৰয়োগে নাটকখনি উপভোগ্য কৰি তুলিছে। অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা উত্তৰ-পূব ভাৰতত বনৰীয়া হাতী ধৰি পোহ মনাই মানুহে বিভিন্ন কামত হাতী ব্যৱহাৰ কৰিছিল। (এই বিষয়ে কিছু কথা ইতিমধ্যে আলোচনা কৰি অহা হৈছে) এই বনৰীয়া হাতী ধৰা, বশ মনোৱা, হাতী মহলত শিক্ষা দিয়া, হাতী চৰাই লৈ ফুৰা, হাতীৰ চিকিৎসা কৰা, ঘাঁহ যোগান ধৰা আদি কামত এক শ্ৰেণীৰ মানুহ জড়িত হৈ আছিল। মাহৰ পিছত মাহ হাবিৰ মাজত হাতীৰ লগত লাগি থকা এই লোকসকলৰ মাজত প্ৰীতিৰ বান্ধোন সুদৃঢ় হৈ পৰিছিল আৰু এক প্ৰকাৰ নিজা ৰীতি-নীতিও গঢ় লৈ উঠিছিল। হাতীক কাম শিকাবৰ বাবে কিছুমান সুকীয়া গীত-পদ শব্দ তেওঁলোকে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। এওঁলোকেই হাতী ধৰি শিক্ষা দি মাজনৰ ধন আহৰণৰ পথ প্ৰশস্ত কৰিছিল। বজা, মৌজাদাৰ, জমিদাৰৰ সন্মত ব্যৱহাৰ হৈছিল যদিও তেওঁলোকৰ দৰিদ্ৰ জীৱনৰ কোনোদিনে অলপো উন্নতি ঘটা নাছিল। হাতী চিকাৰত এনে বহুতো মাউত বনৰীয়া হাতীৰ আক্ৰমণত আৰু কেতিয়াবা ভাটিখোলা ঘৰচীয়া

হাতীৰ গচকতো প্ৰাণ হেৰুৱাই নিজৰ পৰিয়ালটোক নিঠকৰা কৰিছিল। তেওঁলোকৰ সেই দুখময় জীৱনৰ কাহিনী সদায় সমাজৰ অগোচৰ হৈয়ে আছিল।

এনে এক জীৱন-চৰ্চাকলৈ নাট্যকাৰ মুনীন ভূঞাই প্ৰথমে এখন তথ্য আলোচ্য কৰিব বিচাৰিছিল যদিও এই জীৱন ধাৰাত জড়িত হৈ থকা লোক সমল সমূহে তেওঁক এখন পূৰ্ণ পৰ্যায়ৰ নাটক সৃষ্টি কৰিবলৈ অনুপ্ৰেৰণা যোগালে। হাতী ধৰা ব্যৱসায় কৰি ধনী ব্যৱসায়ীয়ে ধন ঘটে কিন্তু হাতীৰ ওপৰত উঠি মাউত হৈ হাতী চলাই লৈ ফুৰা কঙাল জীৱনৰ কোনোদিনে অলপো উন্নতি নহয়। সাম্যবাদী অৰ্থনীতিত বিশ্বাসী নাট্যকাৰে তেনে লোকসকলৰ কথা সমাজৰ আগত দাঙি ধৰাটো এক নৈতিক কৰ্তব্য বুলি বিবেচনা কৰিছিল নিশ্চয়। নাট্যকাৰে 'হাতী আৰু ফান্দী' নাটকত একেবাৰে কম পৰিসৰৰ ভিতৰত 'হাতী ধৰা' কাৰ্যৰ লগত জড়িত লোক-কৰ্মৰ এক পৰিপূৰ্ণ আভাস দাঙি ধৰিছে। নাটকৰ দশম দৃশ্যত হাতী ধৰাৰ প্ৰস্তুতি হিচাপে ফান্দী মুহিবামে মৰাপাটৰ ৰচী তৈয়াৰ কৰিছে। পুতেক নিতায়ৈ জৰি ধৰি বাপেকক ৰচী তৈয়াৰ কৰাত সহায় কৰিছে। বাপেকৰ লগত হোৱা কথা-বতৰাৰ মাজেৰে হাতীধৰা কামৰ সৈতে জড়িত প্ৰায় সকলো সন্তেদ নাট্যকাৰে দৰ্শকক দিবলৈ যত্ন কৰিছে। যেনে হাতী চলোৱাজন 'মাউত', বনৰীয়া হাতীৰ ডিঙিত ফান্দ লগোৱাজনক 'ফান্দী', চিকাৰী হাতীক 'কুনকী', হাতী চিকাৰত মাউতক 'লহতীয়া', ফান্দৰ ৰচীক 'ফেৰা' আৰু কুনকী হাতীৰ ডিঙিত বন্ধা জৰি কোছক 'দোলচি' বুলি কয়। হাতী চিকাৰৰ বাবে তৈয়াৰ কৰা ৰচীবিলাক তৈয়াৰ কৰা সময়ত 'খৰা ৰহনা বেটা' শীৰ্ষক এটি গীত গোৱাৰ নিয়ম। এই গীত সমূহক কোৱা হয় 'হাতী চতেৱা গীত'। গীতৰ কথাংশ এনেকুৱা —

'তোৰ পিঠিত হাওদা কচিম
তোৰ গহণা বেটা.... খৰা ৰহনা —'
তেনেদৰে মাউত-ফান্দীসকলে বিশ্বাস কৰে
যে, হাতীয়ে গীত শুনি ভাল পায়। সেয়ে হাতীক
কাম শিকাবৰ সময়ত মাউত, ফান্দী আৰু যোগালী
সকলে গীত গায় —

'হলৌ হলৌ হলৌ হলৌ লাই
তোৰ বাপেৰ দেশে গেল তোৰ নিন্দা গায়
হলৌ হলৌ বগৰীয়ে খায়...'

'আল্লাৰে আল্লা তোমাৰ বান্দা
হায় আল্লা ৰচুল
কোন মহলত হাতীৰে মাই
হায় আল্লা ৰচুল
বেতন মহলৰ হাতেৰে মাই
হায় আল্লা ৰচুল'

* * * * *

'পানী অ' মোৰ বজাৰ হাতীৰ মাছত ৰে
যেদিন মাছত উজুন যায়
নাৰীৰ মন মোৰ জুৰীয়া ৰয় ৰে....' ইত্যাদি।
হাতী চিকাৰৰ লগত কিছুমান বিশ্বাস জড়িত
হৈ আছে। যি সমূহ বিশ্বাস পৰম্পৰা মাউত-ফান্দী-
লহতীয়াসকলে মানি চলে। হাতী ধৰিবলৈ হাবিলৈ
আনন্দ মনে যাব লাগে, হাবিলৈ সোমোৱাৰ আগতে
হাবিৰ ডাঙৰীয়াক চৰাই এযোৰ বা কুকুৰা এটা আৰু
মদৰ বটল এটা দি পূজা কৰি ল'ব লাগে ইত্যাদি।
অসমৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ পৰা আহি হাতী ধৰা
কাৰ্যত নিয়োজিত হোৱা গোৱালপৰীয়া হিন্দু লোক
যিদৰে আছে তেনেদৰে উজনি অসমৰ মুছলমান
লোকো আছে। সেয়ে হাতী চটেৱা গীতৰ সুৰত

যিদৰে গোৱালপৰীয়া সুৰ সংযোগ হৈছে, তেনেদৰে
উজনি অসমৰ জিকিৰ-জাৰীৰ সুৰবো মিশ্ৰণ ঘটাইছে।
এনেদৰে কুশলী নাট্যকাৰ মুনীন ভূঞাই 'হাতী আৰু
ফান্দী' নাটকত লোক উপাদানৰ সুসম প্ৰয়োগৰ
দ্বাৰা সময়ৰ বুকুত হেৰাই যাব ধৰা সাংস্কৃতিক ধাৰা
এটি জীৱন্ত ৰূপত দৰ্শক শ্ৰোতাৰ আগত কলাত্মক
ৰূপত উদ্ভাসিত কৰিছে।

উপসংহাৰ : মুনীন ভূঞাৰ 'হাতী আৰু
ফান্দী' নাটকখন অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত মঞ্চায়ন
হোৱাৰ উপৰিও অসমৰ বাহিৰতো একাধিকবাৰ
মঞ্চস্থ হৈছে। সেয়ে নাটকখনৰ বিষয়ে আলোচনা-
সমালোচনাও নোহোৱাকৈ থকা নাই। নাটখনত
এফালে হাতীৰ মালিক মহাজন আৰু আনফালে
হাতী ধৰি ভাত মোকলোৱা ফান্দীৰ চৰিত্ৰ ৰূপায়নৰ
মাজেৰে 'শোষক' আৰু 'শোষিত' - এই দুটা শ্ৰেণীৰ
মাজৰ দ্বন্দ্ব প্ৰকাশিত হৈছে। নাটকৰ সামৰণি অংশই
নাট্যকাৰৰ বক্তব্যও স্পষ্ট ৰূপত দাঙি ধৰিছে।
'মুহিবাম' হ'ল যুগ যুগ ধৰি শোষিত-নিষ্পেষিত-
প্ৰতাৰিত শ্ৰেণীৰ প্ৰতিনিধি। কিন্তু নতুন পুৰুষে অৰ্থাৎ
নাট্যকাৰ চৰিত্ৰ 'পমী' আৰু 'নিতায়ৈ' সেই শোকা
নীৰয়ে সহি নাথাকে। তাৰ যথোচিত প্ৰতিবাদ কৰি,
সংঘাতৰ মুখামুখি হৈ হ'লেও নতুন পথৰ সন্ধান
সিহঁতে কৰিবই, তেনে এক আদৰ্শ-নাট্যকাৰে নাটকৰ
আদৰ্শৰ কথাভঞ্জেও, সনাতন মানবীয় মূল্যবোধৰ
তাড়নাত নিষ্পেষিত এটা শ্ৰেণীৰ দুখ-বেদনা যথার্থ
ৰূপত নাটকখনৰ মাজেৰে প্ৰকাশ কৰাৰ সংচেষ্টাৰ
মাজতেই নাট্যকাৰৰ তথা 'হাতী আৰু ফান্দী'
নাটকখনৰ মহত্ব নিহিত হৈ আছে। •

গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ সংস্কাৰমূলক সাহিত্যত এভূমুকি

প্ৰভা দেৱী

সহযোগী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ

সুদূৰ অতীতৰ পৰাই কু-সংস্কাৰ আৰু অপসংস্কৃতিত অসমখন ডুব গৈ আছিল। এই কু-সংস্কাৰপূৰ্ণ অসমখনৰ ব্ৰিটিছ চৰকাৰৰ ছত্ৰছায়াতে উন্নতি সাধন কৰিব পাৰিব বুলি ঊনবিংশ শতিকাৰ অসমৰ পাশ্চাত্য শিক্ষা-সংস্কৃতিৰ সংস্পৰ্শলৈ অহা শ্ৰেণীটোৱে বিশ্বাস কৰিছিল। কিন্তু এই শিক্ষিত শ্ৰেণীটোৱে যদিও ব্ৰিটিছ শাসনক সমৰ্থন কৰিছিল, তথাপি তেওঁলোকৰ মাজত স্বদেশানুৰাগ আৰু জাতীয় চেতনাবোধৰ অভাৱ নাছিল। সেয়ে তেওঁলোকে স্বদেশানুৰাগ আৰু সামাজিক-সাংস্কৃতিক চেতনাবোধৰ দ্বাৰা উদ্বুদ্ধ হৈ সমাজত প্ৰচলিত অন্ধ-কু-সংস্কাৰবোৰৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ ঘোষণা কৰি তাক নিৰাময়ৰ বাবে উঠি পৰি লাগিছিল। এই পাশ্চাত্য শিক্ষা-সংস্কৃতিৰ সংস্পৰ্শলৈ অহা ব্যক্তিসকল হ'ল— আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা আৰু গুণাভিৰাম বৰুৱা।

অসমতকৈ প্ৰায় এক শতিকা আগতে বঙ্গদেশত পাশ্চাত্য শিক্ষা-সংস্কৃতিৰ সংস্পৰ্শলৈ অহা শ্ৰেণীটোৰ মাজতো এনে এটা সামাজিক-সাংস্কৃতিক জাতীয় চেতনাবোধ জাগি উঠিছিল। বঙ্গদেশৰ এই শিক্ষিত চামক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে ৰাজা ৰামমোহন ৰায় আৰু ঈশ্বৰ চন্দ্ৰ বিদ্যাসাগৰে।

ৰামমোহন ৰায়ৰ সময়ত ভাৰতীয় সমাজখন

অন্ধ আৰু কুসংস্কাৰপূৰ্ণ আছিল। ৰক্ষণশীল হিন্দু পৰিয়ালত জন্ম গ্ৰহণ কৰা ৰাজা ৰামমোহন ৰায়ৱে সেই সময়ত প্ৰচলিত 'সতীদাহ' প্ৰথাৰ বিৰুদ্ধে সমাজত এক সংগবদ্ধ আন্দোলন গঢ়ি তুলি তাৰ নিৰাময়ৰ প্ৰচেষ্টা হাতত লয়। তেওঁৰ অকাটা যুক্তি সমৰ্থন কৰি সেইসময়ৰ ভাৰতৰ গবৰ্ণৰ জেনেৰেল লৰ্ড উইলিয়াম বেণ্টিঙ্কে ১৮২৯ খ্ৰীষ্টাব্দৰ নবেম্বৰ মাহত 'সতীদাহ' প্ৰথা অহিনমতে নিষিদ্ধ কৰে। এওঁ সতীদাহ প্ৰথাৰ উপৰিও বিধৱা বিবাহৰ প্ৰচলন, বহু বিবাহ আৰু কন্যা বিবাহ বন্ধ কৰাৰ বাবেও দাবী উত্থাপন কৰিছিল।

ৰামমোহন ৰায়ৰ ব্যক্তিগত তথা সামূহিক প্ৰচেষ্টাৰ ফলত ৰক্ষণশীল হিন্দু সমাজৰ আমূল সংস্কাৰ সাধনৰ ক্ষেত্ৰত এক অনুকূল পৰিবেশ সৃষ্টি হৈছিল। ফলস্বৰূপে ৰামমোহন ৰায়ৰ পৰা বিদ্যাসাগৰৰ সময়লৈকে বঙ্গীয় সমাজত এক প্ৰবল সংস্কাৰ আন্দোলনে গঢ় লৈ উঠিছিল। ৰামমোহনৰ দৰে বিদ্যাসাগৰেও বিশ্বাস কৰিছিল যে ধৰ্মীয় বিশ্বাস বা ধৰ্মগত বিচাৰ বুদ্ধিয়েই হিন্দু সমাজত চলি থকা কু-সংস্কাৰৰ প্ৰধান কাৰণ। যুক্তি আৰু মানবীয় আদৰ্শ বা লক্ষ্যৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত শিক্ষাইহে সমাজত চলি থকা অন্ধবিশ্বাসৰ ভেটি শিথিল কৰিব পাৰিব বুলি ধাৰণা কৰিছিল। সেয়ে তেওঁ আধুনিক শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ প্ৰৱৰ্তনত অধিক গুৰুত্ব দিছিল।

বিদ্যাসাগৰৰ সময়ত বঙ্গদেশত বিধৱাৰ সমস্যাটো সমাজত প্ৰধান জ্বলন্ত সমস্যা হিচাপে দেখা দিছিল। এই সমস্যাটো সমাধান কৰিবলৈ তেওঁ যুক্তিপূৰ্ণ চিন্তা, সুপৰিকল্পিত কৰ্ম-পদ্ধতি, ব্যক্তিগত আৰু সামূহিক প্ৰচেষ্টা আদিৰ সহায়ত আগবাঢ়িছিল আৰু এইদৰে তাত এক তীব্ৰ সংস্কাৰ আন্দোলন গঢ় লৈ উঠিছিল। বিদ্যাসাগৰে বিধৱাৰ পুনৰ বিবাহ হোৱাৰ সপক্ষে যুক্তি দি নানান প্ৰবন্ধ প্ৰতি বচনা কৰিছিল। তাৰ ভিতৰত 'বিধৱা বিবাহ প্ৰচলিত হওঁয় উচিত কিম্বা এতদ্বিষয়ক প্ৰস্তাৱ' নামৰ পুস্তিকাখন উল্লেখযোগ্য। এই ক্ষেত্ৰত ৰামমোহন ৰায়ৰ দৰে বিদ্যাসাগৰেও ৰক্ষণশীল হিন্দু সমাজখনৰ পৰা বহুতো বাধা পাবলগীয়া হৈছিল। তথাপিও অশেষ চেষ্টা আৰু কষ্টৰ ফলত ১৮৫৫ খ্ৰীষ্টাব্দৰ ১৬ জুলাইত 'বিধৱা বিবাহ' অহিন গৃহীত হয়।

সংস্কাৰমুখী চিন্তা-চৰ্চাৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ কলিকতাত থকা কালছোৱাত গুণাভিৰাম বৰুৱাই বিদ্যাসাগৰৰ প্ৰবৰ্তিত 'বিধৱা বিবাহ' আন্দোলনৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হৈছিল আৰু তাৰ ফলশ্ৰুতিকৰূপে ১৮৬৫ খ্ৰীষ্টাব্দৰ শেষভাগত কলিকতাত অনুষ্ঠিত দুখন বিধৱা বিবাহৰ বিৱৰণ দি 'অৰুণোদই'ত (১ জানুৱাৰী, ১৮৫৭) লিখিছিলঃ 'হে সম্পাদক চাহব, আমি সৰ্বতিকালে বিধৱা বিবাহ যে ভাল, এনে কিৰ্তন কৰি থাকোঁ। যোৱা ৰাতিৰ পৰা আমাৰ ভাৰত বৰিষত এক নতুন অন্ধ অৰ্থাৎ সঁক চলিব পাই। ... এই সঁকৰ নাম বিধৱা বিবাহ'।

গুণাভিৰাম বৰুৱাইও ৰামমোহন, বিদ্যাসাগৰৰ দৰে তথা কথিত অসমীয়া সমাজত প্ৰচলিত কু-প্ৰথাবোৰৰ সংস্কাৰ সাধন কৰি সমাজখনক সংস্কাৰমুক্ত কৰিবলৈ বিচাৰিছিল। অসমৰ বৰ্ণহিন্দু অৰ্থাৎ উচ্চ বৰ্ণৰ ব্ৰাহ্মণ সম্প্ৰদায়ৰ

মাজত প্ৰচলিত 'বাল বিধৱা'ৰ সমস্যাই সেই কালছোৱাত এক প্ৰবলৰূপ ধাৰণ কৰিছিল। আনহাতে অসমতকৈও ওচৰ-চুবুৰীয়া বঙ্গদেশত ই এক জ্বলন্ত সমস্যা হৈ পৰিছিল। গুণাভিৰাম পাশ্চাত্য শিক্ষা-সংস্কৃতিৰ দ্বাৰা উদ্বুদ্ধ আৰু অনুপ্ৰাণিত হৈ একেশ্বৰবাদ আৰু উদাৰ নৈতিক ব্ৰাহ্ম ধৰ্মৰ প্ৰতি আসক্ত হৈছিল। বিদ্যাসাগৰ প্ৰবৰ্তিত বিধৱা বিবাহ আন্দোলনৰ প্ৰভাৱেৰে প্ৰভাৱান্বিত হৈ তেওঁ বাল বিধৱাৰ সমস্যা সমাধানৰ বাবে গুৰুত্ব দিয়ে। বিদ্যাসাগৰে আয়োজন কৰা প্ৰথম বিধৱা বিবাহখনতো তেওঁ উপস্থিত আছিল আৰু তেতিয়াৰ বিবাহখনতো তেওঁ উপস্থিত আছিল আৰু তেতিয়াৰ বিবাহই এই বিধৱা বিবাহৰ পক্ষে সমৰ্থন আগবঢ়াই আহিছিল। গুণাভিৰামে বিধৱাৰ দুখ, নিৰ্যাতন, নিপীড়ন আৰু লগতে হোৱা ব্যতিচাৰ আদিৰ পৰা সমাজক ৰক্ষা কৰিবলৈ হ'লে বিধৱাৰ পুনৰ বিবাহ যে নিতান্তই প্ৰয়োজনীয় আৰু অপৰিহাৰ্য্যও সেই কথা স্পষ্টকৈ দেখুৱাব বিচাৰিছিল। এই উদ্দেশ্যে আগত ৰাখিয়েই তেওঁ ১৮৫৭ খ্ৰীষ্টাব্দত বিধৱা বিবাহৰ সমৰ্থনত 'ৰাম নৱমী' নাটকখন লিখি উলিয়ায়। নাটকখন জৰিয়তে বৰুৱাদেৱে ক'ব যুক্তিছে যে দেশত যদি বিধৱাৰ পুনৰ বিবাহ অহিন প্ৰচলিত হয় তেনেহ'লে লগ হ'ৱাৰ দৰে ব্যতিচাৰ, পতিতা আদি নাথাকিব। সেয়ে বিদ্যাসাগৰৰ দৰে বৰুৱাদেৱেও সমাজ-সংস্কাৰকামী মনোভাৱ লৈ সমাজৰ পৰা অন্ধ কু-সংস্কাৰবোৰ আঁতৰাবলৈ হেঁদাং স্বৰূপ কাপলৈ ওলাই আহিল। এই ক্ষেত্ৰত তেওঁ অকল উপদেশ দিয়েই ক্ষান্ত থকা নাই, বৰং প্ৰথমা পত্নীৰ মৃত্যুৰ পিছত বিধৱা বিবাহ কৰাই আৰ্হিও দেখুৱাই থৈ গ'ল।

বিদ্যাসাগৰৰ দৰে গুণাভিৰামেও বিধৱা বিবাহৰ সপক্ষে যুক্তি দিবলৈ যাওঁতে কিছু কিছু ক্ষেত্ৰত শাস্ত্ৰ নিৰ্ভৰশীল আৰু কেতিয়াবা যুক্তি

নির্ভৰশীল হোৱা দেখা যায়। 'ৰাম নৱমী' নাটৰ এঠাইত নায়িকা নৱমীয়ে যুক্তিপূৰ্ণভাৱে বিধবা বিবাহৰ ক্ষেত্ৰত মন্তব্য দিছে— '... আৰু তিবোতাই যে এবাৰ স্বামী মৰিলে বিয়া কৰাব নেপায় পুৰুষেনো কিয় আকৌ পায়।'° আনহাতে মৃত্যুৰ আগমুহূৰ্ত্তত নৱমীয়ে নিজৰ কৃতকৰ্মৰ ন্যায্যতা আৰু বৈধতা প্ৰমাণৰ ক্ষেত্ৰত শাস্ত্ৰৰ দোহাই দি কৈছে— 'শাস্ত্ৰতো বিশেষ বিধি আছে, এনে অবস্থাত আমাৰ স্বামী ল'ব পাই। তথাপি যে এনে হৈছে ই কেনে দাৰুণ দেশাচাৰ।'° তদুপৰি নায়ক ৰামচন্দ্ৰৰ মুখেৰেও গুণাভিৰামে বিধবা বিবাহৰ সপক্ষে শাস্ত্ৰ নিৰ্ভৰ যুক্তি আগবঢ়াইছে— '.... বিধবা বিবাহৰ মত বহু কালৰ পৰাই আছে। পৰাশৰ মুনিৰ বচন আছে।'° শাস্ত্ৰত বিধবা বিবাহৰ উল্লেখ থাকিলেও 'দেশাচাৰ নাই' বোলা ৰামচন্দ্ৰৰ বন্ধু কামদেৱৰ উক্তিৰ বিপৰীতে যুক্তি সহকাৰে ৰামচন্দ্ৰই উত্তৰ দিছে— 'দেশাচাৰ সদায় একেদৰে নাথাকে, ই লৰচৰ হৈ থাকে। বহুদিনৰ মূৰতহে গম পোৱা যায়। সেয়ে বিধৱাবিলাকে মনে মনে কুকৰ্ম কৰাতকৈ যদি কোনো পুৰুষৰ প্ৰকাশ্যে পাণিগ্ৰহণ কৰে তেনেহ'লে সমাজত ব্যাভিচাৰ নাথাকিব আৰু এই ক্ষেত্ৰত কোনো পাপো নহয়।'° ৰামচন্দ্ৰৰ এই উক্তিৰ মাজেৰে গুণাভিৰামৰ সংস্কাৰকাৰক মনোভাবৰ উমান পোৱা যায়।

নাট্যকাৰ বৰুৱাদেৱে 'ৰাম নৱমী' নাটকখন এটা বিশেষ উদ্দেশ্য সাধনৰ বাবে যে ৰচনা কৰিছে, নাটকখনৰ পঞ্চম অংকৰ শেষ দৃশ্যত পোৱা ৰক্ষণশীল সমাজৰ প্ৰতিনিধি স্বৰূপ ব্ৰাহ্মণ মহাজনৰ কথাখিনিৰ পৰা এই কথা স্পষ্টভাৱে বুজিব পাৰি। নৱমী, নৱমীৰ সখীয়েক জয়ন্তী আৰু ৰামচন্দ্ৰৰ মৃত্যুৰ কাৰণ যে মহাজন নিজে, সেইকথা নিশা দেখা সপোন এটাৰ পৰা গম পাইছে আৰু তেতিয়াই

গোসাঁই মহাজনে নিজকে সিহঁতৰ মৃত্যুৰ বাবে দায়ী বুলি ধৰি লৈছে। সমাজৰ অপ্ৰয়োজনীয় নীতি নিয়মক খামুচি ধৰি থকা মহাজনে সপোনত দেখা চুটি চাপৰ, বঙালী-বামুণজনৰ পৰা নৱমীৰ প্ৰতিভ্ৰতা, ৰামচন্দ্ৰ যে তাইৰ ধৰ্মীয় স্বামী আৰু তাই যে কোনো পাপ কৰা নাই, সেই কথা জনাৰ লগে লগে আচম্বিতে তেওঁৰ মনৰ পৰিৱৰ্তন ঘটিব। মহাজনে উপলব্ধি কৰিলে— 'এতিয়াহে জানিলো নৱমী সতী সাধ্বী? ময় কি কৰ্ম কৰিলো। ময়েই ইহঁতৰ বধৰ ভাগী হ'লো। প্ৰভো। মোক দোষ নধৰিবা। যেনে দেশাচাৰ তেনে কৰিছে আৰু (আৰু) নৱমীৰ দৰে প্ৰতিভ্ৰতা হ'লে হানি নাই। অহিন হলেহে বিধবা সধৱা এটাইৰে দোষ।'°

গতিকে দেখা যায় এটা সাধাৰণ সপোনৰ জৰিয়তে কোটিকলীয়া নিয়মক খামুচি ধৰি থকা বৰ্ণ হিন্দু ব্ৰাহ্মণৰ প্ৰতীক স্বৰূপ মহাজনে প্ৰকাৰণে বিধবা বিবাহকে সমৰ্থন দিছে।

তদুপৰি 'অৰুণোদয়'ত প্ৰকাশিত 'বিবাহৰ সময়ত যিসকল নিয়ম প্ৰতিপালন কৰা কৰ্তব্য তাৰ কথা' (৮.১২), 'Works on the marriage of Hindu widow' (১০.১১), 'বিধৱাৰ বিবাহ' (১১.১, ১১.৯, ১২.৫, ১২.১১, ১৩.৩), 'দুৰ্জনি বিধৱা চোআলিৰ বিবাহ হোআৰ কথা' (১২.১) আদিত বিধৱা বিবাহৰ সপক্ষে আৰু প্ৰয়োজনীয়তাৰ বিষয়ে মতামত আগবঢ়াইছে। 'বিবাহৰ সময়ত যিসকল নিয়ম প্ৰতিপালন কৰা কৰ্তব্য তাৰ কথা' নামৰ প্ৰবন্ধটিত সমাজত প্ৰচলিত বহু বিবাহ আৰু বাল্য বিবাহৰ অপকাৰিতাৰ বিষয়ে স্পষ্টভাৱে ব্যক্ত কৰিছে। বাল্য বিবাহৰ প্ৰসঙ্গত তেওঁ এইদৰে কৈছে— '৫০ বছৰিয়া বুৰাই সৈতে জদি ১৫ বছৰিয়া চোআলিৰ বিয়া হই, তেন্তে সিহঁতৰ মাজত প্ৰতি কেতিয়াও নহই। বিচাৰি চোআ, জাবে সেতে

সমান ভাৱে আৰু প্ৰতিভে আচৰণ কৰিব লাগে, জদি পিতামহৰ বয়সিয়া হই তেন্তে কি ৰূপে পতি পত্নীৰ ভাও থাকিল।'° উল্লিখিত প্ৰবন্ধবোৰৰ জৰিয়তে গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ সংস্কাৰকাৰী চিন্তাধাৰাৰ কথা জ্ঞানিব পাৰি।

দৰাচলতে বঙ্গদেশৰ দৰে অসমত বিধৱাৰ সমস্যাটো সিমান জলন্ত সমস্যাকপে দেখা দিয়া নাছিল। কাৰণ অসমত বিশেষকৈ ব্ৰাহ্মণসকলৰ মাজতহে বিধৱা বিবাহৰ প্ৰচলন নাছিল। অন্যান্য জাতিৰ মাজত ইয়াৰ প্ৰচলন থকাৰ কথা বিভিন্ন পুথিত পোৱা যায়। বৰুৱাই স্বৰচিত 'আসাম বুৰঞ্জী'ত এই বিষয়ে কৈছে— 'ব্ৰাহ্মণৰ মাজতহে বিধৱা বিবাহ অপ্ৰচলিত। সাধাৰণতঃ বিধৱা বিবাহ ব্ৰাহ্মণ ভিন্ন সকলো জাতিতে প্ৰচলিত আছে।'° 'ৰাম নৱমী' নাটকৰো চতুৰ্থ অংকৰ তৃতীয় দৰ্শনত ৰামচন্দ্ৰই ৰক্ষণশীল বন্ধু কামদেৱক বিধৱা বিবাহৰ সপক্ষে যুক্তি দি কৈছে— 'আমাৰ দেশৰ বামুণৰ মাজতহে নাই। অপৰ জাতিত এই নিয়ম আছে আৰু পৃথীবিৰ (পৃথীবিৰ) অধিকাংশ জাতিৰ মাজত এই নিয়ম আছে। তাহাতবনো কি হানি হইছে।'° সংস্কাৰক হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ৰচনাতো হিন্দু সমাজৰ নিম্নস্তৰৰ মাজত বিধৱা বিবাহৰ প্ৰচলন থকাৰ কথা পোৱা যায়।'°

বৰুৱাদেৱে 'আসাম বুৰঞ্জী'ত অসমীয়া সমাজত কানি বৰবিহৰ প্ৰচলনৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। কানি অসমীয়া মানুহৰ অতি প্ৰিয় বস্তু। ইয়াৰ ব্যবহাৰ আহোম ৰজা লক্ষ্মী সিংহৰ ৰাজত্ব কালৰ

পৰাই আৰম্ভ হয়। ল'ৰা-গুঢ়া আনকি ছোৱালী আৰু তিবোতা আদিয়েও ইয়াক নোখোৱাকৈ ধৰা নাছিল। প্ৰথম অবস্থাত কানি ৰোগ নিৰাময়ৰ প্ৰতিষেধক হিচাপে ব্যবহাৰ হৈছিল, কিন্তু পিছত ইয়াৰ ৰাগি বহি যোৱাত মানুহে তাক এৰি নোৱাৰা হৈ পৰিছিল। সেই সময়ত কানীয়াক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ 'কানীয়া সেৱা' পাতি ভোজ-ভাত খুওৱাৰো দস্তৰ আছিল।'° ফলস্বৰূপে অসমীয়া মানুহ কানিৰ প্ৰভাৱত সোৰোপা, এলেছৰা আৰু কমহীন হৈ পৰাত অৰ্থনৈতিক দিশত অৱনতি ঘটিছিল। বৰুৱাদেৱৰ লগতে সমসাময়িক সংস্কাৰক হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাদেৱেও অসমীয়া সমাজ কানি আসক্ত হৈ কৰ্ম বিমুখ আৰু এলেছৰা হোৱাৰ কথা 'কানীয়া কীৰ্তন' নামৰ পুথিত ব্যঙ্গাত্মকভাৱে বৰ্ণনা কৰি গৈছে। একেদৰে গুণাভিৰাম বৰুৱাইও তেওঁৰ 'কটিন শব্দৰ বহুস ব্যাখ্যা' (পৃ. ১৭) গ্ৰন্থত কানিৰ কুপ্ৰভাৱৰ কথা ব্যঙ্গাত্মকভাৱে প্ৰকাশ কৰিছে।

গুণাভিৰাম বৰুৱাই যি সংস্কাৰকাৰী মনোভাৱেৰে 'ৰাম নৱমী' আৰু অন্যান্য প্ৰবন্ধ পাতি ৰচনা কৰিছিল তাৰ মনোভাৱ আবেদন আৰু সামাজিক প্ৰয়োজনীয়তা আজিও শেষ হৈ যোৱা নাই। কিয়নো যি বৈধতা সমস্যা, ৰু বিবাহ আদিক কেন্দ্ৰ কৰি তেওঁৰ সাহিত্যৰাশি ৰচিত হৈছে তাৰ কবাল প্ৰাসৰ পৰা হিন্দু সমাজ বিশেষকৈ ব্ৰাহ্মণ সমাজ আজিও মুক্ত হ'ব পৰা নাই। সেয়েহে এই ক্ষেত্ৰত সমাজ সংস্কাৰক হিচাপে গুণাভিৰাম বৰুৱা অসমৰ সমাজ জীৱনৰ বাবে সদায় স্মৰণীয় হৈ ৰ'ব।

পাদটীকা :

- ১। ললিত কুমাৰ বৰুৱা, ৰামমোহন ৰায় আৰু বিদ্যাসাগৰ, পৃ. ২৩
- ২। মিলন দত্ত, বিদ্যাসাগৰ ৰচনা সংগ্ৰহ (সম্পূৰ্ণ), পৃ. ৩৩

- ৩। প্রসেনজিৎ চৌধুরী, বাম নবমী, পৃ. ২১
- ৪। উক্ত গ্রন্থ, পৃ. ৫৫
- ৫। উক্ত গ্রন্থ, পৃ. ৪৩
- ৬। উক্ত গ্রন্থ, পৃ. ৪৩
- ৭। উক্ত গ্রন্থ, পৃ. ৬৪
- ৮। মহেশ্বৰ নেওগ (সম্পা), অৰুণোদই, পৃ. ১০৬৬
- ৯। গুণাভিবাম বৰুৱা, আসাম বুৰঞ্জী, পৃ. ১৯৯
- ১০। প্রসেনজিৎ চৌধুরী, পূৰ্বোক্ত গ্রন্থ, পৃ. ৪৪
- ১১। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা, Notes on the Marriage System of the Peoples of Assam, P. 45
- ১২। গুণাভিবাম বৰুৱা, পূৰ্বোক্ত গ্রন্থ, পৃ. ২৩

সহায়ক গ্রন্থ :

- ১। ঘোষ, অজিত কুমাৰ : বামমোহন বচনাৱলী (প্ৰ. সম্পা), প্ৰথম প্ৰকাশ, ১৯৭৩
- ২। চৌধুৰী, প্ৰসেনজিৎ (সম্পা) : বাম নবমী, চেতনা প্ৰকাশ, ১৯৮৯
- ৩। চট্টোপধ্যায়, নগেন্দ্ৰ নাথ : মহাত্মা ৰাজা বামমোহন বায়েৰ জীৱন চৰিত, ৫ম সংস্কৰণ, ১৯২৮
- ৪। দত্ত, মিলন (সম্পা) : বিদ্যাসাগৰ ৰচনা সংগ্ৰহ, ইউনিভাৰচেল বুক ডিপো, কলিকতা
- ৫। বৰুৱা, ললিত কুমাৰ : বামমোহন আৰু বিদ্যাসাগৰ, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ
- ৬। বৰুৱা, গুণাভিবাম : আসাম বুৰঞ্জী, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ
- ৭। বৰুৱা, গুণাভিবাম : কঠিন শব্দৰ ৰহস্য ব্যাখ্যা (জ্ঞানদাভিবাম বৰুৱাৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত)
- ৮। বৰুৱা, হেমচন্দ্ৰ : Notes on the Marriage System of the Peoples of Assam, গুৱাহাটী, ১৯৮৪

আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ তিনিগৰাকী পথিকৃত প্ৰগতিশীল কবি : এক চমু আলোচনা

ডঃ প্ৰসন্ন কুমাৰ নাথ
সহযোগী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ

কোনো এটা জাতিৰ জাতীয় সাহিত্যলৈ নতুন মতবাদৰ আগমন সেই জাতিৰ সমাজ জীৱনক তথা জাতিটোৰ বৌদ্ধিক আৰু সামাজিক পটভূমিক সম্পূৰ্ণৰূপে বাদ দি গঢ় লোৱা সম্ভৱ নহয়। বিশেষকৈ সমাজ জীৱনত প্ৰথমে সেই মতবাদৰ কিছু চৰ্চা হোৱা পৰিলক্ষিত হয়। সাহিত্যত আধুনিকতাৰ কথা আলোচনা কৰিলেও এই দৃষ্টিভঙ্গী আমাৰ মনলৈ আহে। ঊনবিংশ শতিকাৰ শেষ আৰু বিংশ শতিকাৰ প্ৰাৰম্ভতে সমগ্ৰ ইউৰোপত গঢ় লৈ উঠা আধুনিক জীৱন চৰ্চাৰ বিভিন্ন বৈশিষ্ট্যই সাহিত্য জীৱনলৈ সম্প্ৰসাৰিত হয়। এনেদৰেই ইউৰোপীয় সাহিত্যত আধুনিকতাৰ প্ৰদৰ্শ ঘটিছিল। ইউৰোপীয় সমাজ জীৱন বিশেষকৈ ফ্ৰান্স, ইংলেণ্ড, জাৰ্মান আদি দেশত যিবোৰ ঘটনা পৰিঘটনা, সামাজিক পাৰিপাৰ্শ্বিকতা সংঘটিত হৈ এক বাদ (ism)-ৰ সৃষ্টি হৈছিল ভাৰতত সেই এক বাদ (ism)-ৰ সৃষ্টি হৈছিল নগৈছিল। পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ বিশেষ প্ৰচলন দেখা নগৈছিল। বিশেষকৈ সেই ইউৰোপীয় দেশবোৰত উদ্যোগৰ ব্যাপক প্ৰসাৰ, বিভিন্ন দাৰ্শনিক চিন্তা-চেতনাৰ উন্মেষ, বৈজ্ঞানিক চিন্তা-চৰ্চাৰ অভূতপূৰ্ব বিকাশ, মনোবৈজ্ঞানিক দৃষ্টিভঙ্গী, কু-সংস্কাৰ, অন্ধবিশ্বাসক দুৰ্বলৈ খেদি পঠোৱা আদি নতুন দৃষ্টিভঙ্গীয়ে ইউৰোপীয় সমাজ জীৱনৰ পৰা সাহিত্যিক জীৱনলৈ গতি কৰিছিল। লগে লগে দ্ৰুত নগৰীকৰণে, যুদ্ধৰ

সৰ্বপ্ৰাসী মূৰ্তি, অতি ব্যক্তিকেন্দ্ৰিকতা আদিয়ে আধুনিক জীৱনলৈ আনি দিছিল এক নিঃসঙ্গতাৰোধ। এনে নিঃসঙ্গতাৰোধত জন্ম হৈছিল সাহিত্যিক ভাবনা। ধোৰতে চাবলৈ গ'লে ইউৰোপীয় আধুনিক সাহিত্যৰ আধাৰ আছিল এই সমলসমূহ। কিন্তু ভাৰতীয় তথা অসমীয়া সমাজ জীৱনত এই পটভূমি বিশেষভাৱে গা কৰি নুঠিল যদিও দুই-এক উপাদানে অসমীয়া সাহিত্যলৈ আধুনিকতাৰ আমদানি ঘটালে। এনে এক পৰিপ্ৰেক্ষিতত অসমীয়া সাহিত্যলৈ বিশেষকৈ কবিতালৈ আধুনিকতাৰ আগমন ঘটিল। অসমীয়া কবিতাৰ পূৰ্বৰ বিষয়বস্তু, অঙ্গসজ্জা আদিক পৰিত্যাগ কৰি বাস্তববাদী দৃষ্টিভঙ্গীক সন্মুখত ৰাখি অসমীয়া কবিতা ৰচনাৰ ক্ষেত্ৰত যি কেইগৰাকী অসমীয়া কবিয়ে বিশেষ তৎপৰতা গ্ৰহণ কৰিছিল তেওঁলোকৰ ভিতৰত অমুলা বৰুৱা, ভৱানন্দ দত্ত আৰু ধীৰেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ দত্তৰ নাম বিশেষভাৱে প্ৰাধান্যযোগ্য। অৱশ্যে এই ক্ষেত্ৰত বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰিবলগীয়া আন এটা কথা হৈছে 'জয়ন্তী' আলোচনীৰ প্ৰকাশ। ৰঘুনাথ চৌধুৰীৰ সম্পাদনাত পোনপ্ৰথমে ১৯৩৮ চনৰ ২ জানুৱাৰীৰ পৰা প্ৰকাশ পোৱা 'জয়ন্তী'য়ে ১৯৪২ চনৰ অক্টোবৰত বন্ধ হৈ যায় যদিও ১৯৪৩ চনৰ নৱেম্বৰ মাহৰ পৰা জয়ন্তীয়ে নতুন ৰূপত আত্মপ্ৰকাশ কৰে। 'জয়ন্তী'ৰ

নতুন কপটো হ'ল বচুনাথ চৌধাৰীৰ সম্পাদনাত
প্রকাশিত জাতীয়তাবাদী দৃষ্টিভঙ্গীৰ পৰিবৰ্তে
প্রগতিশীল সমাজতাত্ত্বিক দৃষ্টিভঙ্গীৰে সজাই তোলা
'জয়ন্তী'। এই নতুন 'জয়ন্তী'ৰ সম্পাদকছয় কমল
নাৰায়ণ দেৱ আৰু চক্ৰেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য আছিল মাৰ্শ্বীয়
দৃষ্টিভঙ্গীৰে গঢ় লোৱা প্রগতিবাদী দৃষ্টিভঙ্গীৰ লোক।
নতুন প্রগতিশীল জয়ন্তীক প্রগতিশীল কাব্য
সাহিত্যৰে সমৃদ্ধ কৰা কবি সাহিত্যিক সকলৰ
ভিতৰত ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা অমূল্য বৰুৱা,
ভৱানন্দ দত্ত, বীৰেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ দত্তৰ উপৰিও হেম বৰুৱা,
কেশৱ মহন্ত, বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য, উগ্ৰ কটকী
(অনন্দেশ্বৰ শৰ্মাৰ ছদ্মনাম), অজিত বৰুৱা, জয়ন্তীৰ
সম্পাদকছয় আদি উল্লেখযোগ্য। নতুন প্রগতিশীল
জয়ন্তীৰ প্ৰথম সংখ্যাত (১৯৪৩ চন, নৱেম্বৰ
সংখ্যা) বিশিষ্ট মাৰ্শ্ববাদী বুদ্ধিজীৱী কবি ভৱানন্দ
দত্তই 'নচিকেতা' ছদ্মনামত 'ৰাজপথ' নামৰ কবিতা
লিখি আধুনিক প্রগতিশীল কবিতাৰ ক্ষেত্ৰখনিক
যেন উৰ্বৰ কৰি তুলিলে। ভৱানন্দ দত্তৰ 'ৰাজপথ'
নামৰ কবিতা পঢ়ি ৰোমান্টিক কবিতা চৰ্চা কৰা
অমূল্য বৰুৱাৰ অন্তৰত লুকাই থকা বিপ্লৱী,
প্রগতিশীল কবি সত্তাটোৱে হয়তো প্রকাশ বাঢ়ি
বিচাৰিলে। ফলত জয়ন্তীৰ দ্বিতীয় সংখ্যাটিত প্রকাশ
পালে আন এটি প্রগতিশীল আধুনিক কবিতা
'আন্ধাৰৰ হাহাকাৰ'। এইদৰে জয়ন্তীৰ পাতত
'আধুনিক প্রগতিশীল কবিতাই প্রকাশ লাভ কৰিলে।

'আন্ধাৰৰ হাহাকাৰ' নামৰ কবিতাৰ জৰিয়তে
ৰোমান্টিক কবিতাৰ আৱেষ্টনী ভাঙি প্রগতিশীল
কবিতা ৰচনাত আত্মনিয়োগ কৰা কবি অমূল্য
বৰুৱাৰ মৰণোত্তৰভাৱে প্রকাশিত একমাত্র কবিতাৰ
সংকলনটি হৈছে 'অচিনা'। এমুঠিমান কবিতাৰ এই
সংকলনটিৰ মাজতেই কবি অমূল্য বৰুৱাৰ আধুনিক
বাস্তৱবাদী দৃষ্টিভঙ্গীৰ পৰিচয় পৰিস্ফুট হোৱা দেখা

যায়। এক গণমুখী চেতনাৰে উদ্ভুদ্ধ হৈ সাধাৰণ
মানুহৰ জীবন যাত্ৰা পদ্ধতিক তেওঁৰ কাব্য
পৰিক্ৰমাৰ মাজেৰে উদ্ভাষিত কৰা দেখা যায়।
সাধাৰণ মানুহৰ দুখ যন্ত্ৰণাৰ উৎস সম্বন্ধে সম্পূৰ্ণ
সচেতন হৈ সেই জনগণক জাগ্ৰত কৰাৰ সচেতন
মনোভাৱ আৰু সেই সাধাৰণ মানুহক ঐক্যবদ্ধ কৰাৰ
এক দৃঢ়তা তথা ইচ্ছা তেওঁৰ কবিতাৰ সমূহৰ মাজত
বৰ্তমান। বহু ৰোমান্টিক কবিৰ দৰে তেওঁৰ কবিতাত
নিৰাশাবাদৰ সুৰ শুনিবলৈ পোৱা নাযায়। এক প্ৰবল
আশাবাদী দৃষ্টিভঙ্গীয়ে তেওঁৰ কবিতাত এক নতুন
মাত্রা প্ৰদান কৰিছে বুলি ক'ব পাৰি। ব্যক্তিগতভাৱে
অমূল্য বৰুৱা কোনো সাম্যবাদী ৰাজনৈতিক দলৰ
সৈতে জড়িত নহয় যদিও তেওঁৰ কবিতাত এক
ৰাজনৈতিক সচেতনতাৰ সঞ্চেদ পোৱা যায়।
সৰ্বসাধাৰণ মানুহৰ জীবন মুক্তিৰ ক্ষেত্ৰত অকল
তথাকথিত ৰাজনৈতিক স্বাধীনতাই সৰ্বশেষ কথা
যে নহয়, এক অৰ্থনৈতিক মুক্তিৰ প্ৰয়োজন তাক
তেওঁ বাৰুকৈয়ে উপলক্ষি কৰিছিল। সেয়ে তেওঁ
শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ প্ৰসঙ্গ তেওঁৰ কবিতালৈ আনিছিল।
তেওঁ নিজে উপলক্ষি কৰিছিল যে শ্ৰেণী সংগ্ৰামেহে
সমাজ জীবন পোহৰাব পাৰে আৰু তাক তেওঁ
তেওঁৰ কবিতাৰ মাজেৰে দ্ব্যৰ্থহীনভাৱে ব্যক্ত
কৰিছিল। দেশীয় আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ক্ষেত্ৰত দেখা
পোৱা বিভিন্ন ধৰণৰ ঘটনা-পৰিঘটনাসমূহ কবি
অমূল্য বৰুৱা প্ৰমুখ্যে সেই সময়ৰ সচেতন
ব্যক্তিকলে সচেতনতাৰে লক্ষ্য কৰিছিল।
আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনীতিত যুদ্ধৰ বিভীষিকা
সাম্ৰাজ্যবাদৰ ক্ষয়িষ্ণু গতিপ্ৰবাহ, সমাজবাদী চিন্তা-
চেতনাৰ দ্বাৰা বৌদ্ধিক জগতলৈ আহি পৰা
পৰিবৰ্তন তেওঁ লক্ষ্য কৰিছিল। লগে লগে ভাৰতীয়
সমাজ জীবনত চিন্তাধাৰাৰ ক্ষেত্ৰত দুটা ভিন্ন আদৰ্শ
গা কৰি উঠাও তেওঁ প্ৰত্যক্ষ কৰিছিল। এটা হৈছে

গান্ধীজীৰ নেতৃত্বত ধৰ্ম, ঐতিহ্য আদি উপাদান
সামৰি আবেগ জড়িত ৰাজনৈতিক স্বাধীনতাৰ
আন্দোলন। আনটো ৰুচ দেশৰ সমাজতাত্ত্বিক
বিপ্লৱৰ ফলত ধীৰ গতিৰে অথচ শক্তিশালী ৰূপে
ভাৰতৰ বৌদ্ধিক জগতত প্ৰৱেশ কৰা মাৰ্শ্বীয় দৰ্শন।
নিঃসন্দেহে ক'ব পাৰি যে, আধুনিক অসমীয়া
প্রগতিশীল কবিসকল মাৰ্শ্বীয় দৰ্শনৰ দ্বাৰা
বিশেষভাৱে উদ্ভুদ্ধ হৈ বাস্তৱবাদৰ সন্ধান কৰিছিল
কবিতাৰ মাজেৰে। সেয়েহে অমূল্য বৰুৱাই কাশী
হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়ত পঢ়ি থকা অন্তৰঙ্গ বন্ধু পদ্মধৰ
বৰুৱালৈ ১৯৪৩ চনৰ ১৯ আগষ্ট তাৰিখৰ চিঠিত
লিখিছিল — "মোৰ কবিতাৰ ধাৰাটো একেবাৰে
বদলি কৰি দিছে। ৰিয়েলাইজিমৰ সম্পৰ্কত নিজ
মানুহটোক বহুখিনি সামাজিক দৃষ্টিভঙ্গীৰে চাবলৈ
ধৰিছে..."। মুঠতে তেইশ বছৰ জীয়াই থকা অমূল্য
বৰুৱাই সমাজ সংস্কাৰৰ তীৱ্ৰ, তীক্ষ্ণ, আশা, বুকুত
সাৰটি ৰাখি ৰচনা কৰিছিল — বেশ্যা, কুকুৰ, আজি,
আমাৰ বিশ্ব, বিপ্লৱী, আন্ধাৰৰ হাহাকাৰ, ভাৰতীয়
মুক্তি স্তম্ভ আদি উল্লেখযোগ্য কবিতা। মানুহৰ মাজত
থকা অফুৰন্ত শক্তি, আস্থা, বিশ্বাস আদিৰ কথা কবি
বৰুৱাই তেওঁৰ বিপ্লৱী কবিতাত এইদৰে উল্লেখ
কৰিছে —

"আমি যুগ পৰিস্থিতিৰ প্ৰতীক

বস্ত্ৰ আদৰ্শৰ দ্বন্দ্বাঙ্ক

গতি সংগ্ৰাম লিপ্ত বিপ্লৱী।"

একেদৰে এই কবিতাতেই কবিয়ে আন্ধাৰৰ
মাজেৰে কিদৰে প্ৰগাঢ় আশা লৈ বাট বুলিব লাগে
তাকো দেখুৱাইছে—

"আমাৰ আছে মানুহৰ ওপৰত বিশ্বাস

আমাৰ আছে ভৱিষ্যতৰ সুস্থ

ৰঙা সূৰ্যৰ পিনে চকু।" (বিপ্লৱী)

বৰুৱাৰ কবিতাত শ্ৰেণী সংগ্ৰাম কিদৰে

প্রকাশিত হৈছে তাক তেওঁৰ 'বেশ্যা' নামৰ
কবিতাটিৰ মাজেৰে সহজে বুজিব পৰা যায়। দৰিদ্ৰ
নিপেৰিতৰ শ্ৰেণী প্ৰতিনিধি স্বৰূপ বেশ্যাক কবিয়ে
বনুৱাৰ শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ প্ৰতীক হিচাপে বিবেচনা
কৰিছে, সেয়ে তেওঁ লিখিছে—

".....হে যাত্ৰিক যুগৰ যন্ত্ৰণায় বিশ্বপ্ৰিয়া

কোনে কয় তুমি বাৰাঙ্গনা?

তুমিয়ে হৈছা ধনীক সম্প্ৰদায়ৰ বিৰুদ্ধে

বনুৱাৰ শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ

এটা সংকটপূৰ্ণ ষ্টেটোজিক পইন্ট

তুমি কুৰি শতিকাৰ নগ্ন সভাতাৰ

নিৰ্তীক বীৰাঙ্গনা!" (বেশ্যা)

সেয়ে এই ধৰণৰ নতুন বিষয় বস্তু
সংযোগেৰে আধুনিক অসমীয়া কবিতালৈ কবি
অমূল্য বৰুৱাই নতুনৰ অন্য ক্ষেত্ৰত অগ্ৰণী ভূমিকা
গ্ৰহণ কৰিছিল বুলি ক'ব পাৰি।

আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ বিষয়বস্তু আৰু
আংগিকলৈ নতুনৰ অন্য এগৰাকী কবি হ'ল
ভৱানন্দ দত্ত। ছাত্ৰাবস্থাৰ পৰাই বিশেষকৈ
কলিকতাত ১৯৪০-৪২ চনলৈ এম.এ পঢ়ি থকা
সময়ছোৱাত দত্তদেৱে মাৰ্শ্ববাদৰ প্ৰতি বিশেষভাৱে
আকৃষ্ট হৈছিল। ৰাছিয়াৰ মাৰ্শ্ববাদী মুক্তি আন্দোলন
আৰু বংগৰ প্ৰগতিশীল লৈখক গোষ্ঠীৰ দ্বাৰা
বিশেষভাৱে প্ৰভাৱান্বিত হৈ ভৱানন্দ দত্তই তেওঁৰ
চিন্তা-চৰ্চাৰ দ্বাৰা উদ্ভুদ্ধ হৈ তেওঁ দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ
বিভীষিকা তথা ভাৰতীয় সকলৰ স্বাধীনতা
আন্দোলনজনিত হিংসা তথা এক ক্ষয়িষ্ণু আৰু
হতাশগ্ৰস্ত নগৰীয়া জীবন যাত্ৰাক কবিতাৰ মাজেৰে
ফুটাই তুলিছিল। নতুন জয়ন্তীৰ প্ৰথম সংখ্যাত
'নচিকেতা' ছদ্মনামেৰে লিখা 'ৰাজপথ' কবিতাত
সেয়ে দেখা যায় —

ব্ৰেক আউটৰ অন্ধকাৰময় হৈ ৰাজপথ

কত টুক, বাছ, টেক্সি বিজ্ঞা চলে
তোমাৰ উদাৰ বুকুৰ ওপৰেদি।... ..
বিচিত্ৰ তোমাৰ লীলা
দুকাষে তোমাৰ দালানৰ শাৰি
পাঁচ তলাৰ ওপৰত ওনা যায় বেডিঅ'ৰ গান
অগ্নিতত বৰীন্দ্র সংগীত,
অৰু তাৰ তলতেই ফুটপাথত
(ধনা তোমাৰ দয়া)
শুণ্য ভিক্ষাপাত্ৰ লৈ গুই পৰা
মুতপ্ৰায় কংকালৰ শাৰি

এইদৰে 'ৰাজপথ' কবিতাৰ মাজেৰে কবি
দত্তদেৱে সমকালীন অসমীয়া তথা ভাৰতীয়
সমাজৰ শ্ৰেণী বৈষম্যৰ স্বৰূপ দাঙি ধৰিবলৈ চেষ্টা
কৰিছিল। চাবলৈ গ'লে এই 'ৰাজপথ' কবিতা
অসমীয়া আধুনিক কবিতাৰ ইতিহাসত এক মাইলৰ
খুঁটি স্বৰূপ। কোনো কোনো সমালোচকে মন্তব্য
কৰাৰ দৰে অসমীয়া কবিতাৰ ঋতু পৰিবৰ্তনৰ সময়ৰ
অৰ্থাৎ ৰমন্যাসবাদী কবিতাৰ পৰা আধুনিক
কবিতালৈ উত্তৰণ প্ৰথম আৰু উৎকৃষ্ট উদাহৰণ হ'ল
এই 'ৰাজপথ' নামৰ কবিতাটো। কবি দত্তদেৱৰ
কাপৰ পৰা ওলোৱা আৰু দুটি উল্লেখযোগ্য আধুনিক
কবিতা হ'ল 'পূবেকশ' আৰু 'পাউদাৰ'। সেই দুটি
কবিতাৰো আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ সুদূৰ্ঘ
নিৰ্মাণত যথেষ্ট গুৰুত্ব আছে বুলি সমালোচকসকলে
অভিमत ব্যক্ত কৰিছে। তেওঁৰ এটি অন্যতম কবিতা
'পাউদাৰ'ৰ মাজত কবিয়ে জীৱন যুঁজত পৰাভূত
হতভগাৰ জীৱনৰ কৰুণ দিশ এটি উন্মোচিত
কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। পশ্চিমীয়া আধুনিক উদ্যোগ
বিপ্লৱৰ ফলত 'পাউদাৰ'ক প্ৰতীক হিচাপে লৈ এনে
প্ৰসাধন প্ৰস্তুত কৰা, যোগান ধৰাৰ অধিকাৰ শ্ৰমিক
শ্ৰেণীৰ আছে, কিন্তু এই প্ৰসাধন সামগ্ৰী ব্যৱহাৰৰ
অধিকাৰ শ্ৰমিক শ্ৰেণীৰ বা 'মানুহ নামৰ ক্লেদাজ

কীটৰ বাবে' যেন নাই, এনে ধৰণৰ ইঙ্গিত কবিতাটিৰ
মাজত কবিয়ে দাঙি ধৰিছে

সাত সাগৰৰ সিপাৰৰ পৰা তোমাৰ অভিসাৰ
প্ৰসাধনী পাউদাৰ

আহিছা কতনা ধুমুহা বজ্জ চাইকোন আদি ভেদি
বিজয়ী বীৰৰ বেশে।

সমাজ ব্যৱস্থাৰ বলি হোৱা হতভাগীয়া
শ্ৰমিকৰ বুকুৰ তপত তেজ যন্ত্ৰদানৰে শোষণ কৰিলে
কিন্তু তাৰ বিনিময় তেওঁলোকে একো নাপালে -
কঁপালৰ ঘাম মচি শতাব্দীৰ অভিশাপ লৈ
তেওঁলোক জন্মিছে, এনে কথাৰ ইঙ্গিত আকৌ
'পাউদাৰ' কবিতাত পোৱা যায় এইদৰে—

শতাব্দীৰ অভিশাপ লৈ
সমাজ ৰথৰ চকাৰ তলত চেপা খাই গুৰি হোৱা
জীৱন যুঁজত পৰাভূত যত লাঞ্চিত হতভাগ
যন্ত্ৰদানৰে শোষিলে যাৰ বুকুৰ তপত তেজ
কঁপালৰ ঘাম মচি
নিজকে মাৰি ৰচিছে যিবোৰে বিলাসী ধনীৰ সুখ
তোমাৰ প্ৰেম-পৰশৰ কনা
নহয় কদাপি বাঞ্ছিত যিবোৰ

মানুহ নামৰ ক্লেদাজ কীটৰ বাবে (পাউদাৰ)
মহাযুদ্ধৰ ভয়াবহ তাই সমগ্ৰ পৃথিৱীৰ
সচেতন মানুহক ভবাই তোলাৰ দৰে অসমৰ
মানুহকো ভবাই তুলিছিল। মহাযুদ্ধই বধ্যভূমিলৈ
পৰিবৰ্তন কৰা এই বিশ্বত মৃত্যু বিভীষিকা এক
সহজলভ্য কথা হৈ পৰে। ঠিক এনে সময়তেই
বিশ্বৰ আন প্ৰান্তৰ দৰে ভাৰততো সাম্প্ৰদায়িক
সংঘৰ্ষৰ নামতেই হওঁক অথবা স্বাধীনতা যুদ্ধৰ
নামতেই হওঁক লক্ষ লক্ষ মানুহৰ মৃত্যু হয়।
সামাজিক দায়বদ্ধতা স্বীকাৰ কৰা সমাজ সচেতন
কবি ভৱানন্দ দত্তই 'পূবেকশ' শীৰ্ষক কবিতাত এনে
ভয়াবহ চিত্ৰ অংকন কৰিছে এনেদৰে—

শীতৰ কালিমা সনা আজিৰ পৃথিৱী
মৰণৰ হিংস্ৰতাই জীৱনৰ নাড়ী চিঙি
শওণৰ ক্ষুধা আঁতৰায়।

অকল হিংস্ৰতাৰ ভয়াবহ ছবি অৰ্কাই নহয়,
কবিয়ে গভীৰভাৱে বিশ্বাস কৰে, আশা কৰে যে

এদিন পূৰ্জবাদী সমাজ ব্যৱস্থাৰ পতন ঘটি নৱ
সমাজবাদী সমাজ ব্যৱস্থাৰ প্ৰতিষ্ঠা হ'ব। এনে এক
আশাবাদী দৃষ্টিভঙ্গী 'পূবেকশ' কবিতাত এইদৰে
প্ৰকাশিত হৈছে—

অদূৰৰ অনাগত অভিনৱ পূৰ্ব দিগন্তত
দেখা দিব আকাশ ৰঙাই
কালৰ সাগৰ ভেদি
উজ্জ্বলিত ৰঙা সূৰুজৰ
প্ৰথম কিৰণ দীপ্তা তৰুণী উষাৰ
চকিত জীৱন শিখা। (পূবেকশ)

কবি হিচাপে নিচেই কম সংখ্যক কবিতা
ৰচনা কৰা দত্তদেৱে কিন্তু এগৰাকী তীক্ষ্ণধী
সমালোচক হিচাপেহে খ্যাত। ৰবীন্দ্ৰ সাহিত্যৰ
অগাধ পণ্ডিত, দৰ্শনৰ অধ্যাপক দত্তদেৱৰ বহু
মূল্যবান প্ৰবন্ধৰ উপৰিও তেওঁৰ এক উল্লেখযোগ্য
সমালোচনাত্মক আলোচনা হ'ল 'অসমীয়া কবিতাৰ
কাহিনী' শীৰ্ষক গ্ৰন্থখনি। তীক্ষ্ণধী সমালোচক,
বুদ্ধিজীৱী ভৱানন্দ দত্তৰ নাম আধুনিক অসমীয়া
কবিতাৰ ইতিহাসতো কিন্তু সোণসেৰীয়া আখৰেৰে
খোদিত হৈ থাকিব।

আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ আন এগৰাকী
পথিকৃত কবি হ'ল ধীৰেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ দত্ত। মাত্ৰ এমুঠমান
কবিতাৰে অসমীয়া কবিতাৰ জগতখনত নিজক সু-
প্ৰতিষ্ঠিত কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা দত্তদেৱৰ একমাত্ৰ
কবিতাৰ পুথিখন হ'ল 'অভিযান'। অসমৰ
কমিউনিষ্ট আন্দোলনৰ এগৰাকী অক্লান্ত কৰ্মী বিপ্লৱী
ধীৰেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ দত্তৰ ব্যক্তিগত তথা সামাজিক জীৱনৰ

মাৰ্ক্সবাদী আদৰ্শ তেওঁৰ কবিতাৰ মাজতো
স্পষ্টৰূপত প্ৰতিভাত হোৱা দেখা যায়। আৰাহন,
বাঁহী আদি আলোচনীৰ পাতত কবিতা লিখা
দত্তদেৱৰ কবিতা আছিল তেওঁৰ জীৱনৰ আদৰ্শৰ
এক মূৰ্তপ্ৰকাশ স্বৰূপ। কবি ধীৰেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ দত্তৰ বহু
চৰ্চিত জনপ্ৰিয় 'কাঠমিস্ত্ৰীৰ ঘৰ' নামৰ কবিতাটো
কবিগৰাকীৰ কবিতা সংকলন 'অভিযান'ত প্ৰকাশ
হোৱা নাছিল। কবিতাটি প্ৰকাশ হৈছিল ১৯৩৯ চনত
অসম ছাত্ৰ সন্মিলনৰ দৰ্শি মহন্ত সম্পাদিত মুখপত্ৰ
'মিলন'ত। অসমৰ শ্ৰেষ্ঠ দহটা কবিতাৰ ভিতৰত
কবি নৱকান্ত বৰুৱাৰ বিবেচনাত 'কাঠমিস্ত্ৰীৰ ঘৰ'
অন্যতম এটা বুলি কৰা মন্তব্যই কবিতাটিৰ
জনপ্ৰিয়তা তথা ঐতিহাসিক গুৰুত্ব সম্বন্ধে আমাক
এক ইংগিত দিয়ে। আধুনিক অসমীয়া কবিতাই
যিহেতু অলীক কল্পনাৰ বিপৰীতে বাস্তৱ জীৱনৰ
অভিজ্ঞতাৰ পৰা কবিতাৰ সমল সংগ্ৰহ কৰে সেয়ে
'কাঠমিস্ত্ৰীৰ ঘৰ' কবিতাৰ মাজতো ঋণ বাস্তৱৰ এক
কাব্যিক প্ৰকাশ লক্ষ্য কৰা যায়। শ্ৰমকাৰী কাঠমিস্ত্ৰী
জীৱিকাধাৰী মানুহচামো আমাৰ এইখন সমাজতে
বাস কৰে। কবি দত্তদেৱে লক্ষ্য কৰিছে যে শ্ৰমৰ
বিনিময়ত উপযুক্ত মজুৰি নোপোৱা বাবে
তেওঁলোকৰ আৰ্থিক অৱস্থা পুতৌলগ।
স্বাভাৱিকতে তেওঁলোকৰ জীৱন ধাৰণৰ মানো
কিছু পৰিমাণে অনুন্নত। সমাজৰ তথাকথিত উচ্চ
ধনী শ্ৰেণীটোৱে এই শ্ৰমকাৰী সকলৰ শিল্প নৈপুণ্যৰ
স্বাদ লয় কিন্তু এওঁলোকৰ জীৱন ধাৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ
খবৰ নাপায়। জড় কাঠ এটুকুৰাত শিল্পৰ ৰহঘৰা
নিৰ্মাণ কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা কাঠমিস্ত্ৰীৰ জীৱনৰ
এক জীয়া ছবি কবি গৰাকীৰ 'কাঠমিস্ত্ৰীৰ ঘৰ'
কবিতাৰ মাজত সুন্দৰকৈ প্ৰকাশিত হৈছে।
কবিতাটিত প্ৰকাশিত হৈছে শ্ৰমকাৰী জনতাক ধনীক
শ্ৰেণীয়ে কৰা অন্যায়ৰ প্ৰতিবাদকল্পে জনোৱা

বৈশ্বিক আহ্বান— কবিয়ে শ্রমজীবী জনতাক
উৎকৃষ্ট আহ্বান জনাইছে এইদৰে —
উঠা দিল্লী, কঁহাৰ, কমাৰ
আন্ধাৰৰ শেষ অছিল তোমাৰ
লোৱা অধিকাৰ নিজ বাহুৰে
নিজে কৰা কৰ্মৰ কাঠমিহীৰ ঘৰ।

১৯৪০ চনত ৰচিত কবি দত্তদেবৰ 'জয়া
মৰা নাই' শীৰ্ষক কবিতাটিৰ মাজেৰে সামন্তীয়
শাসকৰ অত্যাচাৰ্যত নিপীড়িত নাৰী জয়া
(জয়মতী)ৰ বিদৰে মৃত্যু হৈছিল বৰ্তমান কালতো
অত্যাচাৰী শাসকৰ হাতত নিৰীহ জনতা লাঞ্চিত
হ'বলগীয়া হৈছে। এই কথাকেই কবিয়ে 'জয়া মৰা
নাই' কবিতাত দাঙি ধৰিছে এইদৰে—

জয় সাগৰৰ টোৱে/এতিয়াও বলক লগাই
দৌলত বতাহ লাগি/বিঙিয়াই মাতি মাতি কয়-
পশুকল শেষ হোৱা/স্বহীদৰ খুন নুগুকাই।

সহায়ক গ্ৰন্থ :

অসমীয়া

- ১। কটকী, চন্দ্ৰ : আধুনিক অসমীয়া কবিতা অসম সাহিত্য সভা, প্ৰথম প্ৰকাশ, ১৯৮০
- ২। কলিতা, মহেশ্বৰ : চল্লিছ দশকৰ অসমীয়া কবিতা : এটি সমীক্ষা
- ৩। দত্ত, ভবেন্দ্র : অসমীয়া কবিতাৰ কাহিনী, এল.বি.এছ, গুৱাহাটী, দ্বিতীয় প্ৰকাশ, ১৯৮৮
- ৪। নেওগ, মহেশ্বৰ : সপ্তদশ, সাহিত্য অকাডেমী, নতুন দিল্লী, নৱম প্ৰকাশ, ১৯৮৪
- ৫। বৰা, মহেন্দ্ৰ : নতুন কবিতা, বনলতা, ডিব্ৰুগড়, তৃতীয় প্ৰকাশ, ১৯৮৭

বাংলা

- ৬। ত্ৰিপাঠী, দিল্লী : আধুনিক বাংলা কাব্য পৰিচয়,
দে'জ পাৰলিংশিং, কলিকতা, পঞ্চম প্ৰকাশ, ১৯৯২

আজিও আহিছে সেই ফেচিষ্ট দানৱ
হিটলাৰৰ নৰপণ্ড দল
ৰাছিয়াত আগবাঢ়ি যায়
ভাঙি দিয়ে সোণৰ ফচল।।

আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ প্ৰাৰম্ভতে
এইদৰে এক প্ৰগতিশীল দৃষ্টিভঙ্গীৰে কবিতা ৰচনা
কৰি এইসকল কবিয়ে অসমীয়া কবিতাৰ বিষয়বস্তু,
আংগিক আদিলৈ এক নতুন শৈলীৰ আগমন
ঘটালে। সেয়ে পৰবৰ্তী কালত অনেকগৰাকী কবিৰ
কবিতাত নতুন-নতুন বিষয়বস্তু আৰু আংগিকৰ
পৰীক্ষা-নিৰীক্ষাই তুমুকি মৰা দেখা গ'ল। সহজ
অৰ্থত ক'বলৈ গ'লে অসমীয়া কবিতাৰ ঋতু
পৰিবৰ্তনত এই তিনিগৰাকী কবিৰ কবিতাৰ এক
সুকীয়া গুৰুত্ব আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ
ইতিহাসত সদায়েই ব্যাপকভাৱে চৰ্চিত আৰু
লক্ষণীয় হৈ ৰ'ব।

বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যৰ

ৰাজপথে বিঙিয়ায় উপন্যাসত প্ৰগতিবাদী চিন্তা

মুকুল কুমাৰ চহৰীয়া

সহকাৰী অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ

অৱতৰণিকা :

জাতীয় জীৱনত যেতিয়া কলা আৰু
বিজ্ঞানৰ প্ৰসাৰে মানৱৰ অৰ্থনৈতিক, সামাজিক
আৰু আধ্যাত্মিক মুক্তিৰ পথ প্ৰশস্ত কৰি সমাজ,
ৰাষ্ট্ৰ আৰু বিশ্বৰ সাংস্কৃতিক জীৱনৰ আশ্বাদ ল'বলৈ
প্ৰতিজন ব্যক্তিকে প্ৰেৰণা যোগাব পাৰে; যেতিয়া
সমাজ আৰু ৰাষ্ট্ৰই ব্যক্তিৰ সৃষ্টি প্ৰতিভা মুক্তভাৱে
বিকাশ হোৱাত সহায় কৰে, তেতিয়া সেই ৰাষ্ট্ৰ
প্ৰগতিবাদী বুলি ক'ব পাৰি।^১ জাতিৰ জীৱনী শক্তি
আৰু প্ৰগতিবাদী আদৰ্শ তথা প্ৰগতিশীল সংস্কৃতি
প্ৰবাহিত হৈ জাতীয় জীৱন ধ্বংসৰ পৰা ৰক্ষা কৰে।
ৰাষ্ট্ৰপ্ৰগতিশীল হ'বলৈ হ'লে ৰাজশক্তিয়ে কলাকাৰ
আৰু শাসন যন্ত্ৰক মানৱপ্ৰেমী আদৰ্শত অনুপ্ৰাণিত
কৰিব লাগিব। ৰজা-প্ৰজা আৰু কলাকাৰসকলৰ
সমন্বয়তহে ৰাষ্ট্ৰপ্ৰগতিশীল হৈ থাকিব পাৰে।

যুক্তিবাদী, বৈজ্ঞানিক আৰু সৌন্দৰ্য সাধনাক
যি আদৰ্শই উত্তৰণৰ গতিশীলতাৰ ফালে প্ৰবাহমান
কৰে তেনে চিন্তাধাৰাকে আচলতে প্ৰগতিশীল
আখ্যা দিব পাৰি।^২ ই মানুহৰ বৌদ্ধিকতাৰ বিকাশ

ঘটাই ব্যক্তি আৰু সমাজক উন্নত চেতনাৰ ফালে
লৈ যায়। চলমান শ্ৰেণীদ্বন্দ্ব, শ্ৰেণী সংগ্ৰাম,
আন্দোলন, বিক্ষোভ আৰু জাতীয় সংগ্ৰাম আদিয়ে
প্ৰগতিশীল শিল্পী-সাহিত্যিক আৰু কলাকাৰসকলৰ
সৃষ্টি প্ৰাণ পাই উঠে। বিবেক আৰু উদাৰ
মানৱতাবোধ প্ৰগতিশীল চিন্তাৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্য।
প্ৰগতিশীল চিন্তাই এক বাস্তৱসন্মত বস্তুবাদী
দৃষ্টিভঙ্গীৰে বিৱৰ্তন, প্ৰগতি আৰু বৈশ্বিক উত্তৰণৰ
ফালে মানুহৰ চেতনাক ধাৰিত কৰে।

যি সাহিত্যই মানৱক বৈষয়িক আৰু
পাৰমাৰ্থিক চিন্তাৰ বিষয়ে সজাগ কৰি সুস্থ-স্বল
সমাজ তথা ৰাষ্ট্ৰৰ শক্তি বৃদ্ধিত সহায়ক হ'বলৈ
চেতনা যোগায় সেই সাহিত্যই প্ৰগতিশীল সাহিত্য।
প্ৰগতিশীল সাহিত্য বুলি ক'লে, মূলতঃ লাঞ্চিত,
নিৰ্বাচিত আৰু শোষিত জন সাধাৰণৰ মুক্তি স্বার্থৰ
আদৰ্শত ৰচিত সাহিত্যৰ কথাই ক'ব পাৰি।
নিপীড়িত, শোষিত, লাঞ্চিত, অপমানিত মানুহক
শোষণমুক্ত কৰিবলৈ প্ৰগতিশীল সাহিত্যিকসকলে
আকাংক্ষা কৰা দেখা যায়।

অসমীয়া সাহিত্যত মধ্যযুগৰ পৰাই প্ৰগতিবাদী ভাবধাৰাৰ উন্মেষ ঘটিছে বুলি ক'ব পাৰি। সেইসূত্ৰে প্ৰধানত *আবহন*, *জয়ন্তী*, *পছোৱা* আৰু *ৰামকেন্‌কাকতে* এই ক্ষেত্ৰত বিশেষ অৰিহণা যোগায়। যাৰ প্ৰভাৱ বৰ্তমানলৈকে অব্যাহত ভাবে এই প্ৰবাহ চলি আছে। অসমীয়া সাহিত্য ক্ষেত্ৰত প্ৰগতিশীল চিন্তাধাৰাৰ বহু সাহিত্যিকৰ ভিতৰত আমাৰ আলোচনাত *ৰামধেনু* কাকতৰ পৰা সাহিত্য চৰ্চাত মনোনিবেশ কৰা ঔপন্যাসিক বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যৰ 'ৰাজপথে বিঙিয়ায়' উপন্যাসখনত কেনেদৰে প্ৰগতিবাদী চিন্তাৰ প্ৰতিফলন ঘটিছে তাক আলোকপাত কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

বিষয় গুৰুত্ব :

উপন্যাসত একোখন সমাজৰ পূৰ্ণাংগ স্বৰূপ প্ৰতিফলিত হয়। বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যৰ প্ৰায়বোৰ উপন্যাসতে অসমীয়া সমাজ জীৱনৰ চিত্ৰ প্ৰতিফলিত হৈছে। ভট্টাচাৰ্যৰ 'ৰাজপথে বিঙিয়ায়' উপন্যাসখনত সমাজৰ নিপীড়িত, শোষিত আৰু নিৰ্ব্যক্তি শ্ৰেণীৰ প্ৰগতিৰ হকে মূলত মানৱীয় প্ৰতিবাদ ধ্বনিত হৈছে। উপন্যাসখনত ঔপন্যাসিকগৰাকীৰ প্ৰগতিশীল মানসিকতাৰ দৃষ্টিভঙ্গী বিশ্লেষণ কৰাই প্ৰস্তাবিত অধ্যয়ন কৰ্মৰ গুৰুত্ব আৰু প্ৰাসংগিকতা।

অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যলৈ বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যদেৱে যথেষ্ট অবদান আগবঢ়াইছে। তেখেতৰ উপন্যাসৰাজিক বিভিন্ন দৃষ্টিকোণৰ পৰা ইতিমধ্যে বিচাৰ-বিশ্লেষণ কৰি চোৱা হৈছে যদিও প্ৰস্তাবিত উপন্যাসখনত ঔপন্যাসিকগৰাকীৰ প্ৰগতিবাদী চিন্তাৰ প্ৰতিফলন ঘটিছে সেই দিশটোৰ প্ৰতি বিশেষ গুৰুত্ব প্ৰদান কৰি উপন্যাসখন বিশ্লেষণ

কৰাই প্ৰস্তাবিত অধ্যয়ন কৰ্মৰ ঘাই উদ্দেশ্য।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

প্ৰস্তাবিত বিষয়টি অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত বিশ্লেষণ পদ্ধতি অবলম্বন কৰা হৈছে। সমল আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত ঔপন্যাসিক গৰাকীৰ উপন্যাসখনৰ উপৰিও বিভিন্ন পুথি আৰু আলোচনী আদিৰ সহায় লোৱা হৈছে।

বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য আৰু তেখেতৰ উপন্যাসৰাজি :

'ৰামধেনু' আলোচনী সম্পাদনা কৰি অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যত এই কাকতৰ দ্বাৰা এটি যুগৰ সূচনা কৰা বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যই (১৯২৪-১৯৯৭) অসমীয়া সাহিত্যত এক নতুন ঐতিহ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। সৃষ্টিৰ্মী প্ৰতিভা আৰু সাধনাৰ অপূৰ্ব সমাহাৰ, আধুনিক চিন্তাৰ বাহক, উচ্চ সংস্কৃতি-ভাৱনাৰে দীপ্তিমান ব্যক্তিত্ব, সমাজবাদী চেতনাৰে উদ্বুদ্ধ চিন্তা নায়ক ডঃ বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ উজ্জ্বল নক্ষত্ৰ। তেওঁ আছিল একেধাৰে কবি, ঔপন্যাসিক, গল্পকাৰ, প্ৰাবন্ধিক, অনুবাদক আৰু ৰাজনৈতিক ভাষ্যকাৰ; তদুপৰি এগৰাকী সাংবাদিক। কবি ভট্টাচাৰ্যৰ 'বিষ্ণুৰাভা এতিয়া কিমান ৰাতি' শীৰ্ষক কবিতাই আজিও মানুহৰ সংগ্ৰামীসত্ত্বক আলোড়িত আৰু উদ্বুদ্ধ কৰে।

উপন্যাসৰাজি :

'ৰাজপথে বিঙিয়ায়' (১৯৫৫), 'ইয়াকইংগম' (১৯৬০, সাহিত্য একাডেমী বঁটা), 'আই' (১৯৬০), 'কালৰ হুমুনিয়াহ' (১৯৬২), 'শতঘ্নী' (১৯৬৫), 'নষ্টচন্দ' (১৯৬৮), 'মৃত্যুঞ্জয়' (১৯৭০, জ্ঞানপীঠ বঁটা), 'প্ৰতিপদ' (১৯৭০), 'চিনাকী স্মৃতি' (১৯৭১), 'কবৰ আৰু ফুল' (১৯৭২), 'বল্লৰী' (১৯৭৩), 'ৰঙামেঘ' (১৯৭৬),

'সুনিহুনিৰ পোহৰ' (১৯৭৯), 'ডাইনী' ইত্যাদি উপন্যাসেৰে তেখেতে অসমীয়া সাহিত্য ভাণ্ডাৰ চহকী কৰিছে।

ৰাজপথে বিঙিয়ায় উপন্যাসত প্ৰগতিবাদী চিন্তা:

'ৰাজপথে বিঙিয়ায়' বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যৰ প্ৰথম উপন্যাস। উপন্যাসখন ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক চেতনা সম্পন্ন। উপন্যাসখনত আৰু সোণৱা কাহিনীটো পুৰাৰ পৰা বিয়লিলে ঘটা এটি ঘটনা। উপন্যাসখনৰ নায়ক মোহনে ভাৰতে স্বাধীনতা লাভ কৰা দিনটোত (১৯৪৭ চনৰ ১৫ আগষ্ট) আনৰ লগতে হৰ্ষোম্লাসত আত্মহাৰা হ'বপৰা নাই। বৰং মোহনে সেই দিনটোতে অনুভব কৰিছে যে এই ৰাজনৈতিক স্বাধীনতা মাথোন এমুঠিমান মানুহৰ বাবেহে। মোহনৰ মতে জনতাই স্বাধীনতা পাইছে যদিও জন শাসন পোৱা নাই। প্ৰকৃততে বিসকলে জনসাধাৰণৰ হাতত ক্ষমতা অৰ্পণ কৰিবলৈ ভয় কৰে, সেইসকলে মেজমেলত বহি কেবল দলিল পত্ৰত চহী কৰি ব্ৰিটিছৰ পৰা স্বাধীনতা খুজিহে লৈছে। এই স্বাধীনতাই মাটিৰ ওপৰত সমাজৰ অধিকাৰ দিয়া নাই। খেতিয়কক খেতিৰ অধিকাৰ দিয়া নাই, বনুৱাক আত্ম প্ৰতিষ্ঠাৰ অধিকাৰ দিয়া নাই। খেতিয়ক, বনুৱা, হজুৱাৰ জীয়াই থকাৰ অধিকাৰ দিয়া নাই। কেবল খুজি অনা স্বাধীনতাত জনতাৰ আশাৰ বাণী নাই, বৰং আছে হতাশাৰ হা-হুমুনিয়াহ। এই স্বাধীনতা বহুজনৰ বাবে নহয়, মাথোন কেইজনমান মুষ্টিমেয়ৰ বাবেহে। এই স্বাধীনতা সৰ্ব-সাধাৰণ জনতাৰ নহয়। ই কেবল ধনীৰ, পুঞ্জিপতিৰ, চোৰাং বেপাৰীৰ, মিল-মালিকৰ আৰু জমিদাৰৰ স্বাধীনতা।

মোহনৰ সহানুভূতি, ভাৰ-চিন্তা, দেশৰ হেজাৰ হেজাৰ শোষিত, দলিতৰ বাবেহে; তাৰ স্বাধীনতাৰ আকাংক্ষা দেশত শোষিত, দলিত-

জনতাৰ দৰবাৰ প্ৰতিষ্ঠা। উপন্যাসখনত দেখুওৱা মোহন চৰিত্ৰটিৰ মাজেদি ঔপন্যাসিকে প্ৰগতিবাদী চেতনা দাঙি ধৰিছে।

আনহাতে উপন্যাসখনত দেখুওৱা শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ মাজেদি বিশেষকৈ বনুৱা, শ্ৰমিকসকল আৰু চাহ ফেটুৰীৰ মজদুৰসকলৰ প্ৰতি দেখুওৱা সহানুভূতিৰ মাজেদি ঔপন্যাসিকৰ প্ৰগতিবাদী চিন্তাৰ উন্মেষ অনুমান কৰিব পাৰি। মিলৰ মালিক নন্দন বৰুৱাই তেওঁৰ দুমহলীয়া ঘৰৰ কাষতে তেখেতৰে মাটিত বহা বনুৱাবোৰৰ জুপুৰী ঘৰবোৰ উচ্ছেদ কৰি তাত চাউলৰ কল বহুৱাব খুজিছে। খেদি দিব খোজা বনুৱা কেইজনক পুনৰ সংস্থাপনৰ সমস্যাই জুৰুলা কৰিছে। খাটি খোৱা, বাৰে বাৰে শোষণৰ বলি হোৱা বনুৱাসকলৰ প্ৰতি সহানুভূতি উপন্যাসখনত দেখা পোৱা যায়। বিশেষকৈ মুটিয়া হীৰালাল, বিজ্ঞাৰালা বনুৱাম, মুচী মনু, ধুবী লচমনৰ দৰে লোকসকলৰ প্ৰতি থকা সহানুভূতি। সিহঁতৰ বাসস্থানক লৈ আলাই-অখানি হৈছে। সিহঁতৰ দুদৰ্শা নিৰ্মূলৰ এটি স্থায়ী সমাধান কামনা কৰা হৈছে। মোহনৰ মতে মনু, লচমনহঁতৰ হাড়-ভঙা খাটনিৰ প্ৰকৃত মূল্য সিহঁতে নাপায়। মোহনে ভাবে যেতিয়া মাটি সম্পত্তিৰ অধিকাৰ ব্যক্তিগতৰ পৰা গৈ সমাজৰ হ'ব সেইদিনাহে প্ৰত্যেকেই শ্ৰমৰ উচিত মূল্য পাব আৰু প্ৰত্যেকেই একোটাকৈ ঘৰ পোৱাৰ পথ প্ৰশস্ত হ'ব।

খেতিয়ক, বনুৱাৰ উন্নয়নৰ স্বার্থত মোহনে মুখামস্তীৰ সভাত দিয়া ভাষণত কৈছিল — 'আমোলাৰ বৃটিছ পদ্ধতিৰ শাসন আমাক নালাগে, আমাক লাগে প্ৰকৃত জন শাসন। খেতিয়ক-বনুৱাৰ হাতলৈ শাসন ভাৰ আনিবৰ বাবে আমাক লাগে তেওঁলোকৰ সংগঠন।' মোহনে ভাবে সমাজৰ উন্নতি কৰিবলৈ লাগে জনতাৰ দৰবাৰ, জনতাৰ

চৰকাৰ। লাগে ভাত, কাপোৰ, ঘৰ আৰু সংস্কৃতিৰ অমৰ স্বাধীনতা। ইয়াৰ মাজত প্ৰগতিবাদী চিন্তাৰ প্ৰতিফলন অনুভৱ কৰিব পাৰি। মজদুৰবোৰে মুখ্যমন্ত্ৰীৰ সভালৈ যাওঁতে দিয়া শ্লোগানবোৰৰ মাজত ঔপন্যাসিকৰ প্ৰগতিবাদী দৃষ্টিভঙ্গী ধৰিব পাৰি। মজদুৰবোৰে ধ্বনি কৰিছিল — 'প্ৰকৃত স্বাধীনতা অহা নাই, দেশত শোষণ আৰু অন্যায়ে চলি আছে, বাইজ ভুকীয়া হৈ আছে।... আপোচৰ স্বাধীনতা আমাক নালাগে, লাগে পূৰ্ণ স্বৰাজ।... বৰ্ষান্ত মজদুৰক কাম দিয়ক, মালিকৰ শোষণ বন্ধ কৰক। মালিক বনুৱা দুটা জাত, এটা শোষণক ইটো শোষিত।' বনুৱাবোৰে চাহৰ ব্যৱসায়ীৰ হাতৰ পৰা বাগানবোৰ চৰকাৰৰ হাতলৈ অহাটো কামনা কৰে। তেতিয়া চাহৰ লাভবোৰ চৰকাৰৰ পুঁজিলৈ যাব, গাইণ্টীয়া মানুহৰ হাতলৈ নেযায়। তেতিয়া তাৰ কিছু অংশ সিহঁতক মানুহ কৰাত লগাবলৈ সুবিধা হ'ব। বনুৱাবোৰে নিজৰ দুৰ্দশা আৰু শোষণৰ প্ৰাসত থকা কথাটো উপলব্ধি কৰিব পাৰিছে। মজদুৰ বাচ্চালালে যেন পৃথিৱীত ইউনিয়নৰ বাহিৰে সি অন্য একো নাজানে। হাড়ীখালেও কেতিয়াও সি নিজকে নেহেৰুৱায়। চাহাবে মাতি নি তাক চৰ্দাৰৰ বাব উপযাচি দিছে। সি এই বাব প্ৰত্যাহান কৰিছে। মজদুৰবোৰে তাক মানে। উপন্যাসখনত পোৱা এই বৰ্ণনাবোৰৰ পৰা ঔপন্যাসিকৰ প্ৰগতিবাদী চিন্তাৰ স্বৰূপ উপলব্ধি কৰিব পাৰি।

মোহনে নিজৰ চুবুৰীটোৰ এটি পৰিৱৰ্তন বিচাৰে, তাৰ মতে চুবুৰীয়া জীৱন স্থিতিশীল। ইয়াত কোনোও নতুন ব্যৱস্থাৰ কথা নেভাবে। মেঘঘৰ সদৃশ তাৰ চুবুৰীৰ গাঁওৰ পৰা সি ওলাই আহি দেশ সেৱাত ব্ৰতী হ'ব বিচাৰিছে। সি সমাজখনৰ এটা আমূল পৰিৱৰ্তন বিচাৰিছে। সি জীৱনটোক চুবুৰীৰ মাজত বিচাৰি নাপাই, জনতাৰ মাজত বিচাৰিব খুজিছে।

জীৱন বীমা কোম্পানীৰ কৰ্মী ভোলা কেৰাণীয়ে মোহনক এটি পলিচি খুলিবলৈ পৰামৰ্শ দিওঁতে মোহনে কৈছিল, 'মোৰ ইন্দিয়া'ৰেপ হৈছে সমাজবাদ।' মোহনৰ এই উক্তিৰ মাজত ফুটি উঠিছে প্ৰগতিবাদী চিন্তা। ব্যক্তিগত লাভালাভৰ পৰিৱৰ্তে সমাজৰ সমূহীয়া উন্নয়নৰ চিন্তা ইয়াত দেখা যায়। মোহনে অন্য এদিন কথা প্ৰসংগত ভোলা কেৰাণীক স্বাধীনতা সম্পৰ্কে কথা কওঁতে কৈছিল — 'বুঢ়িছে আমাৰ দেশখনক জৰাসন্ধ ফলদি ফালি থৈ গ'ল। বুঢ়িছ পুঁজি যেনে আছে তেনে ব'ল। শোষণ-শাসন, চাল-চলন সকলো একেই থাকিল। মাথোন পতাকাখন বদলিল। মাত্ৰ কোট পটলুঙৰ ঠাইত চুৰিদাৰ-পায়জামা হ'ল।'— বোলা কথাষাৰে দেশৰ প্ৰগতিৰ বাবে কৰা চিন্তাই ঔপন্যাসিকে দেখুৱাইছে। মোহনে এইটো বুজি পাইছে যে, পুৰুষ-মহিলা বা মালিক বনুৱাৰ সম্পৰ্কত স্বাভাৱিক জটিলতা সদায় থাকিবই। কিন্তু অসমত অন্যায়ে যাতে এই সম্পৰ্ক বিকৃত নকৰে তাক চোৱাহে সিহঁতৰ আঁচল কাম আৰু দায়িত্ব। ই প্ৰগতিবাদী মানসিকতা।

উপন্যাসখনৰ মাজেদি সাহিত্য-সংস্কৃতি আৰু কলাৰ ক্ষেত্ৰখনতো এটি পৰিৱৰ্তন বিচৰা হৈছে। ইয়াতো ঔপন্যাসিকৰ প্ৰগতিবাদীভাৱধাৰা প্ৰকট হৈ উঠিছে। মোহনইতৰ আন্দোলনৰ প্ৰভাৱত এক নতুন ধৰণৰ গান, গল্প, একাঙ্কিকা নাটক, নাটক, লোক-উৎসৱৰ জন্ম হৈছে। কলা-কৃষ্টি, সাহিত্যৰ উন্নতিয়ে সমাজত প্ৰভাৱ পেলাই, প্ৰগতিৰ বাট সুগম কৰে। প্ৰগতিবাদী চৰিত্ৰ নিৰঞ্জনৰ জৰিয়তে ঔপন্যাসিকে চহৰৰ বঙ্গমঞ্চ, সংগীত-সাহিত্য, চিন্তা সকলোতে এটি পৰিৱৰ্তনৰ কথা ব্যক্ত কৰিছে। নিৰঞ্জনৰ জৰিয়তে ঔপন্যাসিকে প্ৰকাশ কৰিছে যে- অসমীয়া সাহিত্য, সংস্কৃতিত থকা তৰলতা, ভাৱৰ বিপৰ্যয়, সাধনাৰ দৈন্যতা আৰু মহত্বৰ অভাৱৰ বাবে

বিশ্বজনীন আৰু সাৰ্থকৰূপ লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থ হোৱা নাই। নিৰঞ্জনৰ ভাৱে সাহিত্য হ'ব লাগিব গুণ সাহিত্য, লেখনি হ'ব লাগিব তৰোৱাল, কবিতা হ'ব লাগিব নতুন সমাজৰ ৰণ জেউতি, গীত হ'ব লাগিব অনায়ে অসম্যৰ বিৰুদ্ধে শত কণ্ঠত নিৰ্দ্দিত হোৱা সমৰ সংগীত। তাৰ দ্বাৰা আঁট কলুষিত নহয়। সাহিত্য বাস্তৱবাদী হোৱাটো নিৰঞ্জনৰ বিচাৰে।

অন্যহাতে নিৰঞ্জনৰ উদ্যোগত অনুষ্ঠিত শিক্ষিত আৰু কলানুবাগীৰ এখন সভাত দিয়া ভাষণতো মোহনে নতুন পৃথিৱী আৰু নতুন মানুহ গঢ়াৰ কথা দাঙি ধৰে। সি সংগঠনৰ লগে লগে নতুন নৈতিকতা, নতুন কলা, নতুন দৰ্শন সৃষ্টিৰ কথাও ভাবে। কেৱল চৰকাৰ পৰিৱৰ্তন মানোই স্বাধীনতা নহয়, নতুন মূল্যবোধ গ্ৰহণতহে আঁচল মানসিক মুক্তি। অসমত আৰু অন্যান্যপূৰ্ণ সমাজ বিধ্বংস কৰা, সাহিত্যৰ মাজত থাকিব লগা মনৰীয়া চিন্তা, কবি-সাহিত্যিক-নাট্যকাৰৰ সমাজ আৰু জনতাৰ প্ৰতি থাকিবলগীয়া দায়বদ্ধতাৰ কথা সি ভাষণত দোহাৰিছে। এইবোৰৰ মাজতো প্ৰগতিবাদী চিন্তাৰ সঞ্চেদ পোৱা যায়।

উপন্যাসখনত মদন শৰ্মা অন্য এটা প্ৰগতিশীল চৰিত্ৰ। ৰাজপুত্ৰনাৰ কোনোবা এখন চহৰত মদনে সপ্ৰাৰ্থী জীৱন আৰম্ভ কৰি বিয়লিচৰ বিপ্লৱত জেল খাঁড়িছিল। তাৰ পিছত অসমলৈ আহি মোহনইতৰ বিপ্লৱত যোগান কৰিছে। জনতাই তাৰ হৃদয়, কুকুৰ আগমুণ্ড। সি. টি. বি. ৰোগত আক্ৰান্ত। তাৰ ষেণীয়েক আছে অথচ সেইকথা কাৰো জানিব দিয়া নাই। সমাজৰ বাবে নিজক নিঃশেষ কৰি দিবলৈ কৃষ্ণবোধ নকৰে মদনে। বনুৱাবোৰে প্ৰথমবাৰৰ বাবে ৰাজনৈতিক দাবী তুলি বিদেশী পুঁজি জাতীয়কৰণ কৰাৰ যি দাবী উত্থাপন কৰিছে তাত তাৰ পূৰ্ণ সমৰ্থন আছে।

মদনে আমাৰ জাতীয় পুলিচবোৰে বনুৱাৰ পক্ষ লোৱাহে উচিত বুলি ভাবে। সি সমাজবাদী। সি বাহিৰত কঠুৱা কিন্তু অন্তৰ ফুল যেন কোমল। ভাল এজন বক্তা। তাৰ মতেও স্বাধীনতা অহা নাই। তাৰ মতে স্বাধীনতা আনিব লাগিব, প্ৰাণৰ বিপুল শক্তিৰে। মৃত্যু শয্যাৰ থকা মদনে মোহনক শেষ বাৰৰ বাবে কৈছিল, 'বনুৱাবোৰক নেৰিবা, মদন-গোলাপ নাথাকিলেও যাতে সিহঁতৰ সংঘ শক্তি টুটি নেযায়, সমগ্ৰ চাহ অঞ্চললৈ যেন ই প্ৰসাৰিত হয়। এই সংঘ শক্তিয়েই নতুন অসম, নতুন ভাৰত আৰু নতুন পৃথিৱী গঢ়িব।' ই প্ৰগতিবাদী চিন্তাৰ নিদৰ্শন। মদনে তাৰ ৰাজপুত্ৰতা এৰি অহা ষেণীয়েকৰ কথা শেষ সময়ত মোহনক ব্যক্ত কৰিছে। সি ষেণীয়েকলৈ লিখা চিঠি এখন ষেণীয়েকক সুলেখাক দিবলৈ হস্পিতালত মোহনৰ হাতত দিছিল। মদনে দাম্পত্য সুখতকৈ দুখীয়াৰ সংগ্ৰামখনক অধিক গুৰু দিছিল। দুখীয়া মজদুৰৰ বাবে সি প্ৰাণ দান দিছে। দাৰিদ্ৰতা মোচনতহে আঁচল মুখ বুলি মদনে ষেণীয়েকলৈ বুজনি দি চিঠিখনত লিখিছিল।

মদনৰ বেমাৰৰ চিকিৎসাৰ বাবদ টকাৰ অভাৱ। মোহনইতে সিহঁতৰ সংগঠনৰ পৰা ধন সংগ্ৰহ কৰি মদনৰ চিকিৎসা কৰিছে। মদনৰ চিকিৎসাৰ ক্ষেত্ৰত টকাৰ অভাৱ হোৱা দেখি, মদনৰ চিকিৎসক ডাঃ প্ৰসন্ন হাজৰিকাই মোহনক কোৱা কথাখিনিৰ মাজত মোহনইতৰ দৰে প্ৰকৃত বিপ্লৱী আৰু প্ৰগতিশীল নায়কৰ চৰিত্ৰ ফুটি উঠিছে।— 'প্ৰকৃত পক্ষ তোমালোকে যি বিচাৰিছ, তাকেই আকৌ প্ৰত্যাহান কৰিছ। সকলোৰে বাবে স্বাস্থ্য বিচাৰিছ, কিন্তু বিচাৰোতে নিজৰ স্বাস্থ্য হানি কৰিছ। সকলো বনুৱাকে ঘৰ দিব খুজিছ, অথচ নিজে অঘৰী হৈছ। সকলোকে আহাৰ দিব খুজিছ, অথচ নিজে আহাৰ নেখাই শুকাইছ বা তিলতিলকৈ

মৰিছ। সংসাৰৰ তিবোতাক নতুন যৌনাচাৰ দিব
খুজিছ অথচ নিজে ভিক্ষুৰ দৰে কামনা শূন্য হ'ব
খুজিছ। বনুবাক মালিক কৰিব খুজিছ, অথচ কাম
খতি কৰি সিহঁতক উদত্ত হ'বলৈ শিকাইছ....।'

নাৰীবাদী চিন্তাও উপন্যাসখনত ফুটি
উঠিছে। স্বাধীনতা সংক্ৰান্তত মোহনে কোৱা— 'যি
নাৰীয়ে মাতৃ-ভগ্নী-পত্নীৰূপে যুগে যুগে সমাজপতি
পুৰুষৰ হাতত দাসত্বত নিজ ব্যক্তিত্ব খৰ্ব কৰিব লগা
হৈছে, সেই নাৰীৰেই বা ব্যক্তিত্ব বিকাশৰ পথ
ক'ত।'— কথাষাৰে নাৰীবাদ আৰু নাৰীৰ প্ৰগতিৰ
কথাই ভবাই তোলে। মোহনৰ চুবুৰীৰ মনুই
এগৰাকী অচিনাকি তিবোতাৰ লগত অনৈতিক
কৰ্মত লিপ্ত। মোহনে মনুক এই বদ অভ্যাস বাদ
দিবলৈ বুজায়। সি মনুক কৈছিল, 'তিবোতাক জন্তুৰ
দৰে ব্যৱহাৰ নকৰি মানুহৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰিবি।'
মোহনে ভাবে প্ৰত্যেক ঘৰে-ঘৰে যেন এখন সৰু
শ্ৰেণী সংগ্ৰাম সদায় চলে। পুৰুষে নাৰীক শোষণ
কৰি আহিছে। তাৰ মতে নাৰীয়ে মুক্তি পাব লাগিব।
পুৰুষৰ অন্যায়েৰ প্ৰতিকাৰ পাবৰ বাবে সি নাৰীৰ
শোষণকো শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ লগতে সংলগ্ন কৰাৰ
পক্ষপাতি। যদিও সি বনুৱা ইউনিয়নৰ কাম কৰে
তথাপি তাৰ মতে সকলো শ্ৰেণীৰ শোষিতসকলক
সংঘবদ্ধ কৰাই তাৰ ঘাই কাম।

মজদুৰ ছমছেৰৰ ঘৈণীয়েক নুৰবিবি,
অপৰাজিতা আৰু আইকণ উপন্যাসখনত
প্ৰগতিশীল আৰু নাৰীবাদী মহিলা চৰিত্ৰ। এওঁলোক
মোহনহঁতৰ আন্দোলনৰ সমৰ্থক। নুৰবিবিৰ
আন্দোলনকাৰীক যিমান পাৰে সহায় শুশ্ৰূষা কৰাত
আগ্ৰহী। মোহনহঁতক আন্দোলনৰ বাবে উৎসাহ
যোগায়। তদাৰক কৰে। পৰিহাৰ-পৰিচয় নুৰবিবিৰ
মোহনক কৈছিল— 'বিপ্লৱীৰূপে কেঁচুৱা ল'ৰাৰ
দৰে। তেওঁলোকক ধুৱাই-পখলাই, খুৱাই-বুৱাই

নপঠিয়ালে তেওঁলোকে নিজে এইবোৰ নকৰে।
আপোনাৰ কমবেডক সোধক। কোনোবা দিনা গা-
নোধোবাকৈ খাব পাৰিছনে।' তাই আৰু কৈছিল—
'অকল অন্তৰখন পৰিষ্কাৰ হ'লেই নহয়। দেহ-
পোছাক সকলো পৰিষ্কাৰ হ'ব লাগিব। পৰা হ'লে
মই গোটেই চুবুৰীটো সাৰি চাফা কৰি
বাখিলোহেঁতেন।' নুৰবিবিৰে নিজৰ চুবুৰীটোৰ
বয়সীয়া লোকসকল আৰু সৰু-সৰু ল'ৰা-
ছোৱালীবোৰৰ বাবে শিক্ষা ব্যৱস্থা কৰাত আগ্ৰহী।
তাই তাৰ বাবে সমাজকৰ্মী নিৰঞ্জন পাটগিৰি
সহায়ো বিচাৰিছে। ভাল শিক্ষয়িত্ৰীৰ অনুসন্ধান
কৰিছে। তাইৰ চিন্তাৰ মাজত প্ৰগতিশীল মানসিকতা
ফুটি উঠিছে। পৰিচৰ্যাৰ ক্ষেত্ৰতো নুৰবিবিৰ অনুপম
নাৰীত্ব। বন্ধা-বচাত থাকে। শাৰীৰিক আৰু
মানসিকভাবে অতিশয় পৰিষ্কাৰ। দাৰিত্ৰাৰ মাজতো
নিজকে চম্ভালিব জানে। ইটো-সিটো কাম কৰি
উপাৰ্জন কৰে। গিৰীয়েক ছমছেৰ চাকৰিৰ পৰা
বৰ্খস্ত হৈছে যদিও তাইয়েই ঘৰখন চম্ভালিছে। তাই
কাপোৰ চিলাই, কাপোৰ বয়, আনৰ ঘৰত অন্য কাম
কৰিও উপাৰ্জন কৰে। সঁচাকৈ নুৰবিবি আদৰ্শ
তিবোতা। প্ৰগতিশীল মহিলা। তাই আইকণ আৰু
মোহনৰ বিয়াখন হোৱাটো একান্তভাৱে কামনা কৰে।
ধনী ঘৰত জন্মিছে বাবেই আইকণৰ দোষ হ'ব
নোৱাৰে। নুৰবিবিৰে মোহনক নাৰীৰ অন্তৰৰ কথা
বুজাই কৈছে— 'আপোনালোকে মাইকী মানুহক
না জানে। সিহঁতে ধন নিবিচাৰে, মানুহ বিচাৰে।'
এইয়া সঁচাকৈয়ে প্ৰগতিবাদী চিন্তাৰ পৰিচায়ক।

ডাঃ প্ৰসন্ন হাজৰিকাৰ পত্নী অপৰাজিতাও
উপন্যাসখনৰ এটি প্ৰগতিবাদী নাৰী চৰিত্ৰ। তেওঁৰ
মতে নাৰীয়ে সংকীৰ্ণ নৈতিক বন্ধনৰ পৰা মুক্ত হ'লে
বহুত অলাগতিয়াল ট্ৰেজেদিৰ হাত সাৰিব পাৰি।
অপৰাজিতাই ভনীয়েক অঞ্জলিৰ স'তে গিৰীয়েকৰ

অবৈধ সম্পৰ্ক দেখি প্ৰতিবাদ মুখৰ হৈ সিদ্ধান্ত
লৈছে— 'অন্যায় মই সহ্য নকৰো। মই বেলেগে
থাকিম। গোটেই পৃথিবীকে কম পুৰুষক বিশ্বাস
নকৰিবলৈ।' প্ৰগতিবাদী আৰু অধ্যয়নশীলা
অপৰাজিতাই ভাবে— 'অসমীয়া সাহিত্যত আজিও
বেদনাময়ী নাৰী সৃষ্টি হোৱা নাই। অথচ আমাৰ
সমাজত সীতাও আছে, সীতাৰ প্ৰেতায়াও আছে।
ভালেমান সীতাৰ সেন্দূৰ আছে, কিন্তু মনত শান্তি
নাই, হৃদয়ত প্ৰেমৰ ফল্ল বয়, কিন্তু সাগৰে সামৰি
ল'খ নোখোজে।' ইয়াৰ দ্বাৰা তেওঁ পুৰুষপ্ৰধান সমাজ
ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ সাব্যস্ত কৰিছে। নাৰীবাদী
অপৰাজিতাই পুৰুষৰ শোষণৰ পৰা নাৰীৰ মুক্তি
কামনা কৰে। নাৰীৰ অন্তৰত থকা ঘৃণাখন সমাজে
বুজি উঠাটো তেওঁ কামনা কৰে। ইয়াৰ মাজেৰে তেওঁৰ
প্ৰগতিবাদী মনোভাৱ প্ৰকাশ পাইছে।

মোহনৰ দেউতাক বিমল শইকীয়া এজন
পুলিচ বিষয়া। চৰকাৰৰ প্ৰতি আস্থাশীল।
মোহনহঁতৰ আন্দোলনৰ ঘোৰ বিৰোধী। মোহন
আন্দোলনত জপিয়াই পৰা বাবেই দেউতাকৰ
ডি,এছ, পি লৈ হ'বলগীয়া পদোন্নতি বন্ধ হৈছিল।
ফলত বাপেক-পুতেকৰ মাজত সৃষ্টি হোৱা সংঘাতে
তেওঁলোকৰ মাজৰ সম্পৰ্কত ফাট মেলিছিল। কিন্তু
মুখ্যমন্ত্ৰীৰ সভাত মোহনে অবৈধ ভাষণ দিয়াত,
পুলিচে প্ৰেস্তাৰ কৰি, সেই সভাতে চৰকাৰী দায়িত্ব
পালন কৰি থকা মোহনৰ দেউতাকৰ ওচৰত

মোহনক প্ৰেস্তাৰ কৰা পুলিচ অফিচাৰজনে এই
কাৰ্যৰ বাবে যেতিয়া ক্ষমা বিচাৰিছিল তেতিয়া বিমল
শইকীয়াই কৈছিল— 'কৰ্তব্য কৰিছা ক্ষমা কিয়
খুজিব লাগে।...সিটো এতিয়া মোৰ ল'ৰা হৈ থকা
নাই। সি সকলোৰে।'— বোলা কথাষাৰে,
বিশেষকৈ 'সি সকলোৰে' বোলা কথাষাৰে মাজত
দেউতাকৰ সমাজবাদী আদৰ্শ ফুটি উঠিছে। তেওঁ
মোহনহঁতৰ প্ৰগতিবাদী চিন্তাক সমৰ্থন কৰিছে বুলি
ভাবিব পাৰি।

উপসংহাৰ :

বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যৰ সাহিত্যত সমাজ
চেতনা আৰু ৰাজনৈতিক চেতনা সততে স্পষ্ট।
তেখেতৰ 'ৰাজপথে বিদ্ভিয়ায়' উপন্যাসখনত দাঙি
ধৰা নায়ক মোহন ইয়াত ভাৰতৰ স্বাধীনতাৰ সময়ত
'য়ে আজাদী যুধা হেই' ধৰ্মনি তোলা এজন মাৰ্ক্সবাদী
বিপ্লৱী। মোহনৰ স্বাধীনতা দিবসৰ সমগ্ৰ ভাব-চিন্তা
আৰু বনুৱা-পীড়িতসকলৰ প্ৰতি দেখুওৱা
সহানুভূতিশীল কাৰ্যই প্ৰমাণ কৰে সি এজন কমিউনিষ্ট
আদৰ্শৰ অনুগামী তথা প্ৰগতিবাদী ব্যক্তি। মোহনৰ
সঁজা ঔপন্যাসিক বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য মাৰ্ক্সবাদত
বিশ্বাসী যেন অনুমান হয়। তেওঁৰ মাৰ্ক্সবাদৰ আদৰ্শ
বৈজ্ঞানিক সমাজবাদ। মোহনৰ উপৰিও
উপন্যাসখনত দেখুওৱা মদন শৰ্মা, নিৰঞ্জন, নুৰবিবি
আদি চৰিত্ৰৰ মাজেদিও ঔপন্যাসিকে প্ৰগতিবাদী
ভাষণাৰা ফুটাই তুলিছে বুলি ক'ব পাৰি।

পাদটীকা :

- ১। দীনেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য, অসমীয়া কাব্য সাহিত্য আৰু জাতীয় জীৱনত প্ৰগতিবাদী চিন্তা, ১ম ৰণ্ড, পৃ ৭
- ২। তেখেতৰ চেতিয়া, প্ৰগতিশীল সাহিত্যৰ সমস্যা আৰু সমাজতাত্ত্বিক বাস্তৱবাদ (প্ৰবন্ধ), প্ৰগতিশীল
সাহিত্য-সমীক্ষা (সম্পাদিত) তোৰেশ্বৰ চেতিয়া, পৃ ১৭৪
- ৩। প্ৰফুল্ল বৰা, ড° বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য (প্ৰবন্ধ) গৰীয়সী, ৭ম বছৰ, চতুৰ্থ সংখ্যা, জুনবাৰী, পৃ ১৭

শংকৰদেৱৰ উত্তৰাকাণ্ড ৰামায়ণত নাৰীবাদী চেতনা

নীতামণি ডেকা

সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ

সাম্প্ৰতিক সময়ৰ এক বহুচৰ্চিত বিষয় হ'ল নাৰীবাদ। ইংৰাজী 'ফেমিনিজম' (Feminism) শব্দৰ প্ৰতিশব্দ হিচাপে অসমীয়াত 'নাৰীবাদ' শব্দটো প্ৰয়োগ কৰা হয়। অক্সফ'ৰ্ড ডিকশ্যনৰিৰ মতে, ফেমিনিজম শব্দটো প্ৰথমে ইংৰাজী ভাষাত ১৮৫০ চনত ব্যৱহৃত হৈছিল যদিও এই শব্দটো ইয়াৰ বৰ্তমান অৰ্থত ব্যৱহৃত কৰা হয় ১৮৯০ চনৰ পৰাহে। অসমীয়া সাহিত্যত সম্ভৱতঃ পোন প্ৰথম ড° গোবিন্দ প্ৰসাদ শৰ্মাই এই 'নাৰীবাদ' অভিধাটি সাহিত্যৰ এক বিশেষ ধাৰাকৰূপে প্ৰয়োগ কৰে।^১ অসমীয়া সাহিত্যত নাৰীবাদী চিন্তা-চৰ্চা একেবাৰে অৰ্বাচীন। কিন্তু পাশ্চাত্যৰ দেশসমূহত আজিৰ পৰা প্ৰায় তিনিশ বছৰৰ পূৰ্বে নাৰীবাদী চেতনাৰ উন্মেষ ঘটে। নাৰীবাদীসকলে নাৰী-পুৰুষৰ সম মৰ্যাদাত বিশ্বাস কৰে। উল্লেখ্য যে এই নাৰীবাদী ভাৱনাৰ বাট মুকলি হয় পুৰুষ চিন্তাবিদৰ ৰচনাৰ জৰিয়তে। এই ক্ষেত্ৰত দাৰ্শনিক পণ্ডিত জন ল'ক্ (John Lock) আৰু কৰ্ডচেৰ (Condorcet) নাম উল্লেখযোগ্য। ইংলেণ্ডত জন্ম গ্ৰহণ কৰা জন লকে ১৬৮৯ চনত 'ছেকেণ্ড ট্ৰীটিজ্ অব গভৰ্নমেণ্ট' (Second Treatise of Government) নামৰ গ্ৰন্থৰ জৰিয়তে সমাজত নাৰী-পুৰুষৰ সম মৰ্যাদাৰ প্ৰশ্ন উত্থাপিত কৰে। পাশ্চাত্যত জন ষ্টুৱাৰ্ট মিল, হাইমেন দ্য বিউভ'ৰা, মেৰী উইষ্টোনক্ৰাফট আদি লিখকৰ লেখনিৰ জৰিয়তে নাৰীবাদী চিন্তা-চৰ্চা অধিক শক্তিশালী হৈ উঠে।

'ফেমিনিজম' গ্ৰন্থৰ গ্ৰন্থকাৰ জন চাৰ্ভেৰ মতে নাৰীৰ পুৰুষৰ সৈতে সমতাৰ ধাৰণা বা ভাবেই নাৰীবাদ।^২ নাৰীবাদীসকলে নাৰী আৰু পুৰুষৰ মাজত কোনো ধৰণৰ প্ৰভেদ নাই বুলি বিশ্বাস কৰে। তেওঁলোকে ভাবে যে মতা মানুহ আৰু মাইকী মানুহ বুলি কোনো ভেদাভেদ থাকিব নালাগে। সমাজত সকলো কেৱল মানুহ। পুৰুষ সত্তা আৰু নাৰী সত্তা বুলি কোনো ধৰণৰ ভিন্ন সত্তা নাই। উভয়েই একে মানৱ সত্তা। কেৱল মানৱীয় দৃষ্টিভংগীৰেহে আমি নাৰীক চাব লাগে।

জে. আৰ. ৰিচাৰ্ডৰ মতে নাৰীবাদী হ'ল সমাজত নাৰীৰ প্ৰতি চলি থকা অন্যায়াৰ ধাৰণা বা বিশ্বাস।^৩ নেতিবাচক দৃষ্টিভংগীৰে আগবঢ়োৱা ৰিচাৰ্ডৰ এই সংজ্ঞাক নাৰীবাদৰ শুদ্ধ সংজ্ঞা বুলি ধৰি ল'ব নোৱাৰি।

নাৰীবাদীসকলে নাৰীক পুৰুষতকৈ মানসিক আৰু শাৰীৰিক কোনো দিশতে দুৰ্বল বুলি নাভাৱে। তেওঁলোকে নাৰী আৰু পুৰুষ উভয়েই মানৱীয় গুণসম্পন্ন ব্যক্তি বুলি কৈছে। সেই হিচাপে প্ৰত্যেকৰে নিজস্ব স্বাধীন সত্তা আছে বুলিও নাৰীবাদীসকলে বিশ্বাস কৰে। নাৰীবাদী সকলে নাৰী আৰু পুৰুষৰ সম অধিকাৰ সম্পৰ্কে মতপোষণ কৰিছে।

নাৰী অবিহনে এই পৃথিৱী অসম্পূৰ্ণ। অথচ অতি দুখৰ বিষয় যে এই সমাজতে নাৰী যুগে যুগে হৈ আহিছে অৱহেলিতা, লাঞ্ছিতা, ধৰ্ষিতা, শোষিতা। নাৰীয়ে নিজৰ সুখ-দুখ, ইচ্ছা-আকাংক্ষা বিসৰ্জন দি

স্বামী, সন্তান আৰু পৰিয়ালৰ সেৱা-শুশ্ৰূষাতে নিজৰ জীৱন উছৰ্গা কৰে। কিন্তু বিনিময়ত কি পায়? নাৰীবাদীসকলে বিশ্বাস কৰে যে মনুহে হিচাপে জীয়াই থকাৰ অধিকাৰ নাৰীবো আছে।

অপ্ৰমাদী কবি মাধৱ কন্দলিয়ে বাম্বীকিৰ 'সপ্তকাণ্ড বামাৰণ পদবন্ধে নিবন্ধিলো' বুলি লংকাৰাণ্ডৰ শেষত স্পষ্টকৈ উল্লেখ কৰি গৈছে। শংকৰদেৱৰ সময়ত ঘটনাক্ৰমে মাধৱ কন্দলিকৃত বামাৰণৰ প্ৰথম অৰ্থাৎ 'আদিকাণ্ড' আৰু সপ্তম অৰ্থাৎ 'উত্তৰাকাণ্ড' কিতট হৈছিল। সেই যুগতে প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যৰ ক্ৰমবিকাশৰ বুৰঞ্জীত মাধৱ কন্দলিৰ বামাৰণৰ গুৰুত্ব শংকৰদেৱৰ দৰে মহান কবিয়ে উপলব্ধি কৰিছিল। সেই অনুক্ৰমে কন্দলিৰ বামাৰণখন সুৰক্ষিত কৰিবলৈ শংকৰদেৱে মাধৱদেৱক আদিকাণ্ড ৰচনা কৰিবলৈ দি নিজেই উত্তৰাকাণ্ড ৰচনা কৰিছিল।

অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ জনক মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ 'উত্তৰাকাণ্ড বামাৰণ'ত নাৰীবাদী চেতনাৰ প্ৰকাশ দেখা যায়। যদিওবা অসমীয়া সাহিত্যত নাৰীবাদী চিন্তা-চৰ্চা অৰ্বাচীন। তথাপি শংকৰদেৱে সেই ষোড়শ শতিকাতে ৰচনা কৰা উত্তৰাকাণ্ড বামাৰণত নাৰীবাদী চিন্তাৰ মুক্ত প্ৰকাশ দেখা যায়। শংকৰদেৱৰ জ্ঞাতে উত্তৰাকাণ্ডত প্ৰতিফলিত হৈছে নাৰীবাদী চেতনা; যাৰ মূল উৎস হ'ল মানৱতাবোধ। নাৰীৰ নিসংগতা, যজ্ঞা-বিবাদ, শোষণ-নিপীড়নৰ বাণ্য প্ৰকাশ ঘটিছে শংকৰদেৱৰ উত্তৰাকাণ্ড বামাৰণত। গুৰুজ্ঞানই কেৱল ৰচনাৰাজিৰ মাধ্যমেৰেই নহয়, বাস্তৱ জীৱনতো য'তেই নাৰীৰ ক্ষেত্ৰত অসমতা দেখা পাইছে, তাতেই তেওঁ মাত মাতিছে। নাৰীৰ নামঘৰত প্ৰৱেশ আৰু নাম প্ৰসংগত নাৰীৰ অংশ গ্ৰহণো শংকৰদেৱৰ দান। অৰ্থাৎ আধ্যাত্মিক সাধনাৰ দিশতো শংকৰদেৱে নাৰীক অগ্ৰাধিকাৰ দিছিল। মহান কলাকাৰ শংকৰদেৱে অসমীয়া

সমাজত নাৰীক এক সন্মানজনক স্থানত প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ চেষ্টা কৰিছিল। তেখেতৰ জীৱন আৰু কৰ্মৰ মাজেৰে এই কথা প্ৰতিফলিত হৈছে।

অসমীয়া কবি শংকৰদেৱে বাম্বীকিৰ 'উত্তৰাকাণ্ড বামাৰণ'ৰ সাৰভাগ মাত্ৰ লৈ সীতাৰ বনবাস আৰু পাতাল প্ৰবেশৰ লগতে শ্ৰীৰামৰ কৰুণ অবস্থাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দি তেনেই সংক্ষিপ্ত অথচ মনোগ্ৰাহী ৰূপত উত্তৰাকাণ্ড অনুবাদ কৰিছে। সীতাৰ পাতাল প্ৰবেশৰ জৰিয়তে নাৰীমুক্তিৰ যি বীজ বাম্বীকিৰ উত্তৰাকাণ্ড বামাৰণত ৰোপিত হৈছিল, সেই বীজ পত্ৰ-পুষ্পৰে জাতিদ্ধাৰ হৈ পৰিছিল একমাত্ৰ শংকৰদেৱৰ উত্তৰাকাণ্ডত।

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে 'উত্তৰাকাণ্ড বামাৰণ'ত সীতা চৰিত্ৰটিক এক ব্যতিক্ৰমী ৰূপত অংকন কৰিছে। সীতা নিজৰ অস্তিত্ব সম্পৰ্কে সদা সচেতন। ভাৰতীয় জন মানসত আদৰ্শ নাৰী চৰিত্ৰ সীতা মানেই ত্যাগৰ অন্য এক নাম। সীতাই সকলো দুখ-কষ্ট, অনায়াস-নিৰ্বিবাদে সহিব পাৰে, কিন্তু প্ৰতিবাদ কৰিব নোৱাৰে। কিন্তু শংকৰদেৱে উত্তৰাকাণ্ডত সীতা চৰিত্ৰটিক এক প্ৰতিবাদী কণ্ঠস্বৰ প্ৰদান কৰিছে। সীতাৰ আছে এক প্ৰতিবাদী সত্তা। এই প্ৰতিবাদী সত্তাৰ জৰিয়তে নাৰীৰ সম-অধিকাৰৰ প্ৰশ্ন উত্থাপিত হৈছে।

শংকৰদেৱে সীতাৰ জৰিয়তে শ্ৰীৰামৰ অবিচাৰৰ সূত্ৰ প্ৰতিবাদ কৰি আত্ম মৰ্যাদা অক্ষুণ্ণ ৰখাৰ বাবে যি মানসিক দৃঢ়তা প্ৰদৰ্শন কৰিছে, সেয়া আন ভাৰতীয় সাহিত্যত বিৰল। বাম্বীকিৰ আত্মসংযমী, মিতভাষী, অতিমাত্ৰা বিনয়ী, অশুৰ্মুখী আৰু সংকুচিতা সীতাৰ বিপৰীতে শংকৰদেৱৰ সীতা বহিমুখী।^{১০} সীতা অনায়াস প্ৰতিবাদ আৰু নিজৰ মনৰ খং-বাগ-অভিমান মুকলিকৈ প্ৰকাশ কৰিব পৰাকৈ সাহসী। গণদেৱতাৰ প্ৰতীক বামচন্দ্ৰই সীতাৰ লগত কৰা অমানৱীয় ব্যৱহাৰ তথা কাৰ্যৰ বিৰুদ্ধে মুকলিকৈ দুৰ্বাৰ প্ৰতিবাদ সাব্যস্ত কৰিছে।

প্ৰথমবাৰ বাম্বীকিৰ আশ্ৰমত থকা সীতাক আনিবলৈ বামে শক্ৰয়, বিভীষণ, সুমেন আৰু ক্ষুমন্তক দূত হিচাপে পঠিয়াইছিল। এই চাৰিওজন দূত বামৰ মনোবেদনা সীতাৰ আগত প্ৰকাশ কৰি সীতাক অযোধ্যালৈ উভতি যাবলৈ কাতৰ অনুৰোধ তথা প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। তেতিয়া সীতাই বামৰ নিষ্ঠুৰতাৰ কথা সুঁৱৰি বামৰ মুখ নাচাওঁ বুলি এনেদৰে কৈছে-

“আৰো অযোধ্যাত ভূঞ্জিবাহো ৰাজসুখ।

দেখিবো দুনাই আউৰ ৰাঘৱৰ মুখ।।

বোলাইবো ঘৰণী আৰো ৰাঘৱৰ ঘৰে।

নাই তেৰে নাৰী নিলাজিনী মোত পৰে।।”^{১১}

(৭০১৬)

প্ৰথম অবস্থাত যদিও সীতাই বামৰ প্ৰস্তাৱ নাকচ কৰিছিল, কিন্তু শেষত বাম্বীকিৰ বুজনিত বামৰ দিব্য সভাত সীতা উপস্থিত হ'ল। বামৰ ৰাজসভাত খং-বাগ, দুখ-শোক, লাজ-অপমানত জৰ্জৰিতা সীতাৰ যি তেজস্বী ৰূপ শংকৰদেৱে অংকন কৰিছে, সেয়া সঁচাকৈয়ে প্ৰসংশনীয়। সীতাই দ্বিতীয়বাৰৰ বাবে সমস্ত অযোধ্যাবাসীৰ সন্মুখত বামক ৰাজহুৱাভাৱে তিৰস্কাৰ কৰি নাৰীও যে পুৰুষৰ দৰে সন্মান সহকাৰে জীয়াই থকাৰ লগতে নাৰী স্বাভাৱত্যাও প্ৰকাশ কৰিছে। বামে সীতাৰ লগত যি অমানৱীয় কাৰ্য কৰিলে তাৰ প্ৰতিবাদ অতি নিৰ্ভীকতাৰে সমস্ত অযোধ্যাবাসীৰ আগত প্ৰকাশ কৰিলে। সীতাৰ এই প্ৰতিবাদী কণ্ঠৰ জৰিয়তে ভাৰতীয় নাৰীক প্ৰাচীনতা আৰু ৰক্ষণশীলতাৰ বুকুৰ পৰা প্ৰগতিৰ পৰ্থলৈ অহাত সহায় কৰিছে। সীতা সমাজৰ ৰক্ষণশীলতাৰ প্ৰতি সচেতন। নাৰীয়ে কিয় বাৰে বাৰে নিৰ্দোষীতাৰ প্ৰমাণ দিব লাগে বুলি প্ৰশ্ন কৰিছে। ৰাৱণক বধ কৰি সীতাক উদ্ধাৰ কৰিলে যদিও বামৰ নিৰ্দেশ মতে সীতাই অগ্নিৰ দ্বাৰা পৰিগুহ হৈ নিজৰ সত্যত্বৰ প্ৰমাণ দিব লগা হ'ল। ইমানখিনি কৰাৰ পিছতো বামৰ সন্দেহ দূৰ নহ'ল।

পিছত দশৰথৰ বুজনিত পতিয়ন সৈ ৰামে সীতাক গ্ৰহণ কৰিলে।

“ৰাৱণক মাৰি মোক আনিগ্য দুনাই।।

কৰিলা পৰীক্ষা ৰামে পেহলাই অগ্নিত।।

তথাপি নভৈল শাস্ত ৰাঘৱৰ চিত্ত।।

বুলিলা বুজাই আদি পাচে বাপশনে।

তেবেসে আমাক সখৰিলা গুহ্মনে।।”^{১২}

(৭০৮০)

কেৱল লোক অপবাদৰ ভয়তে ৰামে লক্ষ্মণৰ হতু ৰাই, গৰ্ভৱতী পত্নীক তপোৱন দেখুওৱাৰ ছলেৰে যোৰ অধ্যাত নিৰ্বাসন দিলে। বামে সীতাৰ লগত কিয় এনে অমানৱীয় কাৰ্য কৰিলে তথা কি দোষত তেওঁ তেনে কঠোৰ দণ্ড দিলে সেয়া সীতাই বামক প্ৰশ্ন কৰিছে-

“দুষ্টে দিলে অপবশ তাতে আন ভাস।

ছলে নিয়া দিয়াইলন্ত আমাক নিৰ্বাস।।

দেখা দেখা ইটো কেনে স্বামীৰ মৰ্যাদ।

কিসক কৰিলে এতমান ছলবাদ।।

.....

কোন শক্ৰ তোমাৰ কৰিলো কিবা হানি।

কৰিলা এনুৱা উপদণ্ড কিবা জনি।।”^{১৩}

(৭০৮৩-৭০৯১)

শংকৰদেৱৰ সীতা পতিপ্ৰাণগতা অৱলা সীতা নহয়, বৰং গণদেৱতাৰ প্ৰতীক বামৰ বিৰুদ্ধে এক জেহাদ। নিজৰ অস্তিত্ব সম্পৰ্কে সদা সচেতন সীতাই বামৰ নিষ্ঠুৰতাৰ কথা সুঁৱৰি মুকলিকৈ বামৰ প্ৰতি জেহাদ ঘোষণা কৰিছে।

বামৰ অমানৱিক ব্যৱহাৰে সীতাক সংসাৰ বিৰাগী কৰি তুলিছে। সেয়েহে চন্দ্ৰ, সূৰ্য, বাহু, বসুমতীক সাক্ষী কৰি নিজৰ সত্যত্ব সম্পৰ্কে তিনিবাৰ শপত খাই “ৰাঘৱৰ মুখ নাচাওঁ মাৰ মেলা ফাট” বুলি মাতৃ বসুমতীৰ গুৰুত আশ্ৰয় কিৰিছে এনেদৰে-

“পৃথিবীক কাতৰ কৰন্ত যোৰহাতে।

তুমি মোৰ মাৰ জন্ম লভিলো তোমাতে।।
আউৰ যেন নুশুনো বামৰ ইটো নাউ।
ফাট দিয়া বসুমতী পাতালে লুকাওঁ।।”
(৭০৯৯)

সীতাৰ এনে কাৰ্যৰ জৰিয়তে মানুহ হিচাপে
নাৰীৰ স্বাধীনতা আৰু মুক্তি ঘোষণা কৰা হৈছে।
সীতাক বামক পত্নীৰ অধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰি
নাৰী যে অকল যৌন সত্বাই নহয়, নাৰীয়ো যে
মানবীয় প্ৰাণী আৰু নাৰীৰো যে ব্যক্তি স্বাধীনতা
আছে সেয়াই প্ৰতিফলিত হৈছে।

বসুমতীৰ গৰ্ভত আশ্ৰয় লৈ সীতাই তেওঁৰ
দুই পুত্ৰ লৰ-কুশৰ দায়িত্ব শ্ৰীৰামৰ সলনি মাতৃ
কৌশল্যাৰ হাতত অৰ্পণ কৰি বামক পিতৃত্বৰ
অধিকাৰৰ পৰাও বঞ্চিত কৰিছে। সীতাৰ মতে বামৰ
নিজৰ পত্নীৰ ওপৰতে বিশ্বাস নাই, গতিকে লৰ-
কুশৰ বৈধ্যতাক তেওঁ কেনেকৈ স্বীকাৰ কৰিব তাত

পাদটীকা :

১. জ্যোতিৰেখা হাজৰিকা, আধুনিক কবিতাত নাৰীবাদী চেতনা আৰু অন্যান্য নিবন্ধ, পৃ. ১
২. John Charvet, Feminism, P.8
৩. J.R. Richards, The Sceptical Feminist, P. 1-2
৪. লীলাৱতী শইকীয়া বৰা, ভাষা-সাহিত্য-বিচিত্ৰা, পৃ. ৮২
৫. হৰিনাৰায়ণ দত্তবৰুৱা (সম্পা), সপ্তকাণ্ড বামাৰণ, (উত্তৰাকাণ্ড) পৃ. ৪৮৭
৬. উক্ত গ্ৰন্থ, পৃ: ৪৯২
৭. উক্ত গ্ৰন্থ, পৃ: ৪৯৩
৮. উক্ত গ্ৰন্থ, পৃ: ৪৯৩

গ্ৰন্থপঞ্জী :

১. দত্তবৰুৱা, হৰিনাৰায়ণ (সম্পা) : সপ্তকাণ্ড বামাৰণ, জ্যোতীন্দ্ৰ নাৰায়ন দত্তবৰুৱা, দত্তবৰুৱা
পাচলিচিং কোঃ প্ৰাঃ লিঃ গুৱাহাটী, প্ৰথম প্ৰকাশ, ১৯৫২
২. বৰগোহাঞি, হোমেন (সম্পা) : অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী (৬ষ্ঠ খণ্ড), আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি-সংস্থা,
অসম, বজাদুৱাৰ, উত্তৰ গুৱাহাটী, প্ৰথম প্ৰকাশ, ১৯৯৩
৩. বৰা, লীলাৱতী শইকীয়া : ভাষা-সাহিত্য-বিচিত্ৰা, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, প্ৰথম প্ৰকাশ, ২০১০
৪. হাজৰিকা, জ্যোতিৰেখা : আধুনিক কবিতাত নাৰীবাদী চেতনা আৰু অন্যান্য নিবন্ধ,
বনলতা প্ৰকাশ, ডিব্ৰুগড়, প্ৰথম প্ৰকাশ, ২০০৮
৫. Charvet, John : Feminism, J.M. Dent & Sons, London 1982
৬. Richards, J.R. : The Sceptical Feminist, Routledge & Kegan Paul, 1980